GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

GUSTAF AF GEIJERSTAM

*

TILLS VIDARE

*

BERÄTTELSER

Stockholm. Albert Bonniers förlag

Pris 2: 25.

TILLS VIDARE.

BERÄTTELSER

AF

GUSTAF AF GEIJERSTAM.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1887.

BORT.

Motivet till denna berättelse är så egendomligt, att jag anser mig böra bifoga den upplysningen, att den, i likhet med nästan allt hvad jag skrifvit, grundar sig på en sann händelse. En tids vistande på platsen, där den tilldragit sig, har gifvit mig de fakta, som utgöra berättelsens grundstomme.

Förf:s anm.

Fadern, som hade varit en ökänd dryckesbroder och slagskämpe, blef ihjälslagen på ett gille i grannsocknen, och modern, som just då var hafvande, blef, när dödsbudet kom, sjuk och satte lifvet till, då hon bragte ett dödfödt barn till verlden. Emma Pehrson skulle, när hon var tre år gammal, stått utan huld och skydd, om icke moderns syster, som var gift med en rik bonde, tagit henne om hand och fostrat henne upp som eget barn.

Hon trifdes bra hos mostern. Ty madam Olson var nog en kvinna, som hade skinn på näsan, när det gälde, men hon hade ett eget godt och varmt hjärtelag, som skymtade fram vid högtidliga tillfällen. Och sådant förstå barn sig på.

Föräldrarna kunde hon ej egentligen sörja öfver, emedan minnet af dem var för svagt för

att uppväcka längtan eller sorg, och för att vara föräldralös hade hon det bra på alla sätt. Mostern vande henne tidigt vid arbete. Från det hon var så pass stor, att hon orkade bära en spann, fick hon hjelpa till att bära vatten ifrån källan. Hon fick vara med om att mjölka korna, att rifva upp ogräs, skura pannorna och ge hönsen mat. Och när hon hade ledigt, lekte hon med byns pojkar, med hunden, med katten, eller också satt hon tyst i en vrå, och hennes blåa, drömmande ögon stirrade utan mål rätt fram i den tomma luften eller mot kvällens skymning, som tung bredde sig ut öfver åkrarnas yta liksom öfver stugans golf.

Emma hörde ej till dem, som jämt voro glada, och hon tog allting så djupt. Om mostern gaf henne snubbor, kunde hon en lång stund efteråt stå och se på henne med fuktiga, stora ögon, och hon gaf sig ingen ro, förrän hon gjort allt godt igen. Ofta gick hon som barn ensam i den lilla trädgården med syrénhäckarna och de båda höga oxlarna, de små äppleträden och de stora potatislanden och stälde med något, som hon sjelf hittat på, och som ingen fick veta hvad det var. Det kallade hon för att gå i hagen. Och då såg hon alltid allvarsam ut, och hennes lilla mun snörptes ihop. När hon var glad, kom själfva glädjen på sitt underliga, stillsamma sätt. Hon var aldrig högljudd, men hela hennes ansigte lyste, och ögonen glänste tindrande varmt.

Hon var olik sina jemnåriga, ty hon tog allting så allvarsamt.

När hon konfirmerades, gick hon icke till lek och dans med de andra, utan hon gick mest för sig själf och grubblade. Sysslorna skötte hon som förr, och hon var hela tiden mild och blid mot alla. På storförhöret lade folk märke till, att hon icke grät, utan med höjd panna och utan att darra på rösten svarade ja på prestens frågor. Och det tyckte folk var underligt. Ty Emma Pehrson brukade eljest taga allting så djupt. Och när hon gått fram första gången, gick hon efteråt hem och började, utan att någon bad henne derom, att lugnt hjälpa till med middagen. Hon var med om allting och gjorde allting ordentligt, men mostern tyckte ändå, att hon såg ut på ögonen, som om hon varit flere mil borta.

På eftermiddagen var hon ensam ute och gick på vägen, som går fram under de gamla pilarna djupt ner mellan två stenmurar. När man kommit fram genom dem, nådde man en punkt, från hvilken man fritt kunde se ut öfver hafvet, hvilket i aftonsolen som en mörkblå ring slöt sig utmed det låga, flacka landet. — —

I norra ändan af byn, hvilken, som bruket är på Öland, lång och smal sträckte sig på båda sidor om landsvägen, bodde en sjöman, som hette Knut. Af sin far hade han ärft en liten gård, och där bodde modern mest ensam, medan sonen var ute på färdvägar. Han hade

varit borta i många år, och det sades, att när han sist reste, hade det skett i sorg öfver, att han ej fått den flicka han tyckte om. Och det sades också, att den flickan var just Emmas moster, som nu blifvit madam Ingrid Olson. Ty de två hade på den tiden följts åt på dansestugorna och i höbergningen, de hade gått samman om sommarkvällarna, när ledigheten från arbete förde ungdomen i byn ut på roligheter, och de hade brukat mötas ensamma, när vintermörkret föll på, och ingen såg, hur ömt de smektes utanför porten, där hennes föräldrar bodde.

Men så kom Olson och friade, medan Knut var borta. Och då gaf Ingrid honom sitt ja, därför att hon ej tordes annat. Ty hon lefde på den tiden, när barn i allt lydde sina föräldrar. Hon skref till Knut, och efter det brefvet hade han ej varit hemma mer än en gång på ett litet ryck, och när han då kom hem, gick han aldrig fram till byn, utan han höll till i en af grannbyarna, och där hade hans mor helsat på honom. Gumman var gammal och skral, och ingen hade tänkt, att hon skulle kunna lefva, till dess att sonen kom igen. Men man sade också, att han hade haft andra skäl, hvarför han bott i den byn, och att när han inte kom tillbaka, fans där en öfvergifven flicka med ett barn som väntade på honom.

Det kan väl hända, att han varit något lättsinnig. Men han var ung och ståtlig, frisk

och stark. Det låg en glädje öfver honom, när han var uppsluppen, och en kraft, när han tog i med ett arbete, som alla tyckte om. Aldrig var han sniken eller trög. Alltid talade han gladt eller sjöng. Och det var det, som en gång hade gripit Ingrid så starkt. Men nu var han borta, och hon var gift. Om han tänkte på henne, det kunde hon inte veta, och det frågade hon heller aldrig om. Till det allra mesta hade hon glömt honom.

Men när de skulle skiljas, sved det i dem båda, och det kändes, som om ingenting på jorden kunde blifva som förr.

En vacker dag hade Olsons far kommit öfver till hennes föräldrar och friat för sin son, som skulle ha gården efter honom, när han en gång var död. Till dess skulle sonen bo gift hemma och sköta om gården. Där var gudskelof god plats, och gubben Olson själf började känna sig gammal.

Mellan de båda kontrahenternas föräldrar hade detta länge varit en afgjord sak. Men när nu frieriet på allvar framställdes för Ingrid, då måste sanningen fram. Hon tog mod till sig och talade vid modern, grät och bad, men det hjälpte inte. Modern svarade henne, att hon inte förstod sitt eget bästa, hvilket hennes föräldrar, som lefvat mycket längre, förstodo vida bättre. Inte var det värdt att gifta sig med den där, som inte hade något. Bara hon blefve gift med Olson och finge en gård att

sköta om, så skulle hon nog glömma den andre. Och så talade modern om, att när hon var ung, hade hon också haft ett sådant där tycke för en pojke, som tjänat i granngården, men hon var glad, att hon lydt sina föräldrar, för sen hade han slagit sig på att supa bränvin, gift var han också sedan flere år tillbaka, och hon hade själf varit i hans stuga och sett, hur de hade det. Och med hans hustru ville hon då rakt inte byta.

Men dottern hade ej velat gifva med sig. Hon sade, att det kan gå öfver för en, men det är inte sagdt, att det är lika så för en annan. Hon förklarade rent ut, att hon ville aldrig gifta sig med Olson. Det skulle aldrig ske. Förr ville hon gå i sjön. Hon grät och talade för sig och ville ej höra på modern.

Men då kom fadern till och sade henne, att om hon tredskades, kunde hon gå, hvart hon ville, med sin juvel till fästman. Men till fadern var det inte värdt, att hon kom. Inte en skilling skulle hon få hos honom, och då fick hon väl se, hur hon skulle få det med honom, som var bara pojken och inte hade något att lefva af.

Senare på kvällen kom modern och talade vackert vid henne, bad henne att inte göra sina gamla föräldrar sorg och sade, att allting nog skulle blifva bra.

Och hur det nu var, antingen hennes kärlek ej egt så särdeles djupa rötter, eller det var

en följd af vår naturs märkvärdiga förmåga att böja sig och lämpa sig efter förhållanden, hvilka från början synas oss aldrig så vidriga, alltnog — det blef bra. Hon blef gift med Olson och födde honom barn. Några år senare voro hans föräldrar döda, och hon fick styra och ställa som hon ville i huset utan någon svärmoder, som ville ha ett ord med i laget. Hon var gift med den rikaste bonden i trakten. Hon hade fullt upp, med allt hvad hon kunde önska sig, ett stort hus att styra och befalla öfver, ladugård med flera kor, än de hade haft hemma, tre pigor och fyra drängar i maten. En pojke hade hon också fått, som i sin tur kunde öfvertaga gården, när hennes man en gång i tiden föll ifrån, och Olson själf hade hon inte något ondt af. Han var en duktig bonde, som skötte sin gård bra. Han drack, när det så skulle vara, men sällan till öfvermått. Full var han egentligen aldrig. Det var, när höbergningen var slutad, och ibland om julen. Men det kunde ingen säga något om. Det hade ju hvem som helst lof till.

Han var snarare liten än stor, gick en smula kutryggig, hade ett litet svart hufvud, en skarp näsa, ett par gråa, kloka — somliga sade listiga — ögon, små smala polisonger och en lång mun med ett föga förtroendeväckande uttryck. Hon hade haft litet svårt att vänja sig vid honom i början och under det första halfår, de voro gifta, hände det nog, att hon grät för sig

själf utan någon anledning, och att hon kom att tänka på, att hon egentligen borde ha haft en annan. Men hon hade mycket att göra, och det dagliga arbetet gaf henne föga tid att tänka på sig sjelf och sina egna tankar. Hon hade inga långa förmiddagar, då hon var ensam med sina egna tankar, inga aftnar, när hon kunde sitta vid ett piano och fantisera öfver sitt olyckliga öde.

Någon sommarkväll, när solen sken varmt öfver alfvaren, och hafvet utanför låg ljust och blått, långsamt vaggande in mot stranden, eller en kulen vinterafton, när hon en stund satt och hvilade sig och såg in i elden, där de torra riskvistarna sprakade under grytan eller kaffepannan, kunde det komma öfver henne en slags beklämning, som hon ej ens ville efterforska orsaken till. Men den känslan skakade hon snart af sig, och ju äldre hon blef, dess mer sällan kände hon något dylikt. Att modern och fadern i sin tid hade haft rätt, det var hennes öfvertygelse. Ty så hade hon lärt af erfarenheten. Hon hade det bra på alla sätt, och det föll henne minst af allt in att betrakta sig som ett offerlam.

Hon tog dagen, som den kom, och visste säkert, därför att hon såg det besannas alla dagar, att ingen människa får det, som hon vill, här i verlden.

* * *

Det gick ett rykte i byn, att Knut skulle komma hem, och att han kom hem som en annan, än när han for. Pengar hade han samlat, påstods det, han var mest som en herrskapskarl nu, kunnig i allt, som fattigt folk ej få lära sig, karl för sin hatt och kapabel, om det så skulle vara, att köpa hvilket hemman som helst i hela socken. För resten visste ingen, om han var sig lik eller inte, men alla hans vänner betraktade honom på förhand med misstro. Ty det var ju så troligt, att han skulle vara stormodig af sig. Med pengar blir ingen densamme, som han var, innan han hade några.

Snart visste hela byn, att han hade kommit. Det var en söndag på högsommaren, och man stod uppställd på kyrkbacken för att se på honom, när han gick till kyrkan. Han kom också snart gående, litet långsamt och släpande, klädd i en blå kavaj och en halsduk, som hängde i sjömansknut. Han hade en låg svart hatt och amerikanskt, tvärhugget helskägg. Allt ibland stannade han och såg sig omkring. När han kom upp på kyrkbacken, gick han fram till ett par af de yngre bönderna, som han kände, och kring dem skockade sig snart allt flere.

Man talade om vädret och årsväxten, om hur länge Knut varit borta, om utsigterna i Amerika, och om det var bättre där än här.

Knut förklarade, att det berodde på. För somliga blef det bättre, för andra sämre. Litet berodde det på tur och litet på, hur pass man

kunde arbeta. Men man lärde sig förstå verlden på ett bättre sätt där. Åtminstone hade han gjort det.

Hvad han menade med det?

Ja, det blefve för långt att tala om. Men det var det, att ingen människa där var för mer än den andra, annat än när man var dugligare, skickligare eller förstod en sak bättre.

Nej, man medgaf, att han ej blifvit stormodig. Han talade godt med alla och mindes alla.

Knut stod och såg på, hur den ena mörkklädda gruppen efter den andra gick in genom kyrkogårdsmurens grind, vandrade fram öfver den sandade gången och försvann i den låga porten, som ledde in i kyrkan. Gummorna höllo näsduken hopvikt utmed psalmbokspermen och buro svarta hucklen af siden. De nego, när klockorna började ringa, och gingo långsamt in genom den låga porten. Gubbarna lyfte sakta på hatten för klockorna, och när de kommo på tröskeln, stannade alla, togo af hattarna och ströko håret ur pannan.

Slutligen började orgeln i ett långt klagande preludium, och en psalm spelades upp. Dörrarna stängdes, och utanför dörrarna samlades en liten hop, som skulle gå in, när nästa psalm började.

Knut anmärkte, att de fått en ny orgel.

Jo, den var från Stockholm och hade kostat tre tusen kronor.

I detsamma kommo Olsons, både Ingrid och Emma, och stannade vid kyrkdörren. Knut gick fram och helsade på Ingrid. Alla visste ju, att de varit bekanta och goda vänner. De båda skakade hand, och Ingrid önskade honom välkommen hem. Hon kände sig litet underlig till mods, och han sade heller ingenting. Han bara stod och såg på Emma, som med undrande ögon betraktade honom. Han såg, att hon var lik Ingrid, och han frågade:

»Är det din dotter, det?»

»Nej, det är min systers flicka, som har kommit till oss, när syster min dog. — Ja, hon är lik mig ändå,» tillade hon.

Och en stund därefter:

»Hon heter Emma.»

»Du har det bra nu,» sade han för att säga något.

»Ja, gudskelof, vi har helsan allihop. Olson är hemma, för han skulle ut och titta på föl-ungarna ett tag.»

Han stod en stund och såg ned mot marken, medan han vred den ena foten fram och tillbaka i sanden. Han ville säga något skämtsamt, men kunde ej hitta något. I stället såg han på Emma igen, så att hon blef röd och vände bort ögonen.

»Jag får väl se inom till ert en af dagarne,» sade han.

I detsamma slogos kyrkdörrarna upp och ut på backen hördes tydligt sången: Allena gud

i himmelrik. Han ville draga sig tillbaka, men Emma såg på honom, som om hon frågat, hvarför han icke ville gå in med.

»Jag går just aldrig i kyrkan,» sade han, i det han tog farväl, och det kom en antydan af ett leende öfver hans drag. Hon såg på honom med ett par outsägligt förvånade ögon och följde i detsamma med mostern och de andra.

Hvad det var underligt. Att han inte gick med i kyrkan. Han såg inte ut, som om han hörde till dem, hvilka fördrefvo söndagsförmiddagen med att supa bränvin och spela kort. Hon grubblade på det under hela predikan, och när hon gick ut ur kyrkan, kände hon sig icke så glad som vanligt.

* * *

Knut besökte Ingrid strax därefter, och han träffade äfven då Emma. Hon satt inne i stugan och hörde på, medan han och Ingrid samtalade. Hon höll på att karda ull och hon vände icke ett ögonblick uppmärksamheten från hvad hon hade för händer. Men på minspelet i hennes ansigte såg Knut, att hon lyssnade till hvarje ord. Och det eggade honom att tala.

Han talade om, när han först kom till Amerika. Han hade tagit hyra på ett skepp, så att öfverfarten kostade honom ingenting, och när han kom fram, hade han haft litet att svänga sig med under den första tiden. Men

slagit sig fram, det hade han, fast det varit svårt, och fast det bitit emot i början.

Men ju mera han märkte, hur Emma lyssnade på honom, desto lifligare började han att tala om sina egna intryck och minnen. Han fick en lust att bekänna kort, att dela med sig af sina tankar, att få någon, som förstod, hvad han kände, när han kommit tillbaka till fosterjorden, och minnena från fordom samlade sig inom honom. Hvad han allra först hade känt sig tilltalad af ute i Amerika, det var, att alla kallade honom för det engelska hr eller mr och att, hur uselt han än hade det, det icke föll någon in att komma och obedd kalla honom för du. Icke för att han var titelsjuk. Men ingen kunde veta här hemma, påstod han, hur det höjde arbetslusten, när ingen behöfde frukta, att hans födsel skulle sätta honom i en låg klass, som hvarken arbete eller duglighet annat än i vissa undantagsfall kunde lyfta honom ur. Och så lefde folk enklare. Om två människor ville gifta sig, behöfde de bara gå till en notarie och teckna under ett kontrakt, så voro de lagligt vigda vid hvarandra. Blefvo de icke lyckliga med hvarandra, så var det ingenting, som hindrade dem att skiljas åt. Och det gaf icke, som folk påstod, anledning till flera äktenskapsbrott. Visst inte. Och om två människor höllo af hvarandra, men ej hade råd att sätta bo, så gingo de inte och väntade både kärlek

och ungdom ur kroppen på sig för att först samla ihop till ett bo, utan de gifta sig med minsta möjliga, och sedan hjälptes de åt att draga till boet. De ogifta kvinnorna försörjde sig lika bra som männen och ofta med samma slags sysselsättningar. De bildade ej där två olika kaster, som inbördes trakasserade hvarandra, utan de uppfostrades i samma skola, lärde det samma och lärde därför först och främst att känna och förstå hvarandra.

»Men religionen? Hur är det med religionen?»

Ja, det talade man aldrig om. Det behöll hvar och en för sig själf. Knut hade känt massor af människor, men det var inte om många han kunde sagt, om de voro luteraner, metodister, katoliker eller öfverhufvudet kristna. Han trodde för sin del, att de flesta människor i hjärtat icke hade någon bestämd religion, utan att det bara var vissa känslor, som de vant sig att kalla så, men som alldeles icke voro öfvernaturliga.

När Knut talat slut om detta, såg han, hur Emma betraktade honom med stora, klara ögon, som om hon velat utforska honom ända in till hjärtrötterna. Han skulle velat fråga henne, hvad hon tänkte, men han kom sig icke för. Ty när hon såg på honom på det sättet, hade han mest lust att stiga upp från stolen och gå bort och klappa hennes hår.

Sedan träffades de ofta, och alltid kommo de in på dessa ämnen om, hvad han sett ute, och hur han kände sig till mods hemma bland alla dessa människor, af hvilka de allra flesta skulle dö i den öfvertygelsen, att sådan *deras* verld var, sådan var också verlden.

För Emma var det, som om hon bott i en koja, alldeles kringhvärfd af skog, där hvarje skymt af utsigten var stängd, och så helt plötsligt någon komme och gjorde en uthuggning, så att hon såg en sträcka af himmel och af det haf, som svallade utanför. Helt nära där hon stod, varsnade hon blott något litet, men ju längre bort hon flyttade ögat, desto vidare blef synkretsen, desto friare svängde himmelen sin blåa hvalfbåge, desto större blef ytan af dansande vågor, och desto längre flögo hennes tankar, långt bortom de dansande vågorna och den hvälfda himmelen.

De träffades emellertid ofta, och deras samtal rörde sig om allt och ingenting. Hon började slutligen att fråga, och han svarade henne på allt, som han kunde svara på. Långsamt, stilla och fast växte deras förhållande ut, till dess det för henne rymde hela verlden, hela den verld han talade om, blef den uthuggning i skogen, genom hvilken hon såg allt, kände allt och anade allt — himmel, vågor, främmande kuster, nytt lif och nya människor.

Knut tänkte och grubblade mycket under denna tid, när han gjort klart för sig, att han älskade Emma. Ty det var en sak, som plå-

gade honom så, som han aldrig trott, att något sådant skulle kunna plåga honom. Han tänkte om och om igen den tanken, att ett barn fans till, som hade rätt att kalla honom för far, och att han, om han gifte sig med Emma, satte henne kanske mot hennes vilja på en plats, till hvilken en annan hade företrädesrätt.

Men han kunde ej heller släppa kärleken till Emma. När hans första kärlek gått öfver bord, hade han tyckt, att sen kunde vågorna gerna få spola med sig hvad som helst. Och när han sedan var hemma, och denna olycksaliga förbindelse, som han nu nästan glömt, kom till stånd, då hade han heller inte tänkt så mycket öfver dylika saker. Ingen hade någonsin lärt honom bättre, och han hade tyckt som så, att bara han inte lät barnet lida nöd, så kunde ingen säga något om honom för det. Men nu tyckte han, att det kunde ej vara hjälpt med pengar. Det for ibland igenom honom som en hemsk, stickande känsla af rädsla, en ond aning, att hans forntid gömde ett spöke, som kunde skrämma alla goda andar på flykten. Emma var också så ömtålig i denna punkt, ty hon tog allting på sitt särskilda sätt.

Men han skulle tala om det för henne vid första bästa tillfälle, alldeles som han berättat så många andra episoder ur sitt lif. Hon skulle veta det, innan han sade henne något mer. Hon var också så olik alla flickor af sin klass. Han

kände inte en enda annars, som skulle bry sig om den saken alls.

Men tala skulle han. Intet bedrägeri. Öppet skulle han åtminstone gå till väga.

Och så gingo dagarne, till dess att september månad stod för dörren, och det led på tiden. Ty till vintern måste han vara borta igen. Och ännu hade han ej i denna sak kunnat få ett ord öfver sina läppar.

* * *

Det var sista söndagen i augusti, när det var afton, och skymningen låg stillsam och tyst öfver haf och land. Emma och Knut gingo ensamma den smala vägen förbi kyrkmuren och nedåt sjön.

En enstaka fogel drillade här och där i någon af de små buskarne, hvilka som enstöringar slagit sig ned på den vida, sanka slätten, och öfver ett litet kärr till venster låg som ett gråhvitt flor af kall, fuktig dimma. Hafvets tunga dån hördes stönande från stranden, mot hvilken de gingo, byns byggnader med kyrktornet, som stack upp i midten, hade de lemnat bakom sig, och de stora fyrkantiga, inhägnade gårdarne stucko upp som stora mörka fläckar ibland de små, i rad liggande låga kojorna.

»Får jag ta dig i hand?» sade Knut om en stund, och hans röst lät så underligt tjock.

Emma räckte honom stillatigande sin, och så gingo de framåt en stund. Hon talade hela tiden, och han hörde förströdt på, tänkte öfver, hvad han ville säga, och visste ej, om han skulle säga det.

Det var kyligt, och Emma drog handen till sig, emedan hon frös. Han tog den igen och förde den ned i sin rockficka, där han höll den fast.

Han kände sig retlig, det var en massa känslor, som flögo igenom honom, allt var så rikt, så skönt, så varmt, och ändå kände han en oro, som gjorde honom rädd. Det var något, som band hans tunga. Han skulle velat tysta Emma, som gick bredvid honom med små, hoppande steg och fritt såg upp i hans ansigte, medan hon pratade om allting. Han tyckte sig behöfva känna den stora tystnaden omkring sig för att få samla sina tankar. Och samtidigt tyckte han, att de redan voro kärestafolk, och han begrep inte, hvarför han gick här och plågade sig utan orsak.

Plötsligt spratt han till vid att Emma sade:

»Se dit nu i kärret. Se bara.»

Hennes röst lät på en gång drömmande och skämtsam.

»Hvad är det?»

»Jo, där ser jag min fästman.»

»Hur ser han ut då?»

Han gjorde lös sin hand och blef alldeles blek.

Hon skrattade.

»Å, som en af de andra albuskarna.»

Då tog han henne i armen, så hårdt, att hon blef rädd.

»Hvad menar du?»

Hon såg förskrämd på honom, men drog sig icke undan.

»Jag menar ingenting alls. Hvad skulle jag mena?»

»Men om jag nu säger dig, att jag håller af dig?»

»Å, Knut.»

Hon var så vacker, när hon sade detta, att han velat kyssa henne, utan att fråga om lof, och det var en ton i hennes röst, som han tyckte gaf eko i honom själf.

Hela hans kropp darrade, och han frågade om en stund:

»Nå, hvad svarade du?»

Hon såg bort, men det låg en mjuk färg öfver hela hennes ansigte, som Knut aldrig hade sett förr.

»Inte än. Inte nu, Knut. Inte nu.»

Han blef häftigare.

»Säg inte, att du inte har vetat det. Du *kan* inte annat än ha märkt det.»

»Ja. Ja. Men jag kan inte svara. Det kom så tvärt. Om ett par dar. Låt mig tänka på det. Jag vet inte, om jag tycker om dig, så som jag ville.»

De hade vändt om och gingo åt byn till.

Knut kände sig lugn. Hvarje tanke på hans barn hade försvunnit. Han var så viss på sin lycka, att han tyckte sig kunna hoppa öfver det förflutna som ingenting. Han sköt undan hvarje tanke därpå. Inte var det värdt att komma med detta nu, innan hon ens gifvit ett svar. Och hand i hand kommo de förbi kyrkogårdsmuren igen, upp på stora landsvägen och fram till den stora, svarta porten, som ledde in till Olsons gård. Omkring dem föll skymningen allt tätare. Ur de små fönstren lyste här och där ett blekt ljus, som tindrade långt bort öfver den mörka, tomma slätten.

Emma tog honom i hand, innan hon gick in, och ingen af dem sade något. Men två dagar därefter visste hela byn och Knut också, att Emma och han voro fästfolk och skulle gifta sig, när vintern var förbi, och han kommit tillbaka från Amerika för att hemta henne.

* * *

Knut undrade, om icke Emma ändå visste något om honom, fastän hon aldrig sagt det. Ty den där saken kände nog hela bygden till. Men så var icke förhållandet. Emma hade ett sådant väsen, att man ej gerna talade till henne om det, som var dåligt, och därför hade hon aldrig hört någonting.

Men medan Knut gick och betänkte sig, så led tiden, och dagen nalkades, när han skulle

fara tillbaka till skeppsbyggeriet, där han var anställd i New-York. Och dagen före afresan satt han inne hos Olsons och språkade med Emma. Och han hade ännu ingenting sagt.

Han tänkte att passa på, medan de voro ensamma, och han hade flere gånger ordet på tungan, men Emma hade så mycket att säga, så att han ej nändes afbryta henne. Och när han ändtligen trodde sig färdig att börja bekännelsen, kom madamen och afbröt dem.

Dagen därpå reste han, och för Emma började nu vintern. Först skulle höststormarna komma och svepa kallt fram öfver det flacka landet, sedan frosten, som tog bort grönskan, och sist skulle marken ligga hvit, så långt ögat kunde se, och snön och blåsten skulle stänga dem inne.

Det var långt till våren. Men hon sörjde ändå icke. Ty hon visste ju, att våren skulle komma, och med våren Knut. Och han skulle taga henne med sig, och den strimma af verlden, han visat henne, skulle vidgas, så att hon kunde se fritt och klart.

Hon skulle komma bort med honom. Bort. Hvad det var underligt och lyckligt att tänka därpå.

En dag var hon ensam inne. Mostern var ute och såg till kreaturen. Genom fönstret såg hon ut på gården, hvilken på öländskt vis var bygd i en fyrkant, så att boningshuset låg längst in, uthusen vette åt bygatan, och inkörsporten var

tagen tvärt igenom höladan. Det var klar höstluft derute. Två grisar lågo makligt i solskenet och läto maten sjunka, några sorgsna ankor försökte väta sina vingar i vattenpölarna omkring den stora hinken, hvars långa stång pekade snedt upp mot himmelen, och de tåliga, härdade gässen, som på den öländska alfvarens torra bete nästan fullständigt lyckats vänja sig af med behofvet af vatten, traskade snattrande om hvarandra, sträckte på halsarna och rotade ifrigt i marken efter föda. Ett par årsgamla fölungar försökte, så godt utrymmet tillät, att göra några lefnadslustiga hopp, och skakade manarna omkring sina slankiga halsar.

Emma stod i fönstret och såg på allt detta, men vände slutligen blicken upp mot den lilla flik af blått, som syntes ofvan byggningarnas tak. Hon fick tårar i ögonen, som hon genast torkade bort. Ty det knarrade i gårdsporten, och öfver gården kom en gammal gumma fram mot kökstrappan.

Det var en torparehustru, som Emma mycket väl kände. Hon hade tagit sin gamla sjuka mor till sig i huset. Men när säden, som kommunen gaf i fattighjälp, ej ville räcka till, kom hon som oftast till Olsons och klagade sin nöd. Och då fick hon hjälp med ett och annat, potatis, bröd eller litet sill, allt som det kunde falla sig. Nu visste Emma, att mannen varit uppe i Stockholm på arbete under sommarmånaderna.

Gumman stannade inom dörren och helsade med denna blandning af undfallenhet och förtrolighet, som den fattige visar gent emot den, »som bara är en bonde».

Emma nickade vänligt och frågade, om hon hört något från sin man.

»Nej, det är just det, att jag rakt inte har hört något från honom. Inte har han skrifvit, och inte har han skickat mig pengar.»

»Stig fram och sitt ner. Nej, stå inte där vid dörren. Har han inte skickat något?»

»Nej, nu är det fjorton da'r öfver tiden, när han brukar skicka, och jag har inte hört af honom med så mycket som ett ord. Inte ha vi något i huset, och så är det det, att en aldrig vet, hvad som kan ha händt honom.»

Hon satte sig ned på träsoffan och såg framför sig med en tung och trött blick, suckade och strök håret till rätta under hucklet.

»Å, inte har det händt honom något. Då hade han väl skrifvit. Hur är det med gamla mor? Det blir väl värst med henne.»

»Ja, det blir det förstås. För henne har han alltid varit så märkvärdigt snäll mot. Inte ett ord har han sagt om, att han fått min gamla mor i huset att föda och sörja för. Tänk, att sist han skref, så bad han mig, att om det var något, hon riktigt gärna ville ha, så skulle jag skaffa henne. En vet väl, hur andra bruka vara. Men hon ville inte ha annat än litet saffransbröd till kaffet, och det fick jag då köpa åt henne.

Emma började taga fram litet mat åt gumman, både bröd, mjölk och till och med en bit fläsk. Historien om mannens vänlighet mot svärmodern hade rört henne. Ty det hörde ej till vanligheterna på landsbygden, att man visade godhet mot någon, som fattigvården understödde, antingen det nu var en svärmor eller någon annan, hvilken som helst.

Därpå tog hon fram kaffepannan, som stod på spiseln, och slog i en kopp kaffe.

»Drick en tår kaffe, mor.»

Torparhustrun gjorde för brukets skull ett par svaga försök till motstånd, men det syntes på hennes sätt att äta, att hon ej betraktade detta mål enbart som en förfriskning. Hon åt långsamt och först under tystnad. Sedan sade hon:

»Ja, och Emma, som skall gifta sig till våren. Och med en så'n karl se'n. Det är ledsamt nu förstås, när fästman är borta.»

«Å, de här månaderna gå snart.»

»Ja, jag säger väl det, jag. Hon har inget nu, för allt hvad hon har pratat, flickan i Hållby, om att hon skulle ha Knut Blomqvist, eller Bloom, som di nu kallar'n. Nu kan hon ha't, som hon har'et. När en släpper till sig åt en karl, så får en sitta där se'n med skammen.»

»Hvem talar I om, mor», sade Emma med låg röst.

Hon såg lugn ut, men hela rummet dansade för hennes ögon, spiseln, och klockan och bordet

och hustrun, som satt där. Dagern, som kom in genom fönstret, tyckte hon var svart.

»Om henne, som han har pojken med, vet jag. Dan efter karlar har hon alltid varit, och hvad karlarna kan få, det tar di, det vet en väl.»

Emma kände en brännande tomhet i bröstet, just på den punkt, som alltid dallrat af glädje, hvar gång hon förut tänkt på Knut. Som om hon gått i sömnen, tog hon och lade i ordning matvarorna, som hon skänkt hustrun. Det gjorde ondt i henne för hvarje sak hon tog i eller såg för sina ögon, alldeles som om den haft någon osynlig gemenskap med hela den stora sorg, som vältade sig öfver henne. När hon tog adjö af hustrun, var det något i hennes ögon, som kom den gamla att spritta till.

»Jöss, jag har väl aldrig sagt något galet, vet jag.»

Emma rörde sig ej.

»Nej, visst inte.»

Hon stängde hårdt igen dörren och med båda händerna pressade mot hufvudet kastade hon sig i ett vildt behof efter att känna någon fysisk smärta handlöst mot väggen, och en våldsam, tårlös snyftning skakade alla hennes lemmar. Hon vred sig som i kramp, stönade af smärta, kramade händerna mot hvarandra, så att det knakade i knogarna och bröt slutligen ut i ett hvasst skrik, som skrämde henne själf. Det lät som om en annan skrikit. Hon störtade upp i ångest och såg sig omkring, tyckte att hon ej

var ensam, och fick en frysande känsla af rädsla, som kom henne att hacka tänder.

»Henne, som han har pojken med, vet jag.»

Hon ryckte till sig en sjal, svepte den tätt omkring sig och störtade ut. Gick med snabba steg, medan det bultade i hennes hjärna, som om den velat sprängas, utan att veta hvart det bar, fram utmed landsvägen, som i en lång bugtig linie följer östra kusten af ön. Hon vaknade upp vid, att hon stod och såg på en väderkvarn, som var i gång. De stora vingarna rörde sig med pinsam enformighet i en stor, långsam cirkel. Hon begrep ej, hvarför hon stod och såg på den. Mekaniskt lät hon ögat följa än en, än en annan af vingarna. Nu var den högt uppe i luften, nu vände den långsamt nedåt, och nu strök den nästan utmed marken.

Hon spratt till och gick vidare. Den brännande tomheten kom tillbaka, och med den följde en hemsk ensamhetskänsla. Hon såg sig om och sprang, så som när hon var barn och sprang i mörkret, utan att veta hvarför hon var rädd, bara sprang, så att hon tappade andedrägten, så att hjärtat bultade, och tårarna voro nära att bryta fram. Hon tog af ifrån vägen och sprang rätt in öfver den öde alfvaren, men sprang ändå. Och den hemska rädslan följde henne. Hon var förföljd. Någon var bestämdt efter henne. Gud i himmelen! Hvarför sprang hon här ensam i mörkret ute på den skumma heden, som sträckte sig milsvidt bort? Hon frös, fast pannan var

våt af svett. Hon skrek igen. Det var, som om starka händer bakifrån tryckt henne till marken, och segnande ned, brast hon i en häftig gråt. Det kändes, som om hon fått luft, som om hon ändtligen kunde draga andan igen, och hon grät länge med det heta ansigtet tryckt mot den kalla jorden.

* * *

Dagen därpå smög sig Emma ensam in i stugan. Hon gick fram till den gamla, gula byrån, öppnade klaffen och tog ut penna och bläck. Men när hon skulle sätta sig ned för att skrifva, skalf hon i hela kroppen, så att hon måste lägga pennan ifrån sig. Hon andades ut en stund och tog därefter papperet, lade det framför sig och skref långsamt med stora, stela bokstäfver:

»Det är tungt att skrifva det till dig. Men det får nu vara slut oss emellan. Du vet själf, att du har bedragit mig, och att det är en annan, som har rätt öfver dig. Kom icke tillbaka, ty det tjänar till ingenting. Kanske skulle jag kunna förlåta dig, men den stora kärlek, jag burit till dig, är borta, och den kan aldrig komma igen, jag må sedan tänka hur som helst.

Men att du kunde tiga med det, Knut. Att du kunde tiga, till dess det blef för sent. Aldrig skulle jag kunnat fästa mitt hjärta vid dig, om jag vetat, att jag gjorde en annan olycklig.

Nu säger jag dig farväl och sitter här ensam igen. Och det lär heller aldrig bli annorlunda för mig i verlden.

Emma.»

Hon lade ihop brefvet och skref utanskriften, gick till det lilla postkontoret och lemnade in det. Men när hon gick tillbaka igen, såg hon ett ögonblick ut öfver hafvet, där höstdimman låg tung. Med en rysning lyfte hon upp klinkan på porten, gick in och stängde den efter sig. Det kom ett ihåligt ljud, när hon stängde igen den, och med en känsla af hopplös leda gick hon till sina sysslor.

Och den känslan förändrade sig ej. Den låg öfver hennes sinne, som den gråa dimman låg öfver sjön. — —

Efter fem veckor kom det bref från Amerika till jungfru Emma Pehrson. Det var från Knut.

Emma bar det hela dagen obrutet i fickan. På kvällen tog hon en lykta med sig och gick upp på vinden. Där satte hon sig på en af takbjälkarna och bröt brefvet.

När hon blef så lugn, att hon kunde se bokstäfverna, läste hon detta, som var skrifvet med klar och flytande stil, nästan så bra, som om skolmästaren hade skrifvit det:

»Jag vet väl, att jag ej har någon rätt att försvara mig för dig. Men ett vill jag ändå säga dig. Och det är det, att jag tänkte för hvar dag, som gick, att säga dig det. Och om jag

inte sa dig det, när jag friade, så var det därför, att min kärlek till dig var så stor, att då glömde jag allting annat. Och för hvar dag sköt jag upp med det sedan, tills det blef för sent. Sista kvällen skulle jag just tala om det, när din moster kom in, och då fick jag det inte sagdt.

Jag vill inte ta mig själf i försvar med, att så många andra gjort som jag. Men om du håller af mig, så har du heller inte rätt att säga, som du gör. Ty man möter inte lyckan många gånger här i lifvet, och jag har nu alltid trott, att om man håller af hvarandra, så är det inte för att plåga hvarandra, utan för att göra hvarandra lyckliga. Och om jag har brutit mot dig, så har du inte rätt, hör du, du har inte rätt att stöta mig ifrån dig, när jag erkänner min orätt.

Tror du, att jag kände mig lycklig, när jag visste, hvad jag visste, och måste gå och tänka på det hela dagarna? Men vi träffades bara en vecka, och jag tänkte sedan, att det var lika bra, om jag skref det. Ty jag trodde, att om din kärlek till mig var sådan, som du sade, att den var, så kunde du heller inte hålla af mig mindre, om du fick veta, att jag hade något på mitt samvete, som inte var rätt. Om jag inte varit så trygg på din kärlek, som jag var, då skulle jag väl hört mig för först. Men det tänkte jag aldrig på. För jag vet, att om en människa, som *inte är dålig*, gjort något ondt, så är det just därför, hon bäst behöfver en annan. Och nu ber jag dig, Emma, fast du skref så hårdt

till mig, att tänka på det här en gång till och minnas det, att om jag har brutit mot dig i detta, så kan det göras godt igen. Men om du nu stöter mig bort, så kan *det* aldrig göras godt.

Och jag kan aldrig tro, att du fasthåller, hvad du skref. För då gör du oss båda olyckliga för hela lifvet.

Jag tänker alltid på dig både dag och natt och förblifver din vän

Knut Bloom.»

Emma lät brefvet sjunka och såg sig tyst omkring. Ljuset i lyktan flämtade för draget och kastade ett matt, darrande sken på det kvistiga golfvet, in under taksparrarna, upp mot tegelpannorna, på kistor, gamla kläder, en sönderskrufvad väfstol, som stod i ett hörn, och utför trappan med de smala, lutande trappstegen.

Hon skakade på hufvudet, och de små läpparna slöto sig fast mot hvarandra. Den första känslan af skrämsel hade vikit för länge sedan och lemnat plats för eller kanske rättare helt naturligt förbytts i en annan. Det var henne alldeles klart, utan att hon egentligen kunde säga hvarför, att hon icke *kunde* tillhöra Knut. Hon hade gifvit sig åt honom i den tanke, att hon för honom icke blott var, utan äfven varit den enda kvinna i verlden. Ty hans ungdomskärlek till mostern hade hon omedvetet redu-

cerat i sina tankar, till dess att den endast hade utseende af ett flyktigt tycke, som aldrig kunde hafva anspråk på att kallas för kärlek. Hon hade skjutit hela detta förhållande undan i sina tankar, så att hon aldrig sett det klart, sådant det var, och med äkta kvinlig inkonsekvens kom hon aldrig på den tanken att använda samma metod med den andra, henne, som han verkligen aldrig älskat, utan blott i sinlig lusta fått barn med. Hon hade tänkt sig, att han liksom hon gått genom lifvet med en på förhand färdiggjord bild af den, han en gång skulle komma att älska, och med en känsla af stolthet hade hon öfvertygat sig om, att han hos mostern aldrig älskat mer än det, hvari hon själf liknade mostern. När han sedan mötte henne själf, då var hon för honom den enda, och för honom hade aldrig någon annan kvinna existerat. Hans kärlek var som en i åratal hopad skatt, hvilken han skänkt åt henne, och hon var lycklig däröfver.

Men nu. Nej. Hon kunde icke se honom igen. Den bild af lycka, hon under åratal drömt i hop, när hon under de milda sommaraftnarna såg ut öfver den färgrikt skiftande enformiga slätten med hveteåkrar och torr alfvar, med sammankrympta buskar och ljung, med de höga väderkvarnarna, som stodo i rad, och ut öfver hafvet, som fritt och blått vältade utanför, eller när hon en vinterkväll satt ensam och såg in i spiselelden, medan hon hörde snöstormen gnissla

i skorstenen — den bilden satt så fast i hennes själ, att hon ej kunde taga emot lyckan på annat sätt. Aldrig skulle hon tro på någon annan lycka. Aldrig. Utan den kunde hon vara, men skulle hon ega den, ville hon ega den fullt.

Hon kunde icke älska Knut efter detta. Hon tänkte igenom det med en pinsam noggrannhet, som stack i bröstet. Det skulle komma dagar och år, och hon skulle sörja sig till döds. Men hon kunde icke svara honom annat, än hvad hon redan sagt.

Hon gick in till sig och lade sig mekaniskt till sängs med brefvet under hufvudkudden. Hon låg i en vindskammare, och den ena af tjänsteflickorna, som om natten delade hennes rum, sof redan med jämna, hörbara andetag. Emma kunde icke sofva. Hon vred sig otåligt i bädden och en kallsvett betäckte alla hennes lemmar. Hon steg upp och gick på de bara fötterna fram och tillbaka i rummet, till dess att hon frös i hela kroppen. Då svepte hon en sjal omkring sig, tog ett ljus i handen och smög sakta utför trapporna.

Det låg ingen i stugan. Hon tog ned nyckeln, som låg ofvanför dörrpanelen, vred sakta om låset och steg in. Därpå tog hon ut ett brefpapper, lade det på bordet och skref:

»Det är bäst, att det blir, som det är. Jag kan inte svara på annat sätt. Det får vara

slut oss emellan, och nu får jag också säga dig farväl.

Emma.»

Därpå lackade hon i hop brefvet, skref utanskriften, tog det med sig och gick med ljuset i hand samma väg, som hon kommit.

Ingen hade hört henne, och när hon kommit i sin säng igen, somnade hon tungt och drömde, att hon bars genom luften af osynliga händer, långt bort öfver marker och bärg. Hon hissnade vid färden och höll andan, till dess att hon med ens kände sig utan fotfäste, föll och darrande af rädsla spratt upp ur sömnen med ett skrik.

Det var dager, och den andra flickan hade just stigit upp.

»Hvad var det?»

»Det var bara något, jag drömde.»

Hon slöt ögonen igen och kröp i hop i bädden. Ty hon fruktade arbetsdagen, bakom hvilken hon icke ögnade en enda timme af helg.

* * *

Psalmen hade förklingat, och presten stod för altaret och läste med torr, entonig stämma textens ord:

»Kommen till mig, I alle, som arbeten och ären betungade, och jag vill vederkvicka eder. Tager på eder mitt ok och lärer af mig, ty

jag är mild och ödmjuk af hjärtat, och I skolen finna ro till edra själar. Ty mitt ok är lustigt och min börda är lätt.»

Emma satt midt i en bänk bredvid mostern och hörde på prestens ord. Mest brukade hon sitta och tänka på annat i kyrkan, och sedan hon lärt att känna Knut, hade hon alltid haft så underliga tankar, när hon var där. Hon hade tyckt, att hon behöfde ej allt detta för att lefva sitt lif och dö sin död, när den en gång kom. Ibland hade hon stannat hemma. Ty hon behöfde ingenting, så länge hon var lycklig.

Men i dag kände hon det annorlunda. Med ett slags bitter vällust insög hon hvarje prestens ord om det ok, som lifvet lägger på hvarje människa.

»Ty I veten, mine åhörare, I veten det alla af egen daglig och stundlig erfarenhet, att den verld, dit vi alla i synd födas, där vi i synd lefva, och från hvilken vi af all vår själ och alla våra krafter skola bemöda oss att andligen dö, den är icke något glädjens tempel. Det är en jämmerdal. Det är icke för intet, som den heliga skrift begagnar detta uttryck. Men, mine åhörare, det finnes två slags ok. Ty alla träla vi under oket. Men det ena är verldens ok, och de som tjäna verlden, om dem säger Herren visserligen icke, att deras ok är lustigt och deras börda lätt. Ty för dem är

beredt det rum, där deras matk icke dör och elden icke utsläckes.

Men, mina vänner, det finnes ett annat ok, och den, som frivilligt ikläder sig detta, från honom faller det ok, som är verldens. Och han är fri. Ty det ok, han har tagit, det har han tagit af egen fri vilja, och det oket är Herrans Jesu eget ok. Och om detta ok är det, som Herren säger: Mitt ok är lustigt, och min börda är lätt.»

Ned i hennes sinne sänkte sig orden som sädeskorn i nyplöjd och grobar åker. Var det icke ett ok, hon hade tagit på sig? Men kunde det vara Jesu ok, som presten talade om? Var detta icke det bittraste, det tyngsta, hon upplefvat?

Med spändt allvar lyssnade hon vidare.

Och presten talade om himmelen. »Ty hvarför var det, som Jesu ok var lustigt och hans börda lätt? Först därför att det var Jesu ok, därför att det var hans milda hand, som lade det på våra skuldror. Men först och sist var det lustigt och lätt, därför att den plåga, vi här hafve, är intet mot den fröjd, som en gång väntar oss ofvanefter. I barnslig gensträfvighet mot faderns vilja knota vi kanske öfver detta ok och klaga i fåvitskhet öfver lidandet, som dock blott är en ringa ting, när det öppnar oss vägen till det sälla land, där alla sorger tystna, och all klagan förstummas för den eviga fröjdens harpotoner. Och salige äro

de, som icke förtröttas, salige de, som med undergifvet sinne bära — icke verldens ok — utan det ok, som Herren pålägger. Salige äro de, som Herren finner väntande, när han kommer. Saliga i evighet. Amen.»

En suck som af lättnad spred sig öfver hela församlingen, ett buller af alla dessa människor, som på en gång af bekvämlighet ändrade plats, ljud af näsor, som putsades, af halfhöga hviskningar. Här och där ett ansigte, som förstulet böjde sig öfver näsduken eller handen och nyfiket såg ut öfver mängden af böjda hufvuden. Och uppe från predikstolen ljöd åter prestens röst, dämpad, torr, förändrad och likgiltig, så att den nästan blef oigenkänlig:

»Lofvad vare Gud och välsignad i evighet.»

Det lät nästan som en belåten tacksägelse för att man ändtligen kommit så långt. Men för Emma betydde allt, som nu sades, om ordet och de heliga sakramenten, om konungen och det kungliga husets anförvandter, om riksstyrelsen och Guds faderliga försorg, lysningsformeln, efter sitt allvisa råd hädankalla, Fader vår, psalmen och välsignelsen — allt detta betydde för henne ingenting.

Med all sin kraft hade hon hakat sig fast vid denna tanken: Var det ok, hon tagit på sig, af gudi, eller var det icke? Och med en känsla af bedöfvande ro lät hon sina tunga sorger hvila i den tanken, att hon var satt här på jorden för att lida, och att en gång skulle him-

melens portar öppnas för henne, och hon skulle blifva salig, evigt salig. Hon blundade och ryste af att tänka själfva ordet om och om igen. Och för hennes tanke visade sig i minnet hela hennes enformiga barndomslif, hoppet om att vinna den lycka, som hon med plågsam styrka bemödade sig att kalla verldens, hon såg den öde heden, där hon legat i gråt under den första förfärliga kvällen, hon såg sitt kommande, af ingen glädjedag afbrutna hvardagslif, och hon lät orgelns toner vagga sig till ro, medan hon slöt ögonen och hörde sitt hjärtas oroliga rop efter lycka försvinna i drömmen om en obestämd härlighet, hvilken strålade för hennes syn, som när solens rödglänsande aftonskimmer dallrar öfver alfvarens korta gräs och yfviga ljung.

När gudstjänsten var slut, följde hon mostern hem, hjälpte henne i huset med allt som förelåg, och när kvällen kom, somnade hon in, trött af att arbeta, trött af att tänka, och omedvetet glad, att hon hittat om också ett svagt ljus i det mörker, som saknade dagens klara sol.

* * *

Mostern hade naturligtvis liksom alla andra mycket väl reda på Knuts forna kärlekshistoria, och hade Emma i det fallet varit lik andra flickor af hennes klass, så skulle hon för länge sedan hafva vidrört saken och försökt att tala

henne till rätta. Ty hon tyckte som så, att hvad som en gång skett, stod icke att hjälpa, och ville flickan inte hålla af honom, sådan han var, så fick hon låta bli. Inte kunde hela verlden bli full af englakarlar, bara därför att en jänta ville ha dem på det sättet. Men när hon nu visste om brefvet, som hade kommit, och så inte ett ögonblick såg flickan glad och inte heller hörde henne säga ett enda ord, mer än hvad som var strängt nödvändigt, då blef hon i sitt hederliga och förståndiga bondhjärta ryss rasande, och en vacker dag passade hon på och frågade Emma, hvad i Herrans namn som gick åt henne.

Mostern var liten och tunn och hade små gråa, kloka ögon, som nog kunde se ett och annat, när det gälde. Och nu var hela hennes lilla kropp i uppror.

»Hvad är det åt dig, barn? Hvad i Herrans namn går det åt dig? Är det fason te gå och se ut om dagarna här, som du gör?»

Emma svarade inte, utan satte sig i stället så långt bort hon kunde komma.

»Hvad är det åt dig, barn? Har det händt något ledsamt?»

»Det händer mycket, när en minst tror.»

»Är det något med Knut? Han är väl aldrig sjuk? Du har inte sagt ett ord om det.»

Emma såg upp.

»Ja, det är så godt I får veta det, moster. Mellan oss är det slut, och det kan aldrig bli godt igen.»

Madam Olson märkte, att här fick hon till en början lof att ta i med lämpor. Det dög ej att fara våldsamt fram.

»Du har väl hört något om barnet och det där, kan jag tro,» sade hon litet lågmäldt, men lugnt.

Emma nickade.

»Tala inte om det där,» sade hon häftigt, »jag vet alltihop. Jag tål inte tänka på't längre.»

Men då blef madam Olson het om öronen, hon tog en slef, som hon höll i hand, och dängde den i bordet, så det skrälde i hela huset.

»Hvad kommer det dig vid,» tog hon till. »Ja, om det hade skett efteråt, då hade det kunnat något så vara. Men nu när det gått så många år, och den där gamla historien ä' glömd för länge i verlden se'n, så kommer du och ställer te ett elände, som om han gjort allt ondt, som tänkas kan. Du är så fin af dig, du, kan jag tänka, för att du alltid fått göra som du vill, och ingen har kunnat rå på dig, när du satt dig något i hufvet. Men nu ska det vara slut, säger jag. Tror du, att jag vill stå och säga åt Olson, att du går och bär dig åt som en vettvilling nu, när en ändtligen kan få dig bra och ordentligt gift. Jag, som

har fått honom te ta dig i huset och låta dig vara, som om du hade varit vårt eget barn. Nej, det ska ta mig fan bli slut, att du den här gången får som du vill. Tror du, att en alltid får den en vill. Nej, smaka på det du, ska du få se. Ja, det förstås, det går det med, fast man inte tror det i ungdomen. Men när en är så lycklig och får den, en tycker om, då skulle en väl vara galen, om en bär sig åt som du gör nu. Hvad tänker du ta dig te? Tänker du stanna här kanske, tills du blir en gammal käring?»

Emma reste sig.

»I ska inte behöfva ha något ondt af mig. Jag kan ta mig plats.»

»Pu-u-uh! Ta dig plats. Jag orkar inte höra på dig. Och så kanske vi ska ha det på oss, att vi inte vill fö' dig en gång. Kom inte med det där. Du är väl inte en torparetös heller, vet jag.»

Men då tog Emma bladet från munnen och talade ut om saken så lugnt, så kallt, så hårdt och så obevekligt, att mostern blef nästan rädd. Hon sade, att hon kunde inte tvinga sig själf, och då kunde ingen annan människa i hela verlden göra det heller. Hon visste nog, hvad mostern hade gjort för henne, och det skulle hon aldrig glömma. Men hon visste också, att i den här saken skulle hon rå sig själf, och ville de tvinga henne med våld, så kunde hon gå sin väg lika godt tvärt, och ville de stänga

henne inne, så kunde hon säga nej vid altaret. Och för resten så, hurudan Knut nu än var, men inte var han den karl, som tog en flicka mot hennes vilja.

Därmed gick Emma ut ur rummet, och de talade ej vidare om saken.

Men mostern funderade en stund, och ett ögonblick rann det henne i hågen, hur hon haft det själf, just för samma mans skull. Men så bet hon ihop tänderna i förbittring, när hon erinrade sig allt prat, som skulle komma ut i bygden för det här. Och det harmade henne, när hon tänkte på, hur mycket de redan kostat på jäntan, att de skulle ha gjort det för rakt ingenting och kanske till slut få lof att behålla henne hemma för jämnan.

* * *

Efter detta förgick ett halft år, och då kom det ryktet ut i byn, att Emma skulle gifta sig med rike Lars Ersons son, Johan Erson, och att gubben skulle sitta på undantag hos barnen på gamla dagar. Hur det hade gått till, det kunde ingen säga. Somliga sade, att flickan hade låtit locka sig af, att hon skulle bli en förmögen bondhustru, gudbevars, somliga, att mostern hade tvingat henne, och somliga (men de voro icke många, som sade så), att hon gjorde det af sorg, därför att det vore henne likgiltigt nu, hvad i

verlden som blef af henne, då hon ej fick honom, som hon en gång hållit af.

Och till sist fans det några, som påstodo, att det var alla dessa orsaker, som samverkade.

Säkert är, att Emma var sig icke lik längre. Hon hade haft ett mildt, lugnt leende, som alldeles hade försvunnit. När hon nu log, fick hon ett hårdt drag omkring munnen, och det kom en tillsats af hån i löjet. Hon såg ej gärna på folk så vänligt och godt, som hon förr hade gjort, utan slöt sig alldeles för sig själf. Och när hon gick, var det icke med samma spänstiga, fasta gång.

Nej, hon hade blifvit förändrad.

Så särdeles stort motstånd hade hon aldrig gjort, när mostern föreslog henne, att hon skulle taga honom, Johan Erson. Först skakade hon bara på hufvudet och sade tvärt nej. Men då började madam Olson att tala, och hon talade länge och väl om, att man skall gifta sig någon gång här i verlden, för att eljest kommer man aldrig till någon riktig lycka, att om man får en bra karl och ett godt hus att styra med, så har man ingenting att låta illa för, att Johan Erson var en så hederlig och bra karl, hon kunde önska sig, och att om hon längre gick och vrakade allt, som bjöds henne, så kunde hon hitta på att få gå ogift i alla sina da'r. De sa' om Johan Erson förstås, att han var snål och hård mot sitt folk. Men di pratar så mycket, och en ska aldrig tro hälften af, hvad

folk säger. För då blir en lurad, och för resten så fins det då ingen människa, som inte har sina fel.

Och hur det var, hade Emma sagt ja. Men hon blef både kall och varm efteråt, och hon hade förbehållit sig att inte behöfva se honom förrän vid bröllopet.

Och nu skall bröllopet stå till våren.

Johan Erson hade man allt både ett och annat att säga om. Abcd hade han litet reda på, men »Fader vår» kunde han inte alls, sade folk, och man hade alla möjliga historier om, hur han förfört flickor, slagit sina djur förderfvade, och hur snål han var, när det var han, som skulle mäta ut säden till fattighjälp. Ett inhysesfolk påstod di, att han, när arrendetiden var utlupen, hade rifvit ner stugan för, medan hustrun låg i barnsnöd, så att hon hade fått föda ute på bara marken. Och det lade de fattiga till, att en bonde han är då som en varg mot den fattige. För kan han ta något ifrån honom, så gör han. Det är ingen, som tror, hur dana di kan vara.

Johan Erson var icke tåld i trakten, det var ett faktum. En klok karl var han, men hård och svår att handskas med. Det var en lycka, att han icke drack. Men det sade folk, kom af, att han inte hade humör till att göra sig glad en gång.

Men hur det nu var, så skulle han gifta sig med Emma Pehrson, hon hade sagt ja, och en

vacker morgon kom han körande från grannbyn där han bodde, med följe och allt för att hålla bröllop hos Olsons, som voro i föräldrars ställe och ville ställa till bröllopet.

Och det blef ätet och drucket, bruden kom ut med krona och krans och den hvita slöjan kastad öfver det hårdt uppfästade håret. Hennes ögon voro litet röda, och hyn var blek, men det gjorde ingenting. Så är det mest med alla brudar, sade madam Olson, och hon borde väl veta det, som var gammal och förståndig. Vacker var bruden åtminstone, det är säkert, fast i höfterna och smal om lifvet, med en barm så frisk och fyllig och små, ovanligt små fötter, stuckna i fina stadsskor af blankläder och med resårer. Brudgummen såg på henne också och sade en kvickhet åt en af de närstående, medan hans klipska ögon lyste, och munnen log ett bredt löje.

Och i rörelse satte sig följet upp öfver kyrkbacken och in i kyrkan, medan klockorna klungo, och orgeln derinne sände sina klagande toner ut i hvalfven. När bruden tog brudgummens hand framme vid altaret, skalf hon till, som om hon fått slag. Och när hon svarade ja, gjorde hon det med en blick, som kom presten att slå ned sina ögon, liksom om han skämts för att viga dem. Men hon stod upprätt och rak, och hvar och en i hela kyrkan kunde höra, hur hon svarade ja. Det var intet tvifvel om, att hon inte var vigd, och sedan kom välsignelsen, medan brudparet böjde sina hufvuden, gummorna gräto,

och gubbarne harsklade sig. Och när psalmen var slut, gingo alla hem igen, och där var ett stort gille, som varade ända till kvällen. Och när kvällen kom, dansade de kronan af bruden, och kronan fick Stina i Vestergården, hon som var så sprittande glad, och som hela sitt lif flugit fram som ett yrväder, både när hon gick till presten, och när hon lekte käresta med gossarna. Och när kronan var afdansad, tog Johan sin brud och lyfte henne själf upp i vagnen. Han hade druckit både bränvin och vin, och han var glad och sjöng. Och så foro de af gården, medan alla ropade hurra, och Kalle smälde af en pistol, och de viftade med hattarne, och gårdshunden satte svansen mellan benen och tjöt.

Det sade folket var ett dåligt förebud. Ty det betyder lik. Men när vagnen kommit ut i mörkret på landsvägen, då gömde bruden ansigtet mellan sina händer och snyftade, utan att få fram en enda tår.

* * *

Nu var Emma gift, och det fans ingen, som märkte, att inte allt var, som det skulle vara, hur mycket de också gjorde sig till för att få veta något. Ty Emma sade icke till någon, hur hon hade det, och hon affärdade helt kort alla, som försökte sig på med att fråga.

Hon hade det bra, det var ingen fråga om det. Och hennes man var den enda, som ibland

undrade, hvad hustrun gick och tänkte på. Han var stundom nästan rädd för denna kvinna, som lugnt och tyst lydde honom i allt, men hos hvilken han anade en egen vilja, som när den en gång reste sig, skulle visa sig vara starkare än hans.

Det var ju klart, att Emma i början hade mycket att styra och ställa med. Och drygt arbete skingrar tankarna. Men under allt, som dagligen upptog henne, kände hon inom sig som en växande plåga. Den kunde tystas ner, läggas åsido, glömmas bort, men den kom ständigt igen. Och när den då kom, var den starkare än förr och växte till en oro, som jägtade och plågade henne, en oro, som blef till ett gissel. Ty den höll hennes själs spänstighet uppe och tillät henne aldrig att vänja sig vid och växa fast i det lif, hon förde. Ett hemskt minne förföljde henne.

Första morgonen, när mannen hade gått ut, och hon stigit upp, satt hon länge stilla på sängkanten, och en rodnad af brännande blygsel täckte hennes kinder. Hon såg ned på sina lemmar, och hon klädde sig med feberbrådska. Fick ett oemotståndligt behof att skyla sin oskärade kropp, att skyla den för sina egna ögon, så att de icke måtte se något af den skam, hvilken hon visste om, hon och ingen annan. Ty alla andra tyckte ju, att hon var denna mannens äkta maka och en hederlig kvinna.

När hon kom fram till spegeln för att kamma sig, såg hon på ena sidan om halsen en stor

blekröd fläck. Hon rodnade häftigt och knäppte ängsligt ihop klädningslifvet ända upp till halsen. Och hon stod länge stilla framför spegeln och kämpade med alla de tankar som stego och sjönko inom henne.

Hon hans maka? Hon hederlig? Hon?

När hon kom ut i köket, tyckte hon, att tjänstefolket betraktade henne med förolämpande blickar. Hon gick ut på gården, tittade in i ladugården, såg på trädgården, potatislandet, krusbärsbuskarna, kålplantorna, gick ut genom gårdsporten och såg utåt bygatan, där byggnaderna lågo i en lång enformig rad med röda väggar och gråsvarta portar, alldeles som hemma. Midt emot på en backe var en väderkvarn i gång. De stora vingarne rörde sig i en stor, långsam cirkel. Ett pinsamt minne vaknade inom henne, och hon kunde ej taga sina ögon från kvarnvingarna. Mekaniskt lät hon ögat följa än en, än en annan af vingarna. Nu var den högt uppe i luften, nu vände den långsamt nedåt, nu strök den nästan utmed marken.

Hon tyckte, att hon var borta hos främmande, där hon icke trifdes, och hon såg med likgiltig blick på allt detta, som icke angick henne.

Frampå förmiddagen kom brudskaran dit, och festligheterna fortsattes.

Minnet af denna dag var hennes största plåga, och hon fruktade det. — —

Emma förstod sig icke själf. Hon hade börjat att tänka på Knut igen. Knut, som hon

så länge trott vara som död för sig. Knut, som hon glömt, som hon stött ifrån sig. Hon tänkte på honom, hon drömde om honom. En natt hade hon drömt, att hans hufvud låg på kudden bredvid hennes, och hon fick lof att bita i täcket för att icke skrika till, när hon såg, att det var en annan.

Knut hade plötsligt blifvit lefvande för henne igen. Hon såg honom i allt, hvad hon företog sig, den minsta småsak kunde erinra henne om honom, och på alla sina vägar tyckte hon sig skola komma att se hans fotspår. Hon längtade icke efter honom, och hon skulle för intet pris i verlden velat se honom igen. Men hennes lönligaste tankar voro hans, och när hon tänkte på sitt äktenskap, fick hon en ängslig känsla af, att hon bestulit honom.

Stina i Vestergården, som hade varit hennes brudtärna och hennes enda egentliga väninna, alltifrån det de tillsammans gingo fram för presten, kom en dag och besökte henne. Då hade Emma redan varit gift en hel månad.

Stina var som ett gladt barn, full af skälmstycken, glädje och lustighet, liflig som en kattunge och munter som en kvittrande fågel. Hon tog Emma med sig in i kammaren, och der började pratet.

Stina tyckte, att det måtte vara alldeles märkvärdigt att vara gift. Hon tog väninnan om halsen, kysste henne och snurrade om med henne, tills dess att Emma blef alldeles andfådd.

»Hur är det med dig nu? Hur är det med dig? Tala om för mig, hur det är att vara gift. Hur är det, du? Är det mycket underligt?»

Emma såg alldeles lugn ut och svarade blott:

»Åh, det får du tids nog veta.»

»Ja, tror du inte jag vet? Ja, jag kan åtminstone tänka mig, ser du. När jag var fästmö åt Jonsson, ja, vet du, när han kom, och jag fick se honom, så for det till så underligt i bröstet på mig, och jag fick lof att se åt ett annat håll. Men när han se'n kom och tog mig om lifvet, så var det rakt så, att jag kände, hur blodet stockade sig vid hjärtat . . . precis här . . .»

Hon rörde vid en viss punkt på klädningslifvet.

»Och när han då ville kyssa mig, då kunde jag inte hindra honom, om jag aldrig så gärna velat, och han kysste mig, vet du, så jag kunnat dansa. Så glad var jag. Men det är slut det nu. Hå-hå-ja-ja. Han blef mig otrogen, den fulingen, och nu är han gift med sin juvel. Men hvad gör det mig? Vänta ska du få se, snart kommer min tid.»

»Håller du på att få fästman nu igen?» sade Emma och smålog.

»Nu igen?»

Hon satte på sig en förtretad min.

»Ja, kan jag rå för det? Var det jag, som slog upp med honom? Kanske jag skall gå enstöring hela mitt lif för hans skull. Nej tack.»

Hon tog af sig sjaletten och rörde med fingrarne i håret.

»Men hvad går åt dig, Emma? Hvad tänker du på? Du ser ju ut som om någon riktig olycka hade händt dig. Hvad är det? Säg mig. Jag ska inte säga det till nå'n människa i hela verlden.»

Emma hade blifvit allvarsam. Hon kunde inte beherska sig längre; hon behöfde någon att tala med, någon, som kunde höra på henne. Hon visste, att den andra egentligen icke skulle förstå henne, men hon kunde icke hjälpa det. Med ansträngning, lågt, men tydligt, sade hon:

»Jag är gränslöst olycklig. Du vet inte. Du kan inte veta.»

Och med en snyftning föll hon framstupa öfver fällbordet.

Den andra reste sig och gick fram till henne, talade tafatt och godhjärtadt som ett barn, hvilket vill trösta en fullvuxen:

»Lilla Emma. Kära du, säg mig hvad det är.»

När Emma blef lugnare, började hon berätta, först afbrutet och häftigt, sedan lugnare. Och ju längre hon talade, dess lättare kände hon sig. Det var som om hon icke längre bure på bördan ensam. Det var, som om hon hade ett stöd, och så blef allt henne klart, tydligt, hemskt tydligt, tyckte hon. Och när väninnan hade gått, kände hon sig så lugn, som hon icke gjort på länge.

Men hon förstod, att hon gjort orätt, när hon stötte Knut ifrån sig. Ty det är alltid våra

egna brister, som lära oss öfverseende med andras. Och nu hade hon ett utmärkt tillfälle att tänka sig in i, hvad det ville säga att lefva tillsammans med någon utan kärlek. Hvad hade Knut gjort? Han hade, när han var fri, kastat sig in i en förbindelse, som han sedan skulle velat gifva allt för att blifva fri ifrån.

Och hvad hade hon själf gjort. Hon hade kallt och öfverlagdt, trots sin kärlek till Knut, först visat honom ifrån sig. Och sedan, fast hon ännu älskade honom, hade hon tagit en annan man, som hon dagligen lefde tillsammans med, hon var denne mans äkta hustru, fastän alla hennes tankar vände sig omkring Knut. Hon åt hans bröd, herskade i hans hus, var rik, aktad och ärad af alla. Det knep emot för hennes stolthet, men hon måste erkänna för sig sjelf, att hon hade *felat på samma sätt.* Endast mycket värre, mycket skamligare. Hvad hon begått, var ett brott, som brännmärkte henne. Och med den sega benägenhet till själfplågeri, som finnes hos en sådan natur som hennes, gjorde hon redan på förhand klart för sig, att om hon en gång blef fri, så skulle hon dock aldrig kunna tillhöra Knut.

Äfven om han förlät henne. Hon skulle aldrig samtycka till det. Aldrig.

Med mannen talade hon efter detta mindre än någonsin. Men ju längre tiden led, dess mer mognade hennes orediga tankar till ett beslut. Hennes oro samlade sig som ett skri om hjälp,

och hjälpen var icke längre så långt borta. Den var möjlig att nå, den var icke längre något, som hon ej ens tänkte sig.

Hon ville gå från alltihop, gå långt bort. Hon visste bara inte, hur det skulle gå till, hur det skulle kunna vara möjligt. När hon gick i kyrkan, kände hon sig ibland lugnare, och hon böjde sitt hufvud i tanken på, hvad hon hört presten tala om på den söndagen, som nu syntes henne ligga så långt, långt tillbaka i tiden. Men hon kunde ej slå sig till ro med denna tanke. Inom henne föddes en trotsighet, som hon tyckte innebar fröet till något godt. Att böja sig kan vara godt och väl. Men det kan också vara döden och värre än döden.

Och hon ville ej böja sig under detta. Detta onda hade ej Gud pålagt henne. Det hade hon ådragit sig själf. Hon ville bort, bort. Långsamt föddes en plan i hennes hufvud. Men hon förtrodde den till ingen. Ty fans det väl någon, som ej skulle ha afrådt henne? Hon teg, och när hon en afton gick ensam öfver de kala fälten, där icke ett träd höjde sig, där de låga stenmurarna stängde för åkrarna, och där på andra sidan den torra slätten sträckte sig gränslös och vid, då kände hos sig stark, därför att hon var ensam om detta, och därför att ingen anade hennes tankar. Och hon tyckte, att hennes styrka låg i tystnaden.

Men månader förgingo. Hon liksom gick och väntade. Så kom en kväll i september den

första frosten, men den förgick genast och dagen därpå var luften mild som förut.

Då blef hon rädd. Vintern, den långa vintern. Hon visste, att hon skulle aldrig stå ut med den, och med darrande hjärta kände hon, att stunden var kommen.

En morgon sade hon till sin man, att hon tänkte gå till mostern. Med detsamma kunde hon fråga efter pengarne till utstyrseln, som morbrodern lofvat henne, men som de icke fått. Det var väl en tusen kronor bortåt.

Mannen såg litet förvånad ut, men sade ingenting.

Ja, det var klart, att hon fick.

Så gaf hon sig i väg, valde en stig öfver åkrarna, som genade, så att det inte blef mera än en half mil.

Septembersolen föll frisk och klar i glittrande strålar öfver den brunskiftande, torra marken, ljungen stod med halfvissnade blommor, mellan hvilka några friska, som glömt sig kvar, tittade fram, och på fälten var säden afmejad. Här och där hade plogen redan gått fram och kastat upp ny mylla till det nya årets nya skörd.

Emma gick tyst och lugnt vägen framåt. Ibland stannade hon och måste hemta andan, när hon tänkte på, i hvilket ärende hon var ute. Dessa penningar, som hon gick att hemta, de voro räddningsmedlen. De voro hennes, ärligen och säkert hennes. Hon hade rätt att taga dem

för att kunna bli fri. Ibland såg hon ut åt sjön till, där det blåa bältet löpte rundt om den bugtiga kusten. Och då kände hon som om något varmt strömmat genom hennes bröst och tryckt emot hjärtat, och på samma gång skymdes ögonen af tårar.

Men hela vägen plågade hon sig med ängslan öfver, att hon kanske ej skulle få pengarne. Hon gjorde upp hela historier för sig själf om möjligheter, som kunde inträffa, och hon tyckte, att hvar och en borde se på henne, hvarför hon kom, ana hennes tankar. Att hon gick vidare, berodde nu knappast på ett beslut. Det var därför att hon tagit första steget och ej ville vända om, därför att hon ville framåt, därför att hon ej hann, ej ville, ej kunde tänka, förr än hon stod hemma utanför den gamla kyrkan och såg, hur dess tvära torn allvarsamt och högtidligt stack af mot den klarblå luften.

Och midt emot hade hon morbroderns gård, hennes hem, det enda hem, hon haft.

Hon vred sakta om låset på porten och gick in på gården. Det var konstigt att gå där nu, att se de små blomvallarna under fönstren, det lilla gröna staketet, som stängde af ifrån stora gården, hela den fyrkantiga inbyggnaden med halmtaken på uthusen och tegeltaket på hufvudbyggnaden, denna trånga vrå, som inneslöt hela hennes förgångna lif. Det var något, som smärtsamt vred sig inom henne vid denna anblick, och hon fick ett ögonblick lust att gå bakom

byggnaden och in i trädgården för att få drömma i ro. Men med ens försvann denna stämning. Om hon inte fick pengarne? Om morbrodern icke hade några hemma?

Hon gick hastigt fram till kökstrappan och in.

Mostern stod i köket och bommade garn. Hon blef rakt häpen, när hon såg Emma.

»Är du ute och går? Nå hur har ni't om dagarna?»

»Jo tack. Det är nog bra. Moster hålls med garn.»

»Ja, jag skulle sätta upp en väf till vintern, tänkte jag.»

Det blef tyst för ett ögonblick. Emma funderade på, hur hon skulle kunna komma fram med sin begäran om penningarna. Hörde knäppningarna på det stora dalkarlsuret och räknade dem omedvetet.

»Det har väl aldrig händt något hemma till ert?»

Det klack till i Emma.

»Nej, hvad skulle det vara?»

Men så tog hon mod till sig igen.

»Johan ville, att jag skulle gå hit för att höra, om jag kunde få ut penningarne till utstyrseln. Han sa att han behöfde dem nu.»

Hon kände, att hon rodnade, därför att hon ljög, men kom genast att tänka på, att mostern skulle tro, att det var, för att hon bad om pengar.

Mostern höll upp med arbetet.

»Jag tyckte Olson talte om, att han hade stält så, att han hade penningar hemma. Du får tala vid honom nu, när han kommer hem.»

Emma tog af sig koftan och väntade. Gick sedan fram till spiseln och frågade, om hon ej fick hjelpa till med middagsmaten. Hon kunde ej sitta och grubbla.

Ändtligen kom morbrodern. Han hade gått vid plogen, var svettig och trött. Hälsade på henne utan att säga något mer och slog sig ned vid bordet, medan hustrun satte fram maten.

»Emma är här för de där pengarna,» sade madam Olson.

Emma vände sig bort och bet hårdt ihop läpparna. Hon kände sig nästan säker, att morbrodern skulle göra svårigheter.

Han åt en stund tyst, hostade så och lade bort knifven.

»Hur mycket var det, du skulle ha?»

Emma vände snabbt på hufvudet.

»Det vet ju morbror. Ett tusen kronor,» sade hon.

»Hm! Ja. Du vill väl hem, kan jag tro.»

Han gick in i kammaren och stängde dörren. Emma hörde, hur han där inne bläddrade i pappersbuntar. När han kom ut hade han tio hundra-riksdalerssedlar i handen.

Emma tog dem utan att räkna dem och stack dem i fickan, som om det varit en näsduk.

»Jöss' barn, så du lefver med pengar.»

Hon var yr, såg ingenting, hörde ingenting, sade bara adjö utan att höra på morbroderns förmaningar att akta pengarna eller mosterns inbjudan att stanna till middagen. Hon bara gick, fast hon kände sig matt i knävecken, och fast det susade i hennes hufvud, som om hjässan hölle på att sprängas sönder. Öfver gården gick hon, och när hon kom in i den mörka portgången, där ingen kunde se henne, tog hon häftigt fram sedlarne ur fickan för att se, om de verkligen voro där, räknade dem om och om igen, tryckte dem mot sitt ansigte, medan hennes bröst häfdes, och stora, tunga tårar föllo på de solkiga, gröna papperen. Hon kom att tänka på, att hon ej sagt farväl därinne ordentligt en gång. Och nu skulle hon aldrig få se dem mer, aldrig. Och de hade varit för henne som mor och far. Men hon vågade ej gå in igen. Hon kunde ej hitta någon förevändning. Därför gick hon stilla bort med sedlarne fast ihopkramade i sin knutna hand.

När hon kom hem, sade hon till mannen, att morbrodern ej haft pengarne hemma, men att de skulle få dem om åtta da'r.

* * *

Två dagar därefter sade hon till mannen, att hon ville fara in till Kalmar för att hälsa på en gammal faster till henne, som bodde där.

Mannen spände själf för hästen på morgonen för att skjutsa henne öfver till Färjestaden på vestra kusten af ön, hvarifrån hon skulle fara öfver till staden.

Det var en klar morgon, och när de foro vägen fram, satt hon hela tiden tyst, och tankarne välde så underliga fram inom henne, togo med sig hela den verld af lif, som hittills funnits till för henne, bredde det ut, så att allt blef henne klart, och hon tyckte, att nu förstod hon sig själf. Hon förstod, hur hon kunnat bli gift med honom, som satt vid hennes sida, och hur hon kommit så långt, att hon som en brottsling måste rymma från hus och hem. Men rak satt hon ändå, rak och lugn. Och dock hvilade hennes blick på landskapet, som de foro igenom, som om hon för alltid velat pränta in hvarje del däraf i sin själ för att minnas det, när hon blef ensam.

Hon såg en äng med ekar, som nu hade fält sina blad, fälten, hvilka för en månad sedan stått gula af den rikaste skörd, en skog med små, magra tallar, ett par gamla, ruskiga pilar. Och allt hvad hon såg, kändes som ett farväl.

Till dess att heden tog vid, den vidsträckta, öde alfvaren med sitt korta, saftiga gräs och fläckarna af lågväxt, krypande, utblommad ljung. Då greps hon af ett djupt, för henne själf oförklarligt vemod. Ty det var här, hon hade stirrat sig trött på himlaranden, när hemmet blef

henne för tungt och hon kände ett behof att se långt bort.

Denna utsigt kunde tala om hennes korta kärlekslycka, och den hade sin känsla för henne, äfven när hon utom sig af sorg dignade ned på dess hårda mark. Hon såg ut öfver denna hed, där man som oftast knappt ser ett enda träd, där de få, som finnas, äro magra och förkrympta samt ängsligt luta sig åt det håll, dit den pinande blåsten tvingat dem, där små gråa kojor med torftak och lutande skorstenar stå ensamma, nästan som vilsekomna vandrare eller ligga i en lång, melankolisk rad sida vid sida med de talrika väderkvarnarna, hvilka gråa eller smutsröda sträcka ut sina stora vingar, där man från den ena lilla kyrkan kan se öfver till den andra, därför att ingenting finnes som hindrar utsigten. Och när de kommo upp på backen, där utsigten vidgar sig, där sundet ligger blått med gungande, krusiga vågor rätt nedanför, medan hvita segel glida öfver det blåa vattnet, och solstrålarna lysa upp landet på andra sidan, så att Kalmar synes genom morgonens lätta töeken, då vände hon sig än en gång om och kastade en lång blick på, hvad hon ännu såg af Öland. Och nu mindes hon också, hur lätt och klar luften kunde vara under sommarens tid, och hur blankt och färgrikt solen kunde falla långt bort öfver allt, hvad ögat kunde se. Hon hade velat gråta vid minnet.

Men nu höll vagnen stilla och resan var slut.

När hon steg ur och skulle säga mannen farväl, tryckte hon hans hand så vänligt, att han efteråt kom ihåg, att han hade förundrat sig däröfver.

Hon satt på den lilla ångbåten, som med flinka propellertag pilade tvärt öfver sundet. Hon såg staden blifva allt tydligare, urskilde kyrkan med dess runda, rådhusaktiga form, slottet med dess vallar och till hälften ramlade torn, lasarettet med sin hoptryckta fasad, den långa raden af ljusgula magasin, hvilka se ut, som om de dragit ned hufvudena mellan axlarna och hade tråkigt, och slutligen såg hon, när de svängde innanför hamnarmen, båt vid båt, som låg invid kajen, och i båtarna gubbar, gummor, pojkar och barn, som sålde fisk, hvilken de hemtade upp ur tunnor eller från bottnen af båtarna, seglen fladdrande lösa för den lätta morgonbrisen och båtarna, som skrapade med fören mot kajens stora murstenar. På stranden var ett vimmel af folk, fruar, som gjorde uppköp, flanerande ungherrar, hundar, som sprungo nosande omkring, pigor, madamer, arbetskarlar och arbetsåkdon.

Emma kände sig icke lugn. Det var som om marken brände under hennes fötter. På kvällen gick Lübecksbåten, och ända till dess satt hon hemma hos den gamla fastern. Ett knyte kläder som hon tagit med, hade hon låtit stå i en bod nära kajen.

När kvällen kom, gick hon ut. Hon sade sig skola gå ner för att titta på båten. Den

väntades klockan sju, men kom först en kvart öfver åtta. Emma smög ombord och dröjde under däck, till dess att hon hörde rasslet, när linorna kastades loss, ljudet af pipan och det dofva, knakande bullret af maskinen, som sattes i gång.

Då gick hon upp på däck och ställde sig vid relingen. Länge stod hon i skymningen och såg ut mot hafvet, som låg framför henne, och där södra uddens fyr glänste fram som en ljus prick. Hon andades fritt, och i nattens stillhet tog hon farväl af hela det lif, hon lemnat, och hon kände, att den dag som kom, kom med ett nytt lif, kanske icke så gladt, men ljust, varmt och rikt, ett lif, som hon kunde lefva, ett lif som skulle gifva henne åter, hvad det gamla tagit.

I flere timmar stod hon, till dess att den ljusa pricken låg bakom henne, och landets konturer tonade bort, medan ångan förde henne fram i den tysta natten öfver hafvet, som gungade med svarta böljor mot det land som låg långt bort på andra sidan sjön.

* * *

En månad senare fick hennes man ett bref. Där stod att hon kommit till Amerika, att hon fått en tjänst och hade det bra, fast arbetet nog var sträfsamt. Och så bad hon honom förlåta, allt hvad hon mot sin vilja gjort honom ondt. Ty hon rådde ej därför. Det var andra, som

tvingat henne. Hon kunde aldrig förstå, hur hon kommit att begå en så svår synd. Och nu när hon var borta, önskade hon honom allt godt och all glädje i denna svåra verld. Hon bad honom tro, att hon ej rest för att träffa Knut, utan bara därför, att hon ej *kunde* stanna.

Hon bad honom hälsa morbroderns och alla andra. Hon ville ej, att folk skulle tänka ondt om henne, nu när hon var borta. Ty ingen kan tänka för den andra, och ingen vet, hvad som i lifvet passar en annan bäst.

1885.

MODERSKÄNSLOR.

Kandidat Landin umgicks hos Hägermanns. Inte därför att han egentligen fann några själsfränder där. Han var nämligen tjugofem år gammal, gladlynt, fetlagd och smittad af moderna idéer. Hos Hägermanns voro människorna visserligen feta och gladlynta, men smittade af moderna idéer voro de inte, och det var inte fritt att inte kandidat Landin af herrn i huset betraktades som en stolle. Så att några själsfränder fann han just inte där. Och ändå var han där minst en gång i veckan.

Saken var den, att han gick där för att få se på mormor och farmor, ty mormor och farmor var det roligaste, han kunde tänka sig i verlden. Och så gick han där för att få leka med barn. Ty han var alldeles galen i barn, i synnerhet i små flickor som hade korta kjolar och utslaget hår.

Hägermanns hade varit gifta i elfva år och de hade fem barn, förutom ett, som var att vänta.

Först kom Lina, som nu var tio år. Hon var den äldsta, och den förståndigaste skulle hon också vara, gudbevars. Och mamma sade alltid åt de två minsta barnen, två små knubbiga pojkar, som hette Pelle och Kalle, att de skulle lyda äldsta syster och vara snälla mot äldsta syster, som var stora flickan. Ty små barn ska vara snälla och lydiga och inte retas och göra dumheter.

Och Lina var också en förståndig flicka, som bar sina år med heder. Hon läste böcker, som inte voro roliga, pigorna kallade henne för fröken Lina, och hon gick för sig själf som de stora gåsungarna. Hon var alldeles för stor att leka med småflickorna och därför gingo småflickorna också för sig själfva.

Småflickorna voro nio och sju år, och den som var nio, hette Bertha, och den som var sju, Märtha. Och de hade roligt tillsammans. De åkte kälke på stadens gator och hade pojkar, som de kände, och som styrde för dem. Och om somrarne, när det var grönt utanför domkyrkan och i trädgårdsföreningen och på alla backar utanför staden, då sprungo de omkring öfverallt, och det var inte godt för mamma och pappa att hålla reda på dem, och inte för stora syster heller för resten.

Hägermann var emellertid läkare, och hans praktik gick bra. Och därför lät han, när de varit gifta ett par år, både sin och sin hustrus mor flytta in i huset, och märkvärdigt nog blefvo

gummorna goda vänner. Det var farmor och mormor, och dem var det, som kandidat Landin kom att titta på, när han inte kom för att leka med barnen.

Ty farmor och mormor vore inte ledsamma att se på. Mormor såg illa, och farmor hade gikt, och alltid sutto de i hvar sin länstol på hvar sin sida om sybordet vid fönstret och pratade och ruskade sina gamla hufvuden och stickade strumpor och hjälptes åt att skämma bort barnen. Farmor tyckte bäst om Lina, därför att hon var så stillsam och så ordentlig, men mormor höll mer af Bertha och Märtha. Ty på dem kunde man då se, att de voro unga och inte små lillgamla nåder, gudbevars. Det var det enda, som gummorna trätte om, men det trätte de också om för hvar dag som Gud gaf.

Fru Hägermann höll på att skratta sig förderfvad, hvar gång kandidat Landin kom dit. Ty han hade en sådan talang att sätta upp dem mot hvarandra. Som af en händelse började han berömma ibland småflickorna och ibland Lina, alltid i försigtiga ordalag. Genast började då mormor eller farmor att hålla med honom och den andra att säga emot. Sedan teg han och lät gummorna hållas. Och de började att gräla om barnens förtjänster och slutade med att gräla om åsigter. Mormor sade att farmor var pryd och sipp och ville göra barnen tråkiga och läsaraktiga. Och farmor sade att mormor aldrig hade haft allvarliga grundsatser. Och det

retade mormor, som hade läst Rousseau i sin ungdom och höll på, att lifvet var gladt och människorna voro goda.

Hela tiden satt kandidat Landin och mojade sig invärtes åt det spektakel han stält till, och fru Hägermann skrattade bakom sitt arbete, så att hon grät. Och kandidaten njöt af det också. Ty fru Hägermann var inte mer än trettio år, och hon kunde vara både ung och vacker, när hon ville.

Men en gång var det rakt på tok med farmor och mormor.

Farmor hade en dag fått se, att en af pigorna hade köpt sig ett par näfvertofflor, som hon gick med, när hon städade.

»Hvad ska det vara bra för?» sade hon till svärdottern.

»Kära mamma, det är för kylan. Hon är rädd att förkyla fötterna, när hon springer ur de varma rummen och ut i kylan midt i smällkalla vintern.»

»Kära du,» sade farmor och höll fram sina tummar som voro styfva och tjocka af gikten. »Tänk, om det kunde vara bra för min gikt. Kan du inte bedja henne, att jag får låna dem, så får jag försöka.»

Fru Hägermann gick till pigan och bad henne att få låna tofflorna. Och farmor stack båda händerna i hvar sin näfvertoffel och satt nöjd och belåten och njöt af värmen med tofflorna i skötet.

Mormor stack in hufvudet genom dörren och gjorde stora ögon. Hon såg illa.

»Hvad i all dar gör farmor?»

Gumman höll upp båda tofflorna och såg belåten ut.

»Ack, kära mormor, det är för mina stackars händer. Det värmer så skönt.»

Doktorn kom också in och förklarade allvarsamt, att det kunde aldrig skada. Men sin hustru nöp han i armen och skrattade.

»Ja, det gör ingenting, hvad du hittar på, bara du håller gummorna vid godt lynne.»

Ty de båda makarne skulle bort på middag, och gummorna tyckte det var ledsamt att vara ensamma hemma. Men då lät fru Hägermann koka kaffe åt dem, och sedan sutto de hela eftermiddagen och spådde i kaffe och kort. Farmor behöll troget tofflorna på sig, fast hon oupphörligt måste taga af den ena, när hon skulle bläddra i korten.

Men på förmiddagen kom kandidat Landin in på en titt, och han gick i en vrå och brast i ett så förfärligt skratt, att fru Hägermann måste köra ut honom i förstugan, där han skrattade, tills han blef blå, och sedan förklarade, att han inte tordes gå in igen. För då skulle han dö.

* * *

På sommaren flyttade Hägermanns ut på landet och hyrde in sig i en bondgård en half mil

från staden. Där brukade de bo alla somrar. Doktorn kuskade ut och in för sin praktiks skull.

Och där var ett lif med barnen. Lina gick för sig själf i trädgården och läste böcker och hjälpte mamma i köket, och Pelle och Kalle lågo hela dagarna och gräfde i sanden. Men Bertha och Märtha de ströfvade omkring öfverallt, skrämde får och hoppade öfver gärdesgårdar, när baggen var efter dem, och så lekte de med dockorna. De voro mammor, och dockorna voro barn, och de höllo kaffekalas med dockorna och lekte bröllop med dem och låtsades, att de voro sjuka och skulle ligga till sängs, eller att de varit stygga och skulle ha ris. Och då höllo de långa förmaningstal för dem och stängde in dem i garderoben, där de fingo sitta, tills de blefvo snälla igen och kommo för att bedja om förlåtelse.

En dag hade doktorn kandidat Landin med sig ut. Han stannade där i tjorton dagar, och när en vecka hade gått, förtrodde Bertha för Märtha, att hon var rysligt kär i kandidat Landin, och att hon nästan trodde, att han fjäskade litet för henne också.

Kandidat Landin hade emellertid ingen aning om, hvilka planer som uppgjordes för att störa hans själsfrid. Han gick omkring på landet, slog dank och mådde bra, fick mormor och farmor att gräla med hvarandra och retade fru Hägermann med sina åsigter om uppfostran.

»Se på våra unga flickor,» sade han. »Är det inte synd och skam, att de inte en gång

känna till sin egen kropp. När de äro tjugo år, veta de inte så mycket, som de borde veta vid tio, och när de äro femton, tro de, att det är storken, som kommer med barnen. Stackars små kycklingar, när höken en vacker dag kommer och tar dem.»

Då knyckte fru Hägermann alltid på nacken och bad honom förskona sig från sina fasliga ungkarlskvickheter.

Men Bertha och Märtha hade inte bättre vett, än att de trodde på, hvad mamma berättade för dem. Hon sade, att det var en liten snäll gumma, som hade kommit bärande med Pelle, och Kalle hade hon hittat i dammen en dag, när hon var ute och gick. Och det trodde de på, och underliga fantasier fylde deras små lifliga hjärnor.

En vacker dag sade deras mamma åt dem, att nu skulle de snart få en liten bror eller syster till. Endera skulle det bli, men hon visste inte hvilket.

Och då spärrade Märtha upp sina blåa ögon och frågade, hur mamma kunde veta det.

Jo, den lilla gumman hade varit hos henne och talat om, att hon skulle komma.

»Ja, men hvarför sa hon inte, om det skulle bli en bror eller syster?» sade Märtha.

»Ja, det får du fråga gumman om,» sa modern.

»Ja, men hvarför frågade inte mamma gumman?» envisades Märtha.

»För att mamma inte är nyfiken,» sade mamma.

Och därmed var det slut med frågorna.

Men funderade gjorde Bertha och Märtha. Gud, hvad de funderade. Och de lade sina kloka hufvud ihop och kommo öfverens om, att det var svinaktigt af den där lilla gumman att inte komma till dem också. Ty de ville så rysligt gerna ha ett litet barn. Och inte hittade de något, aldrig på tiden, inte om de sökte aldrig så dant.

Men dammen, där mamma för två år se'n hittat Kalle, den visste de, hvar den var. Den låg inne i björkhagen, och det växte stora albuskar rundt omkring. Så ofta de gingo omkring den, togo de hvarandra i hand och gingo mycket nära hvarandra och tittade ängsligt bortåt albuskarna, medan deras hjärtan klappade af förväntan.

Tänk, om de skulle få se ett litet barn ibland albuskarna. Ett riktigt lefvande litet barn, som låg och skrek.

Och hur de funderade på saken, så sade en dag Bertha till Märtha:

»Vet du, hvad vi gör?»

»Nej! Hvad då? Äh, kan du inte säga?»

»Jo, men lofva, att du inte talar om'et för nå'n människa.»

»Ja, det lofvar jag.»

Märtha sträckte fram sin lilla knubbiga hand.

»Inte för mamma heller.»

»Nej, inte för mamma heller.»

»Är det säkert det?»

»Jaa, det är så säkert, så . . .»

Då kom Bertha fram med det.

»Jo, vi ska gå till dammen och leta. För om vi letar riktigt, så kanske vi hittar något.»

»Jag vill ha en gosse,» sa' Märtha.

»Jag vill ha en flicka,» sa' Bertha.

»Ja, men om jag hittar en flicka, så behåller jag den ändå,» sa' Märtha.

»Ja, om jag hittar en gosse, så behåller jag den,» sa' Märtha.

Och därmed smögo sig de båda flickorna ut på gården och bort i hagen. Deras enda fruktan var, att de inte skulle få behålla barnen, om de hittade några.

»För de ska vara riktigt våra egna. Och ingen ska ha något att säga öfver dem. Inte mamma en gång!» sa' Bertha.

»Nej, det är klart,» sa' Märtha.

Och med hjärtat i halsgropen letade de under hvarenda buske omkring dammen. De hviskade för att inte störa tystnaden, de höllo andan af ängslan, hvar gång det prasslade i bladen, och ibland skrek en af dem till häftigt, kort och förskräckt. Men dammen låg lika lugn, naten sam på samma fläckar som vanligt, utan att några barnhufvuden tittade upp igenom den, och under buskarna funnos endast stenar och torra löf.

Andtrutna och nedslagna gingo de hem igen. Det var märkvärdigt, hvad de stora hade tur med sig i allting.

Men hemma träffade de en af bondens flickor, som de brukade leka med. De talade inte om någonting för henne, ty det hade de lofvat hvarandra. Men de talade om, att deras mamma sagt, att hon hade hittat Kalle i dammen.

Bondflickan började grina och sa', att det inte var sant.

»Akta dig du, som säger, att vår mamma säger nå'nting, som inte är sant,» sa' Bertha med gnistrande ögon.

Och så började barnen att gräla, och bondflickan skrek och sa', att så och så var det. Och då började Märtha och Bertha på att gråta och springa. Ysch, hvad det lät otäckt. Nu var det ingenting vackert längre, hvarken med dammen eller den lilla gumman eller med någonting alls.

»Vänta du, vi ska allt tala om för mamma.»

Framme på gården stod kaffepannan på bordet, farmor och mormor sutto och stickade, mamma satt och arbetade, och kandidat Landin satt bredvid och rökte och läste i en bok.

Flickorna kommo springande med gråten i halsen.

»Mamma! Anna Stina är så otäck. Hon säger att hennes mamma . . .»

»Hon säger, att mamma inte talar sanning . . .»

»Ja, men hvad är det nu?» sa' fru Hägermann. »Tala en i sänder. Hvad är det, Bertha?»

Bertha snyftade och hickade. Men till sist sade hon:

»Anna Stina är så otäck. Hon säger att hennes mamma har hennes lilla bror i magen.»

»Hvad säger barnet?» sa farmor och mormor.

Kandidat Landin vände sig bort. Det lät, som om han skrattat.

Fru Hägermann kastade en förkrossande blick på kandidaten, men drog sedan barnen till sig.

»Så, gråt inte nu. Bry er inte om, hvad hon säger, utan tro på, hvad ni få veta af mamma. När ni bli stora, förstår ni det där själfva.»

Men när barnen hade gått, kunde kandidaten icke hålla sig längre. Han skrattade, så att tårarna runno. Och farmor skrattade, och mormor skrattade, och mamma skrattade med.

Men de som inte skrattade, det var Bertha och Märtha. De förstodo ingenting, inte det allra minsta. Men aldrig mer letade de i dammen under de stora albuskarna.

1885.

HURU TJUGU MAN FÅNGADE TVÅ HVALFISKAR.

Det gick till på ett underligt sätt. Och det skulle aldrig ha gått, om det inte hade funnits kvinnor på platsen. Ty kvinnor kunna åstadkomma de allra mest underbara saker, bara det fins karlar, som de kunna sätta fart i. Ensamma duga de inte till mycket, de häller.

Det var i de första dagarna af september, och sommargästerna i skärgården bodde flerestädes ännu kvar på sina villor. Ty årstiden var vacker och varm, och ingen längtade in till staden.

En afton kommer fiskaren Söderberg hem till sitt och går rätt upp till fru Öman, som hyrde af honom. Fru Öman var en fyrtioårs enka, vänlig, glad, praktisk och hederlig. Hela trakten ansåg henne för självskrifven hjälpreda vid alla möjliga påkommande behof, och var det något, som ingen annan begrep, så skulle hon

reda ut saken. Därför gick nu Söderberg i sin stora nöd och förskräckelse upp till fru Öman.

Söderberg var alldeles hvit i ansigtet, när han kom in, och han stannade nere vid dörren, utan att kunna säga ett ord.

»Hvad är det?» sade fru Öman och steg upp. Hon hade lampan tänd och satt och läste. Utanför låg fjärden i skymning, och de bugtande stränderna bildade fantastiska figurer. Månen hade ännu inte gått upp. »Hvad i all da'r är det?»

»Jo, vet frun, jag har sett något ute på sjön i kväll. Vi var ute och tog upp torskrefven, jag tror, det var själfva fan.»

Fru Öman blef förvånad. Ty Söderberg var läsare och svor aldrig. Talade han om fan, så var det på allvar.

»Åh prat, Söderberg. Hvad är det ni har sett? Hur såg det ut? Och hvad var det för slag?»

Söderberg skakade allvarligt på hufvudet och steg närmare.

»Det var som ett svart djur. Otäckt långt var det, så långt som allting i verlden. Frun kan inte tro, hvad det var långt. Och det låg och sam på vattnet och vältrade sig och plaskade, och i bland sköt det just som en fors rätt upp i vädret, och den kom ur mun på'et. Men jag rodde hem så fort jag kunde.»

Söderberg stannade i talet och såg på fru Öman. Han ville tydligen veta, hvad hans ord

gjort för intryck, och han ville framför allt leta ut, om hon själf verkligen var så lugn, som hon gaf sig ut för.

»Det var rakt ett vidunder,» tillade han.

Fru Öman började skratta.

»Ja, men det är ju en hvalfisk, vet jag. Inte är det något att vara ängslig för. Det är en stor lycka. Far till Lars på Svartnö och tag honom med sig. Ni får hjälpas åt att fånga hvalen. Det kan Söderberg tjäna mycket pengar på.»

Men Söderberg såg tvifvelaktig ut.

»En hvalfisk,» sa' han, »som är så lång. Den var som härifrån och ända tvärs öfver till andra landet. Neej. Det låter nog både Lars och jag bli.»

Men fru Öman var envis. Hon beskref för Söderberg, att just som han nyss gjort, brukade alla tala, första gången de sågo en hvalfisk. Och hon gjorde klart för honom, hur mycket pengar, som stod att få, och hur det var, så tog Söderberg med sig en bekant, som hette Anders, och gaf sig samma kväll i väg öfver till Lars.

Lars var en förmögen bonde, som bodde en halftimmas rodd ifrån Kråkön, där Söderberg var hemma. Lars var femtio år gammal, styfbent och armstark samt känd för att vara ytterligt försigtig. Han led därjemte af ett naturfel, som ofta visade sig ganska hindersamt. Han stammade nämligen högst betydligt,

och detta blef naturligtvis märkbart, i synnerhet vid kritiska och upprörda ögonblick, eller med andra ord just när ett flytande talorgan som allra bäst behöfdes.

Och så blef jagten beramad, yxor togos fram, och båtshakar slipades till harpuner.

Klockan fem följande morgon var fru Öman ute i båt för att åse den stora fejden, och med henne satt i båten hennes dotter, en lång, mager och glad jänta, som ännu inte riktigt fått sömnen ur ögonen, men som ändå var utom sig af lycka öfver utsigten att få vara med om ett så verkligt spännande och hårresande äfventyr som att fånga en hvalfisk. Det hade hon läst om i jagtböcker och sjöromaner, och när hon nu satt i båten, kändes det som en rysning i maggropen, bara hon tänkte på, att snart skulle hon kan hända få se det förfärliga djuret, resande sin svarta rygg öfver de väldiga böljkammarne och med ett slag af sin väldiga stjärt krossa deras bräckliga farkost i spillror.

Husch. Hvad det var farligt och hvad det var roligt. Nästan som att läsa en roman.

På stranden stodo Söderberg och Lars och väntade, när fru Ömans båt närmade sig. De hade andra tankar. Söderberg stod alldeles stilla och plirade med ögonen öfver hafsytan för att se riktigt skarpt, och han flyttade och flyttade med fötterna af bara ifver. Men Lars gick fram och tillbaka på bron nere vid sjöboden och svor ideligen. Det vill säga han försökte att svära för

att på något sätt utfylla vänttiden. Men han lyckades icke att få fram ett enda begripligt ord. Anders svor med. Kort, tvärsäker, röd och fryntlig, satt han på en upp- och nedvänd gammal båt och valkade bussen mellan tänderna, medan han allt emellanåt för att fördrifva tiden spottade svart. Och ett stycke därifrån stodo Larses drängar Per Gustaf och Olle, för sig själfva. De hade dragit ned en gammal refflad kulbössa, som var försvarligt laddad, en oerhörd stör, på hvilken var fastsatt en skarpslipad spets, flere yxor och diverse andra lämpliga eller olämpliga anfallsvapen. När fru Ömans båt lade till vid bryggan, utbytte man under tystnad hälsningar. Det var en underlig grupp, som stod där och tittade ut öfver hafsytan.

Solen hade nyss glidit upp öfver skogsranden, och långt utåt hafvet till syntes en tjock molnvägg som stängde utsigten. Vågorna krusades lätt af den första morgonbrisen, som börjat kasta sina lätta, hastiga pustar bort öfver den blanka vattenytan, där nu små krusiga vågor trillade öfver hvarandra i munter lek. Borta mellan skären gaf dimman mera vika, och solen blänkte klart och kallt fram genom glittrande sund.

»Nå, hur tänker Söderberg göra?» sade fru Öman till sist. Hon kände till folk och ville ej brådstörtadt egga upp karlarne, fast hon i sitt stilla sinne hade beslutat, att jagten nog skulle bli af. Det skulle hon vara kvinna för.

I detsamma syntes bara ett par famnar från land något mörkt, som vältrade sig på vattenytan, och efter en stund sköt en kort vattenpelare rätt upp i luften.

»Hvad vi ska göra?» sa' Söderberg. »Ja, det vet jag inte. Men där ser frun djuret eller hvad det är för slag. Där sprutar det.»

Fru Öman hade aldrig i sitt lif sett en hvalfisk. Men att det *var* en hvalfisk, det förstod hon ändå. Och nu gälde det att uppträda som auktoritet.

»Det *är* en hvalfisk,» sade hon. »Naturligtvis är det en hvalfisk. Hvad skulle det annars vara? Jag försäkrar Söderberg, att det är en hvalfisk.»

Söderberg stod fortfarande rådvill. Han trodde nog, att det var en hvalfisk. Ty vid dagsljus tror ingen människa på fan. Men han var ändå rådvill. Då blef det med ens Lars, som gjorde slag i saken.

När Lars fick se detta förfärliga djur, som sprutade kanntals med vatten och rörde upp sjön i svallvågor, hvar han for fram, då greps han af stridslust.

»Po-po-pojkar,» skrek han till drängarna. »Nu-nu-nu-nu gä-gäller det. I båten med er och skjut ut. Nu ska här jäklar i mig bli luft i luckan.»

Därmed högg han bössan och sprang ned på aktertoften i en af båtarna, allt under det han med ifriga åtbörder ropade upp till drängarna,

att de skulle skynda sig. Dessa grepo den ena en yxa och den andra harpunen, klängde ned i båten och togo till hvar sitt par åror. Lars var alldeles vild. Han tjöt och skrek och fäktade med armarna, ända tills de kommit i väg. Då stod han alldeles tyst uppe på akterbrädan, darrande af sinnesrörelse och oaflåtligt stirrande på den punkt, där böljorna samlade sig omkring en ofantlig gråglänsande rygg, hvilken stod upp ur vattnet som en kolossal puckel.

Då sköto plötsligt två vattenstrålar bredvid hvarandra upp i luften, en stor och en liten.

»Det är två,» skrek Lars och hoppade upp och ned. Han kunde inte stå stilla.

»Den djäfveln har en unge,» skrek han åt de andra, som stodo uppe på bryggan.

Nu kom båten midt för djurets hufvud. Lars lade bössan till ögat, sigtade lugnt och sköt. Röken blåste i lätta flagor bort öfver trädens grenar, löstes upp och försvann.

Djuret var ett ögonblick borta, men båten rullade starkt i svallvågorna, och efter några sekunder steg åter en vattenstråle upp öfver vattenytan. Men denna gång var vattnet färgadt med blod.

Nu blef det lif i Söderberg, som stod kvar på land. När han såg blodet, var han klar med situationen. När Lars tordes, då ville inte han vara rädd. Nu gälde det bara att gå på. Han tog tag i en yxa och gick lugnt ner i den ena båten.

»Det är så godt, du tar ökan, Anders,» sade han, »så bli vi fler.»

Anders tog ökan, och nu började de tre båtarna att förfölja det sårade djuret. Rätt hvad det var, syntes ungen alldeles vid kanten af Larses båt. Då släppte en af drängarna åran, och innan Lars, som höll på att ladda, hann att få på knallhatten, smälde han till honom med all sin makt med harpunen. Den blef sittande, och fisk och harpun försvunno plötsligt från vattenytan.

Ett vildt hurra skallade, och Lars sköt i glädjen på måfå efter den stora fisken.

»Nu-nu ska-ska vi ha fatt på stora morsan,» skrek han.

Båtarne bildade linie. Fru Öman och unga fröken hade rott ut i sin båt, och flere båtar hade kommit till. Som en löpeld hade underrättelsen spridt sig, att det kommit en hvalfisk in bland skären, och nu kommo från alla kanter och håll båtar, som skulle taga del i den stora jagten. De kommo från norr och söder, öster och vester, och i båtarne sutto män, kvinnor och barn. På sjön bildade de en regelbunden linie, och för hvarje manöver som hvalen gjorde, upphäfdes från båtarna ett vildt hojtande.

Den lilla hvalen hade försvunnit, hvarför man antog, att den var död, och allt intresse samlade sig nu kring den stora. Den hade gifvit sig utanför öarna och låg nu midt ute i fjärden och vältrade sig och sprutade.

Midt öfver på andra sidan fjärden var ett långt, skogbeväxt land, som var ituskuret af en smal ränna vatten. På båda sidor om denna ränna, som skar sig långt ut i sjön, låg en lång sträcka af grundt vatten, och kunde man jaga hvalen dit, var man trygg för att ha honom fast.

Därför bildade de anfallande båtarne linie. I en halfcirkel närmade man sig från olika håll det väldiga djuret, som i sin ångest och förskräckelse än dök ner på djupet, än visade sig uppe på ytan, piskande vattnet med sin väldiga stjärt. Man sköt på det, man skrek, man kastade med stenar, hvilka förut tjänat till barlast. Det var ett oväsen, till hvilket de skogiga stränderna med sina klippor och stenar säkert sällan hade skådat maken. Djuret blef vildare och vildare. Plötsligt stannade dess väldiga kropp högt öfver vattenytan, och man förstod, att nu satt hvalen fast på den långgrunda sandbottnen. Ett väldigt jubelskri dånade öfver vattnet, och nu började båtarna lägga till. Först kom Lars, svärjande och stammande, under det han med hemska åtbörder svängde en yxa. Karlarna började hoppa ur båtarna, och anföllo vidundret på nära håll. Det blef förfärligt sargadt, hänsynslöst höggo de in, framifrån och från sidorna, blodet flöt från det sårade djuret och färgade vattnet med sin mörka, lefrade färg.

Lars blef så ifrig, att han sprang upp och satte sig grensle på djurets rygg, i tanke att på så sätt bakifrån gifva det dödshugget. Men

då gjorde fisken en sista ansträngning, och med stjärten klippte den till Lars för örat, så att han stod rätt på hufvudet i det grunda vattnet.

Men då sprang Lars upp igen. Han var så arg, så att hela ansigtet gick i vågor på honom, och han stammade och ansträngde sig, så att det rann svart utefter mungiporna.

»De-de-de-det sk-sk-ska du, ta mig fan, ha igen,» skrek han.

Och därmed sprang han framför hufvudet och klämde till hvalen, så att nosen klöfs. Det starka djuret föll tungt ned på sidan, en blodström färgade vattnet, och några väldiga ryckningar skakade hennes stora kropp.

Då fick Per Gustaf, Larses dräng, se något märkvärdigt, som rörde sig framåt på vattnet. Toppen af en stång vippade fram och till baka ofvan vattnet och kom allt närmare. Hvalens unge var inte död, fast harpunen satt fast i dess nacke, och nu kom den simmande för att söka efter modern, dök upp från djupet, därför att den anade fara, eller kanske därför att den ville dia, som den gjort, när Söderberg först upptäckte hvalen, och tyckte, att den var så farligt lång.

När Per Gustaf fick se stången, som syntes af sig själf vippa fram öfver hafsytan, förstod han genast, att hvalens unge inte var död, och han greps af ett häftigt begär att förvärfva ära och utmärkelse. Han sade inte ett ord till någon, utan ensam och allena hoppade han i en af båtarna och gaf sig till att ro emot djuret.

När han kom intill stången, tog han en lina, som låg i båten, och kastade en rännknut omkring stången samt gaf sig sedan till att hala och dra, allt hvad han orkade.

Men då blef det en annan dans, än Per Gustaf hade drömt om. Han hade trott, att han skulle kunna sätta fast linan vid en årtull och på det sättet ro och hala fisken i land. Men det blef annat af. Knappt kände hvalen, att det drog i stången, som med sin hulling hade säkert fäste i dess kött, förr än den tvärt dök mot botten. Och han hade kraft att dra med. Det fick Per Gustaf erfara, där han röd i ansigtet och med vidöppen mun, utan att kunna få fram ett ord, stod och höll i linans båda ändar, som om han setat på en hövagn och hållit i ett par oxtömmar. Ty det bar af med båten för hundra hakar. Per Gustaf höll i, så att linan skar stora märken i handlofvarna, och han skrek ptro-o-o-h af gamla vanan, allt hvad han orkade. Men det hjälpte inte. Båten sköt fram genom vattnet, så att fören dök ner, och vattnet stod som skum på båda sidor om relingen. Fisken var starkare än Per Gustaf. Han drog af med både honom och båten, och en sådan färd hade Per Gustaf aldrig varit med om. Fisken var alldeles vettskrämd, och den bar i väg rätt bort emot bryggan, vid hemmets strand, och när den kom dit, så satte den af in i sjöboden, där den blef liggande och slog med stjärten och vältrade

sig, för att den ej kunde komma ut igen. Och hela vägen måste Per Gustaf följa med, röd i ansigtet som en tupp och utom sig af fasa. Och det förargligaste af alltihop var, att så länge han var inom hörhåll, så förföljdes han af de andras skrattsalfvor. Ty Lars skrattade, och den andre drängen, Olle, skrattade med. Och Söderberg skrattade, och den lilla hjulbenta Anders skrattade, och fru Öman skrattade, och unga fröken skrattade, så hon skrek. Och alla de andra karlarna, som kommit ut, skrattade också. Och det var inte underligt. Ty när det bar af med Per Gustaf så där fort, då sågo de till sist inte annat än vattnet, som forsade omkring stäfven, och båtskrofvet, som stod opp med aktern, och Per Gustafs röda ylletröja, som stod som ett rödt streck tvärs öfver sjön.

Inne i sjöboden blef emellertid hvalens unge dödad, och ute på sandgrundet blödde den stora springhvalen till döds. Den var förfärligt sargad, blod strömmade af dess nos och utför dess sidor, och det blänkande, gråa skinnet hängde i trasor, mellan hvilka blodet rann.

Från hafvet hade hvalen kommit, och inne mellan de trånga skären blef hon och hennes unge hetsad till döds.

* *
*

Men i hela trakten blef det ett jubel. Folk strömmade till från alla kanter, och på aftonen företedde fjärden ett egendomligt skådespel.

På Söderbergs brygga var det fullt med folk, gummor, gubbar, flickor och barn stodo där och tittade i solnedgången ut öfver vattnet.

Där kom en stor båt roende, och på hvardera sidan om båten var en af hvalarna fastsurrad. Tre par långa åror stucko ut öfver djurens ryggar, vid det första paret satt Söderberg själf, och i aktern af båten stod Lars upprätt och slängde med hatten åt fru Öman, som viftade ifrån bryggan.

Så forslades jagtbytet i land på en liten ö, där det skulle förvaras öfver natten.

Dagen därpå blef det stor rådplägning, hvad man skulle göra med fiskarna, och fru Öman blef naturligtvis i första rummet rådfrågad. Hon funderade en stund, men hennes dotter, som hade godt om ljusa idéer, föreslog, att Lars skulle taga fiskarna med och segla in till staden och lägga sig med dem ute på strömmen och visa dem för pengar för skolpojkar.

Då började Lars att stamma igen.

»Fa-fa-ra till sta'n,» sa' han. »Och så surnar de under tiden, och så ligger de ute på strömmen och stinker, och så kommer polisen, och jag får en spark, så jag får fara hem igen. Jo, i helvete.»

Men då kom fru Öman fram med sitt sunda förstånd.

»Nej, det ska ni inte göra,» sade hon. »Men vi ska telegrafera till vetenskapsakademien om saken, så får ni nog sälja dem.»

Vetenskapsakademien var det ingen, som visste, hvad det var. Men fru Öman kände de alla, och därför gjorde de, som hon sa.

Och samma dags kväll kommo två herrar ditut. Och de köpte djuren för 250 kronor (Lars hade först begärt 1,000), och de styckade dem och togo ut benknotorna och foro till staden med dem. Det skulle vara att läsa på, sade en af herrarna, som hade polisonger och glasögon.

Men späcket fingo karlarna behålla, och det kokades olja af och såldes för en krona och femtio öre kannan; så att det blef också mycket pengar. Och de 250 kronorna delades så, att Söderberg och Anders och Lars och hans två drängar fingo 25 kronor hvar, och resten skiftades lika mellan alla de öfriga.

Ty de, som hade varit med ifrån början och gett hvalen första grundskottet, de skulle ha mest. Det hade fru Öman sagt, och det var ingen, som opponerade sig däremot. Ty rätt ska vara rätt, och det var dagspenning, som kunde vara bra att få oftare.

Men hjältebragden glömdes inte, och den blir omtalad, antingen sommarsolen gassar öfver grönskande öar och blåa sund, eller istäcket ligger säkert och fast mellan de mörka skären.

1885.

UPSALANIHILISM.

Midt på den vida slätten ligger Upsala med sin gamla domkyrka, sitt stora bibliotek, sitt universitet och sina femton hundra studenter. För fem eller sex år sedan låg det så skyddadt för modern civilisation, som någon gammal professor kunde önska sig. Och gick man i kyrkan under högmessan, kunde man vara tämligen viss på, att det skulle vara godt om studenter i de studerande nationernas särskilda bänkar.

Nu har det kommit en annan generation upp till den gamla lärdomsstaden, men äfven ibland de unga urskiljer man två arter, som äro hvarandra bestämdt olika. Der finnas allvarliga arbetare, som tänka öfver lifvet och veta, för hvilken kamp de uppfostras, och hvad som väntar dem, när de utbyta lärotidens lugn mot arbetet för bröd, friska, starka, nydanade människor, som förstå det gamla ordet, att nya människor och en ny jord en gång skall ersätta den

tid, som nu talar så högt om upplysning och frisinne. Men där fins äfven ett annat slags unga män, hvilka rent af tyckas vara födda med de idéer, som äro typiska för hvarje egoistisk period i ett samhälles stillestånd. De hafva ingen hänförelse, inga förhoppningar, inga illusioner. Men de hafva en högt utbildad självbevarelseinstinkt, och denna instinkt gör dem religiösa vid nitton år, konservativa vid tjugo och byråkrater innan de tagit ämbetsexamen. Men för båda dessa kategorier är ett drag gemensamt: den gamla tidens lidelsefulla entusiasm, som tog sig uttryck i ord, är dem främmande. Och de afsky alla fraser, hvar på sitt sätt.

Men för sex à sju år sedan — just vid öfvergången från gammalt till nytt — var det annorlunda. Då träffade man ännu en och annan af dessa milda, svärmiska drömmare, hvilka kärleken till stora idéer aflar i små samhällen. Och det är om en af dessa jag nu vill berätta. Bland den nya generationen i Upsala var han en främling och en enstöring. Deras tankar voro lika hans — till en del, men uttryckssättet var olika, och han kände detta gentemot dem, liksom de kände det gentemot honom. Det, som gjorde honom så egendomlig, var, att han var, hvad man skulle kunna kalla för en from nihilist.

Men jag vill begynna från början.

Till Upsala hade han kommit i medlet af sexti-talet, och han hade legat vid universitetet i femton år, utan att någon visste, hvad han stu-

derade på, hvad han ämnade egna sig åt, eller hvaraf han lefde. Han hörde till dem, som ingen frågar, hvem som är hans far eller öfver hufvud taget i hvilka yttre förhållanden han befinner sig. Hela människan gaf intryck af något dimmigt och opersonligt, och det var egendomligt för honom, att han nästan aldrig intresserade sig för att tala om annat än abstrakta sanningar. Han tycktes rent af skygga tillbaka för hvarje beröring med den yttre verlden, och därför lefde han med hvarje år som gick allt mer och mer isolerad. Och när man kom in mot slutet af sjutti-talet, hade han hardt nära öfvergått till att lefva alldeles för sig själf.

Vid denna tid hade det i Upsala börjat finnas unga män, som på ett mera aktivt sätt intresserade sig för politik och sociala spörsmål. Man hade länge hviskat om, att gamla Harald Amén hyllade socialismen »eller något annat sattyg», som man då för tiden uttryckte sig i Upsala. Och det var inte fritt, att inte Amén hade varit ansedd som en fantast och en dåre af alla, med hvilka han kommit i en något närmare beröring.

Saken var den, att han bar på en stor dröm, som gjorde honom själf lycksalig, som höjde honom öfver hvardagslifvets små förtretligheter, och som fylde alla hans tankar, alla hans känslor och bar honom högt öfver dagens tvister och bekymmer. Det var mänskligheten lycka, som hägrade för honom i hans drömmar, och fattig-

domens utrotande, hvilket föresväfvade hans fantasi som mål.

Bredvid denna tanke gälde för honom ingenting annat. Därför var han i sin ungdom främmande och ensam i Upsala, där allt andligt intresse på den tiden uppslukades af rent teoretiska spörsmål, men just därför att han i dessa frågor stod så ensam, omfattade hans hänförelse de vildaste fantasterier med religiös fanatism, och i sin verldsåskådning blef han ingenting annat än ett stort, i sin enkla entusiasm sublimt barn, som trodde, att den stora lycksalighetens dag skulle randas, när en gång folkens ögon öppnades, och frihetens sol glänste röd vid horisonten, som vidgade sig för fria människors klara, fjärrskådande blickar.

Han var socialist, kommunist och nihilist. Men han predikade kungamord, prestadömets upphäfvande och utrotandet af de rika med en barnslig och rörande vältalighet, som om han med ödmjukt hjärta talat försoningens milda ord. I sådana ögonblick var han storartad. Hans långa, gängliga gestalt rätade upp sig, hans bleka kinder med deras gråaktiga hy fingo färg, och hans ögon strålade, när han sträckte ut armen och inför tre eller fyra studenter, med inspirationens glöd, talade om framtidens stora dag, hvars morgonrodnad tindrade fjärran i öster.

De unga radikalerna från en nyare tid förstod han icke. Men han trodde på deras kallelse att ombilda fosterlandet, och därför blef han deras vän, umgicks ibland dem, och inför

dem talade han ut de tankar, som i femton långa år legat och grott i hans hjärna.

Så kom 1880, och nihilismen blef samtalsämnet i alla kretsar vid akademien.

Under ett par år lefde Amén som i feber. Med den resignerade ödmjukhet, som utmärkte hans karaktär, hade han aldrig ett ögonblick trott, att han själf på något sätt skulle kunna bidraga att föra folkens stora sak framåt. Han önskade intet annat än att från sin undangömda vrå i verlden få lyssna till braket af sammanstörtande troner och samhällsbyggnader och midt ibland stridsbullret inom sin egen själ höra tonerna af den segerglädjens triumfmarsch, om hvilken han drömde sofvande och vaken.

Hade han fått kasta en blick på den verldsförlossare, på hvilken han väntade, skulle han säkert varit villig att instämma: »Herre, nu låter du din tjänare fara i frid», och sedan lugnt lägga sina ögon tillhopa till den eviga sömnen.

Därför lefde han som i feber. Hvarje morgon gick han ned till nationslokalen för att läsa de sista tidningarna, och hvarje dag gick han därifrån sviken i sin förväntan, men med samma oförbränneliga hopp lefvande och obrutet.

Men nu vänner, de unga radikalerna, delade icke hans sangvinism, och för dem var denna oskuldsfulla tro på det tusenåriga riket en gåta. Och en vacker dag hade de beslutit att spela gubben Amén, som de kallade honom, ett spratt.

På »Gästis» anordnades till den ändan en sexa, till hvilken man inbjöd Amén. Och när bålen före sexan stod på bordet, knackade en af de närvarande i bålen och yttrade följande:

»Mina herrar. Det är i dag en märkvärdig dag. Posten har i afton bragt oss den märkliga underrättelsen, att kejsaren är skjuten, och att man i Ryssland utropat den sociala republiken. Det är klart, att denna händelse kan hafva det mest genomgripande inflytande på hela Europas öde, och det är, för att fira denna dag, som vi samlats här. Mina herrar. En skål för den sociala republiken och för österlandet, där nu stjärnan tändes för andra gången.»

Enligt öfverenskommelse höjde alla de närvarande sina glas och ropade hurrah. Endast Amén stod tyst. Han hade blifvit alldeles blek, och i ett ögonblick störtade han fram till talaren.

»Är det sant?» sade han med darrande läppar.

Den tilltalade stod rådvill. För att ej förstöra skämtet svarade han dock ja, och de öfriga instämde. Men det uppstod en underlig tystnad, som ingen hade mod att bryta.

Amén hade sprungit fram på golfvet. Han såg icke bålen, icke glasen. Han glömde, hvar han befann sig, och hvilka som hörde honom. Med en stämma som darrade och ofta slog öfver af sinnesrörelse, talade han om folkens nöd, om fattigdomens lidanden, om straffets dag, som en gång måste komma, och om lyckan, som skulle blifva bofast på jorden, när hvar och en

hade sitt, när ingen behöfde afundas den andre, när ingen var herre och ingen träl, och när det stora broderskapets heliga band en gång enade alla hjärtan vid mänsklighetens jublande frigörelsefest. Orden flögo öfver hans läppar, som om de haft vingar, och när talet var slut, sjönk han utmattad ned på en stol och dolde ansigtet i sina händer.

Det uppstod en lång tystnad. Det fans ingen, som ej ångrade att hafva inlåtit sig på detta skämt. Och det fans heller ingen, som hade hjärta att upplysa den gamle studenten om sanningen.

Slutligen slog Amén upp ögonen och såg sig omkring. En aning grep honom, när han såg de andras förlägna miner.

»Är det inte sant?» stammade han och en hög blygselns rodnad betäckte hans kinder.

Då gick den, som först fört ordet, fram emot honom:

»Förlåt oss,» började han . - .

Amén svarade icke ett ord. Han raglade fram till dörren, drog på sig sin rock och gick tyst ut. Det såg ut, som om han trefvat sig fram för att hitta vägen. Ingen af de närvarande kom sig för att hejda honom, men strax innan dörren stängdes, hörde alla ett ljud, hvilket lät som en kväfd snyftning.

* * *

Efter detta uppträde stannade Amén endast ett halft år i Upsala, och han förstod, att det hade aldrig funnits plats för honom hvarken i det gamla eller i det nya Upsala. Han hade blifvit ännu mera folkskygg och umgicks med ingen. Genom slägtingars bemedling lyckades han få anställning vid en pedagogi i landsorten, och sedan dess har man icke hört mycket om honom. Det sägs, att gossarne hålla af honom, men att han aldrig kan hindra dem från att drifva spektakel.

1885.

EN SMÅLÄNNING.

För några år sedan var jag tvungen att tillbringa ett par dagar i Köln. Jag måste invänta ett rekommenderadt bref, var ensam och var därför hänvisad till mig själf, om jag på något sätt önskade förströ mig.

Det vore synd att säga, att Köln är en rolig stad. När man sett domkyrkan och gjort några fruktlösa och själströttande promenader genom de smala, slingrande gatorna, stått och tittat en stund från bron och ned på Rhen, som smutsgul, stark och melankolisk snor de väldiga vattentrådarne om hvarandra och utmed de höga lerväggarne skrapat sig allt mera gul och allt mera melankolisk, när man då till på köpet varit inne på ett postkontor och frågat efter ett oumbärligt rekommenderadt bref, som icke anländt, då är det icke underligt, om man känner sig något nedsatt till lynnet och tillgriper den i Tyskland

vanliga utvägen att blifva vid godt humör, nämligen att gå in på en bierlokal och rekvirera fram en mugg kyligt, fradgande öl.

Den lokal jag kom in på, var i den stil, man ofta ser i Tyskland. Låg och halfmörk, med brunmålade träbänkar utmed väggarne och bord i samma färg, mångfärgade ölseidlar af porslin, måladt glas, tenn eller trä på hyllorna, fönster med måladt glas i matta färger och omsorgsfullt snidade panelningar.

Jag slog mig ned vid ett af borden och beställde den efterlängtade seideln. Den kom fram. Jag hade nu god tid att se mig om, och de få kunderna voro snart undersökta och syntes ej egnade att verka uppiggande.

I ett hörn af rummet, satt emellertid läsande en tidning, en herre, som väckte min nyfikenhet, och som jag snart märkte var värden på stället.

Det var en liten outsägligt välmående karl med små blågråa, nästan mongoliska ögon, slätrakadt ansigte och ett tunnt knollrigt hår, hvilket liksom drog sig tillbaka vid pannan för att lemna utsigten fri. Hans läppar voro tjocka, hans hals så fet, att när han lyfte på hufvudet, såg det ut som ett enda rakt streck från spetsen eller rättare slutet af hakan och ned till nyckelbenet, hvilket skymtade fram öfver hans elegant urringade skjortkrage. När han talade, lät det, som om orden halkat ur munnen på honom. Han talade en ganska vacker tyska, men i vissa ögonblick tyckte jag mig urskilja ett slags brytning,

som jag fåfängt sökte förklara, hvarför den föreföll mig så bekant.

Han syntes emellertid hålla god ordning i sitt hus. Oupphörligt hade han en påminnelse eller uppmaning till hands för de uppassande, och hela tiden gledo orden fram som välnötta medar på glanskis, medan han ifrigt gestikulerade med händerna, slängde på hufvudet och allt ibland själf sprang upp och ryckte en illa påfyld seidel eller en slarfvigt serverad smörgås från en yngling med serviett under armen för att visa, hur han skulle bära sig åt. Derpå bar han själf fram artikeln i fråga till den väntande gästen, bad honom under en flödande ordström om ursäkt för dröjsmålet och slog sig därefter ned igen i sin vrå och vid sin tidning, i det han vårdslöst kastade den ena foten upp öfver knät.

Han satt ett godt stycke ifrån mig, och det var temligen skumt. Men emellertid började tidningens utseende att väcka min uppmärksamhet. Den såg för mina ögon icke det ringaste tysk ut. Jag steg upp och gick förbi honom fram till disken, i det jag gjorde mig ett ärende med att taga en tändsticka. I förbifarten passade jag på och betraktade den misstänkta tidningen på nära håll.

Min säl och gud var det icke gamla »Dagbladet». Jag kände genast igen hela tillställningen, det dubbelvikna landsortsformatet, de korta, stela spalterna, trycket, »tidningsöfversigt»,

Spada, »Egyptiska frågan», Rättegångs- och polisärenden.

»Förlåt mig, är ni svensk?»

Den tjocka herrn kastade tidningen på fällbordet framför sig och stod ögonblickligen uppe på fötterna, och bockade sig.

»Nej, det var trefligt att träffa en landsman. Hvad tycker herrn om min enkla lokal? Hvasa? Jag är värdshusvärd här, ser herrn, och i den här förbannade stan ser man sällan några landsmän.»

»Gustaf,» ropade han därefter på tyska, »bär hit herrns seidel.»

Därefter på svenska igen:

»Nå, hur står det till i gamla Sverige? Var det länge sedan, herrn reste hemifrån?»

Jag svarade, att det skett för tre veckor sedan, att jag bara var ute på en liten tripp, och att jag snart skulle vända tillbaka hem igen, samt att jag just nyss i Köln skiljts från mitt sällskap, en bekant skådespelare.

Han frågade efter namnet, och då jag nämt det, utbrast han:

»Herre gud, det är en gammal vän till mig. Ja, den tiden ja. Tycker herrn om teatern?»

Om jag tyckte om teatern? Jo, det var en fråga det.

»Jag är alldeles galen i teatern,» svarade jag. »Jag hör till de där människorna, som om jag en kväll fått känna oset från rampens lampa

inte kan gå hem, förrän föreställningen är slut, om det också är aldrig så tråkigt.»

Han tog min hand och såg mig rätt i ögonen, under det att hans ögon sågo fuktiga ut, och orden trillade ur hans mun med ännu större lätthet än vanligt.

»Mitt namn är Ekström,» sa' han, »vill inte herrn göra mig den äran att äta middag i mitt enkla sällskap? Hvad är klockan nu? Jaså, hon är elfva. Ja, jag ska' gå ut ett ärende på banken, och så ska' jag in ett tag te en slagtare och te bagarn. Den fan skickar mig inte bröd ordentligt om mornarna. Och då blir det alltid mitt fel, förstår herrn, i kundernas ögon. De här dumma tyska brackorna äta aldrig senare än tu. Och man får ta seden, dit man kommer, ser herrn. Men om herrn vill komma tre, så får vi äta i fred. Eljest är det ett spring och ett bråk, som aldrig tar nå'n ända. Och om herrn vill hålla till godo med en enkel middag . . . För jag har alltid älskat konsten, jag har varit aktör, ska' jag tala om, och är herrn vän med —, så behöfver jag inte veta mer.»

»Mitt namn är G—m,» afbröt jag honom.

»Jaså, fägnar mig. Hvad är herrn, om jag får lof och fråga? Är herrn också aktör?»

Jag försökte så godt som möjligt att klargöra för honom min temligen obestämda position i samhället, hvilken då för tiden utgjordes af det aritmetiska mediet mellan tidningsskrifvare, student och informator.

»Är herrn författare?» utbrast han.

»Nej, gudbevars, inte än åtminstone.»

»Herrn kommer i alla fall klockan tre?»

»Jo, jag tackar mjukast.»

»Man behöfver ett afbrott i de här materiela bestyren. Herre gud, det här hade jag inte kunnat tänkt mig, när jag satt och drack kaffe i morse. — Ja, adjö så länge.»

Och i det han med en hastig ryck kastade hatten på hufvudet, hoppade han ut genom dörren och lemnade mig åt mina funderingar och att vänta på middagen.

* * *

När jag på slaget tre återkom till min nye väns restauration, mottog han mig själf redan i dörren.

»Stig in här,» sade han med en hemlighetsfull min, i det han öppnade en dörr till venster och bugade sig, »stig in här. Det är min enskilda festlokal. På ett halft års tid har jag inte sett någon skandinav, som man kan tala med. Och det här Tyskland! Jössus i himmelen!» — Här räckte han på ett ytterst uttrycksfullt sätt ut tungan och fälde upp och ned ögonlocken. — »Men är det inte rätt bra här?»

Därpå gick han till dörren och ropade:

»Gustaf!»

»Ja wohl,» svarades inne från skänkrummet.

Under tiden såg jag mig omkring. Rummet var stort och inredt med mycken både smak och kostnad. Särskildt var det en viss artistisk fläkt öfver det hela. Möbleringen var hållen i grönt, soffor med gröna sammetsitsar, emmor och länstolar af samma slag, i ett hörn bredvid de tunga, mörkgröna gardinerna ett mahognybord, kring hvilket stodo den nämda soffan samt emmorna och stolarna, på golfvet en präktig brysselmatta samt i taket en gaskrona med matt slipade glaskupor. Gardinerna voro omsorgsfullt dragna för fönstren, och alla gaslågorna voro tända i kronan. Midt på golfvet stod ett litet bord, som var dukadt för två, och på bordet upptäckte jag ett litet smörgåsbord med inlagd sill och kumminost samt en välbekant flaska, som var fyrkantig af välmåga.

»Gustaf,» ropade min värd igen samt tillade några välmenta önskningar för sagde persons framtid jämte en anmodan att låta oss få in äkta Nürnbergeröl. Därpå gjorde han ett par danssteg tvärt öfver golfvet fram till sin stol samt inbjöd mig med en rörelse med högra handen att taga plats på stolen midt emot.

Jag var fortfarande något förvånad. Hela tillställningen syntes mig vara ett det mest besynnerligaste äfventyr, jag någonsin råkat ut för. Ensam i Köln träffar jag på en den allra hyggligaste egare till en restauration, hvilken herre utan vidare bjuder mig till middag, därför att

han är god vän med en af mina vänner. Han har varit aktör och vill höra nytt från Sverige.

Jag började framstamma några tacksägelser för hans vänlighet jämte komplimanger för den förträffliga anordningen, hans vackra lokal och dylikt. Men han afbröt mig.

»Ni tycker det är besynnerligt af mig, det här,» sade han. »Men jag är på det sättet. När jag ser en människa, som jag tycker om, går jag rätt på henne. 'Ska det inte vara en liten halfva?' Jag har inte varit så lifvad på ett helt år, som jag är i dag. Herre gud, när jag tänker på alla mina gamla minnen. Det var glada tider i Stockholm, ska' jag säga. Och ledsamma också ibland.» Här kom det en våt glans i hans små ögon, och han vaggade på hufvudet. »Jag har haft många tråkiga stunder i mitt lif. Och lifvet är inte stort att stå efter, det är säkert det. Och hade man inte glada människor, goda vänner och så litet konst och poesi... Det är då fan också. Kommer inte pojken med soppan snart!»

Han sprang till dörren igen och ropade »Gustaf», så att det skallrade i fönsterrutorna.

»Så'na uppassare man har här! Det där är den värsta af dem allesammans, och därför låter jag honom alltid passa upp på mig själf, för att han skall få lära sig folkvett. Se nu, så han sätter fram ett glas! Det ser ju ut, som om man hade blåst dam på det oupphörligt under tio år.» Hans jovialiska ansigte fick i hast ett grymt och blodtörstigt uttryck, och han höll under en massa

de allra hemskaste grimacer upp glaset under den unge mannens näsa. Därpå räckte han honom det öfver venstra axeln och fortsatte:

»Kan ni tänka er, en dag kommer jag in och får se en kund, en gentil karl i sta'n, som jag kände, sitta och äta kräftor. Det var den här unga lymmeln, som serverade. Jag slog mig ned bredvid honom och beställde också ett halft tjog kräftor. Då säger den dumma fan högt åt mig: 'De är visst inte riktigt friska'. Jag trodde, jag skulle slå ihjäl honom. Hvad skulle jag säga? 'Hvarför sa' du inte det åt gästen i stället för åt mig? Ta' genast bort kräftorna', sa jag.»

»Servera vin,» sade han därpå med samma grymma och blodtörstiga utseende, under det den unga herrn i svarta fracken sprang fram och tillbaka omkring bordet och bockade sig vid hvartannat steg.

Härefter började herr Ekström att utfråga mig, om allt hvad jag visste, angående teaterförhållanden i Stockholm, hvar *den* var engagerad, och hvad som hade blifvit af *den,* om hr X. fortfarande var kvar vid teatern, om fröken Y. hade dragit in på staten och gift sig, om sista spelterminens repertoar samt om ett par nya stjärnor vid teatern, som han aldrig hade sett.

»Jag har inte varit i Sverige på två år,» tillade han. »Och då var jag där bara på en liten titt för att hälsa på min gamla mor.»

»Lefver hon ännu?» frågade jag.

Emellertid hade middagen fortskridit lifligt och muntert. Utan att vi märkt det nästan, hade vi redan hunnit med desserten och sutto nu med tända cigarrer och smuttade på ett glas portvin.

»Ja, hvad hon lefver,» sade min värd. »Hon är kry och rask gumman, trots sina 67 år. Men ska' vi inte ha oss litet kaffe? Om vi skulle flytta oss i soffan?»

Vi stego upp och sjönko snart ned i den gröna soffan, där kaffe och likörer väntade framför oss. Middagen var slutad, och det bästa återstod, njutningens stund, cigarrernas, munkens, uppsluppenhetens och de plötsliga förtroendenas härliga ögonblick.

»Hvad var er far?» förmådde jag mig slutligen att fråga. Nyfikenheten blef mig öfvermäktig, och en känsla af tycke för denna öppenhjertligt, godlynta och naiva människa gaf mig mod. »Eller tycker ni inte om att berätta om er själf?»

»Jo för all del, om ni vill höra så! Men det blir en lång historia, om jag skall tala om, hur jag har kommit hit som restauratör i Köln. Men vill ni höra på, så ska' jag gerna berätta.»

»Min far var torpare i Småland,» började han.

»Jag kunde just tro det,» afbröt jag honom.

»Ja, det har hjälpt mig fram i verlden det, ska' jag säga. Smålänningen har alltid setat i mig, och den sitter för resten i mig än. För jag har alltid förstått att reda mig i de allra kinkigaste förhållanden, och kan man inte det,

då kommer man inte långt. Och så har jag alltid varit glad och hurtig till lynnet i sällskap med andra människor. När jag är ensam, kan jag vara alldeles som förtviflad ibland, men bara jag kommer ut med andra, är det, som om det blåste bort. Och därför tycka alla människor, att jag är en så'n glad och lifvad själ. Och börjar man en gång att bli ansedd för det, så är man tvungen att hålla på. Nåja, min barndom var just inte någonting märkvärdigt. Jag gick hemma och hjälpte te med litet af hvarje och gjorde ett par dagsverken på herrgår'n ibland. Det är för besynnerligt, när jag nu tänker tillbaka på det här gamla. Hvad jag väl kommer ihåg min konfirmation.»

Han darrade plötsligt på rösten och kastade sig tillbaka i soffan. Han fick tårar i ögonen, och hans ansigte fick ett alldeles obeskrifbart uttryck af något, som jag skulle vilja kalla för godmodig fromhet.

»Om en människa någonsin har stått ren och skär inför sin Gud, så gjorde jag det i den stunden. Jag grät som ett barn, och något så skönt har jag aldrig upplefvat. Jag mins så väl, hur jag var klädd: i en svart rock, som var köpt för två riksdaler utaf en gammal bonde, en rosig vest, som jag hade fått låna utaf en dräng, och ett par gamla byxor, som jag hade förut. Och så hade jag min fars gamla hatt, som vi hade borstat opp, och en ljusgul halsduk.

»Och på eftermiddagen mins jag hur jag var ute och satt i backen, som låg på andra sidan skogen en bit ifrån stugan. Och där såg jag på solen, som sken ner mellan granarna, och på den mörka mossan under träna. Och då kom den där sköna känslan öfver mig igen, och i det samma så grät jag. För jag kom att tänka på, att vi inte hade så mycket som en brödbit i huset, och att jag knapt fått något till middag. Min gamla mor grät, när vi kom hem ur kyrkan, för att hon inte hade något att ge mig. Och så började jag och fundera efter, om jag inte ändå skulle kunna hitta på någon råd. Och då kom jag att tänka på, att nära intill, där jag satt, fans en gammal potatisgraf, där bonden, som rådde om den, nyss hade tagit bort all potatisen, som han skulle ha att sätta. Och jag kom att tänka på, om inte där kanske kunde ligga nå'n potatis kvar. Och hur jag gick där och påtade med en käpp, så hittade jag aderton potatisar. Och dem kokade mor, så att den kvällen fingo vi potatis och salt. Tänk er det, potatis och salt på konfirmationsdagen. Det var inte roligt att lefva då inte.

»Och på det sättet hade vi det många gånger.

»Jag fick förstås lof att komma hemifrån. För det var smått om det på alla sätt, och med en mun mindre blef det genast lättare. Då hade jag, kan ni tänka er, läst på en gammal trasig tidningslapp, som jag hitta' i en hage, att de höll på att bygga en järnväg. Jag visste inte, hvad

det var. Jag hade för mig, att det var en slät väg af järn, där man åkte fort på något sätt. Och så hade jag hört, att det fans pojkar anställda där, som inte hade annat att göra än att bära redskap från ett ställe till ett annat.»

Mannen hade blifvit alldeles förändrad. Han talade som under inflytande af inspiration, fast han tydligen icke ett ögonblick tänkte på eller sökte efter uttrycken. Jag gjorde ovilkorligen den reflexionen, att om han talat så på scenen, skulle han hafva varit oemotståndlig som skådespelare.

»Hvad mor min var mån om mig, när jag skulle i väg,» fortsatte han. »Jag kände hela tiden på mig, hur svårt hon tyckte det var, att hon inte skulle ha mer att ge' mig. Hon rustade i ordning min lilla rensel med ett par skjortor, några strumpor, helgdagsrocken, och hvad det kunde vara, som jag skulle ha med mig. Och till matsäck fick jag en kaka rågbröd och en sillstjärt. Mer hade mor min inte att ge mig. Far min tog jag ajö af hemma, honom tänkte jag inte så mycket på heller, men min mor hon följde mig en hel fjärdingsväg till en grind, som låg borta i skogen.

»Hon sade inte ett ord först, när hon tog ajö af mig, hon bara klappade mig på axeln och kysste mig. Och så gaf hon mig aderton skilling, som hon sparat ihop, utan att far min visste af det. 'Herran vare med dig, mitt barn!' sa' hon till sist. Men när jag kom igenom grinden,

så vände jag mig om och såg efter, hvad min mor tog sig till, och då fick jag se, att hon hade satt sig ned på en sten och grät. Och så ensam i verlden och olycklig har jag aldrig känt mig. Jag lade mig ner i gräset en lång stund och grät, jag med. Och jag mins, att bredvid mig, där jag låg, stodo några stycken röda svampar, kantareller tror jag de heta, som växte i mossan. Jag kan se dem när jag vill, och hela platsen också. Jag gick dit sist, när jag var hemma, och ni må tro mig eller inte, men det var icke långt borta, att jag hade börjat på att gråta igen.

»När jag reste mig upp och såg bortåt vägen, der mor min setat, hade hon gått sin väg, och så gick jag på! Brödkakan och sillbiten voro snart slut förstås, och jag hade tre mil hem. På kvällen kom jag till en bondgård i trakten, där jag visste, att de höllo på med järnvägsbygget. Och där fick jag ligga öfver natten. För jag passade på och gjorde mig nyttig. Jag hjälpte pigorna med att bära in vatten, och så späntade jag stickor. Men ni ska' få höra, hur underligt det se'n gick, som det alltid har gått mig. För när jag inte har kunnat hjälpa mig själf, då har jag haft tur, och när jag inte har haft tur, då har jag hjälpt mig själf.

»Dagen därpå gick jag direkt upp till ingeniören, som ledde arbetet, och frågade, om jag kunde få arbete där. 'Hvad kan du göra?' sa' han. 'Jo, jag kan väl alltid hjälpa till med att

bära redskap,' sa' jag. Då tittade han på mig, och hur det nu var, men han tog mig, och jag fick börja genast.

»Nu var det förbjudet för arbetarne att slå pojkarna. Men en dag skulle jag skjuta en skottkärra öfver ett bräde, som var lagdt öfver ett dike. Det var inte mitt fel, för brädan låg löst och vände sig. Men det gick ikull. Och då sprang en af karlarna på mig och gaf mig stryk. Och han drog mig i örat, så att det gick loss ett långt stycke. Titta,» fortfor han, »det har jag märke efter än. Men då gick jag till ingeniören, och han tog mig i försvar. Och för att jag inte skulle få igen det på annat sätt, så tog han mig som betjentpojke och lät mig vara med sig och följa med honom och bära hans doningar, när han var ute och mätte. Det var ett slags befordran förstås, och alla de andra arbetarna voro så afundsjuka på mig, så det fans de, som hade svurit på att slå ihjäl mig, bara jag visade mig utanför dörren.

»När jag hade varit hos honom ett år, så tyckte han det var synd, att jag inte skulle få lära mig något ordentligt. Han hade fått tycke för mig och tyckte väl, att jag var pigg kan jag tro och rapp i vändningarna. Och då skaffade han mig, så att jag fick komma in som frielev vid mekaniska verksta'n i Malmö.»

Han gjorde ett uppehåll i berättelsen, och vi klingade med hvarandra.

Därpå fortsatte han igen, sedan han satt sig till rätta och lagt upp benen på en stol.

»Men då började jag att tänka på saker, som jag aldrig hade tänkt på förr. Jag tyckte, att det i alla fall var trist, att jag skulle gå på det sättet som ett slafdjur och aldrig få se allt det sköna och härliga, som fans i verlden. Jag läste allt, som jag kunde komma öfver, Blanche och Braun, Tegnér, Victor Hugo och Eugène Sue. Hvar jag gick och stod, så drömde jag om, hur stor och vid verlden var, och hur jag skulle kunna komma i åtnjutande af allting, som jag visste fans derute, och som jag aldrig hade sett.»

Han satte sig rätt upp i soffan och lade handen på mitt knä.

»Då kom det en teatertrupp till sta'n. Det var Bromanders gamla trupp. Och de spelade gamla tragedier, riktigt stora saker ibland och operetter och folklustspel. Det förstås, att inte var det nå'nting mot att se dem i Stockholm eller Paris — för jag har varit i Paris också. Har ni varit där?»

»Nej, det har jag inte. Var det hos honom, ni först kom till teatern?»

»Ja, det gick inte med ens. Men jag gick och funderade på det. Jag mins, som om det var i går, hur jag såg dem spela *Daniel Hjorth*. Mins ni det där stället i fjärde akten, när han ligger bunden i kedjor och berättar om sina öden och talar om sin faders graf.

»Och denna graf var en schavott.»

»Åh, hur jag gick och spelade det där för mig själf. Ty jag ville bli tragiker. Jag lärde mig den ena rolen efter den andra — jag var inte så fet den tiden, som jag är nu, och jag hade inte så mycket att äta heller för resten — jag läste upp dem för mig själf, när jag var ensam på mitt rum, eller när jag var ute om nätterna och gick. Det kom en så'n oro öfver mig, och jag visste, att jag aldrig skulle kunna bli lugn och lycklig igen, om jag inte fick bli artist.

»Och under den här tiden gick jag ner till kajen en middag. Studenterna reste igenom sta'n, det var vid sommartiden, och de skulle fara igen med ångbåten. Det var sångarfärden till Paris. Och där stod jag ensam ibland folkmassan, som hurrade, och såg, hur de svängde med mössorna, och hur fruntimmerna viftade med näsdukarna och kastade blommor, och så sjöngo de, när båten lade från land: 'Sätt maskinen i gång, herr kapten'. Jag vet inte, hur det kom till. Men jag kände mig så lycklig, där jag stod, och ändå var jag så bedröfvad, för att jag skulle behöfva stå ensam på strand och se på, när de andra drogo ut i verlden med glädje och sång. Det gick som varma vågor i bröstet på mig, och innan jag visste ordet af, så stod jag och grät, så att tårarna trillade. Och i den stunden beslöt jag, att jag skulle bli skådespelare.»

Han drog tillbaka sin hand från mitt knä, tog sig en klunk af det kallnade kaffet och teg en stund, innan han fortsatte.

»Jag gick till truppen och anmälde mig och blef antagen. Och nu var jag med om allt möjligt i många år. Det var ett tarfligt sällskap, jag reste med först, och några roler fick jag inte häller i början. Svalt gjorde jag också ibland, och det var svårt på många sätt. En gång hade vi legat i Kalmar vid jultiden och inte lyckats få något folk. Och hela truppen var skuldsatt för hyra och mat, och inte ville vi precis skicka ut tiggarlistor, inte. Men då hittade jag på något, som slog an på Kalmarborna. Jag föreslog direktören, att vi skulle annonsera om negerballett i kostym, och hela truppen klädde ut sig med svärtade fårskinsperuker och målade ansigten och ben, från direktörens fru och ner till småbarna, och så dansade vi två kvällar å rad, fan vet, hvad vi hittade på för hopp. Men det knep dem, det är säkert det, så att när vi räknade ihop pengarne fick vi femton kronors utdelning per afton, och med det betalade vi våra skulder och åt oss mätta och reste ur sta'n. För vi skulle vara öfver julen på Öland och spela i Borgholm.

»Gud en så'n resa. Och så'na ångbåtar, och hvad det var kallt se'n. Men när vi kom till Öland, då var det Mats i kassan igen, och då fick vi tjugufem öres utdelning per man te

köpa oss hvar sin limpa för. Men jag var litet gourmand redan på den tiden, så att jag bromsade med direktören, till dess att jag fick tjugufem öre att köpa mig smör för också. Jag glömmer aldrig, när jag gick uppför backen till en bondgård, där jag skulle få smöret; då fick jag se vår första älskare, som låg framstupa på barfrusna marken och gnagde på en stor limpa, så att mjölet stod som landsvägsdam ur halsen på honom.

'Vänta lite', sa ja, 'så ska du få smör också.' För vi hade alltid varit goda vänner.

'Det ger jag fan,' sa' han och mumsade på. Men jag gick och köpte smöret och fick ändå låna en knif till breda på't med.

»Skulle jag nu tala om alla mina kärleksäfventyr också,» fortfor han, »då blefve det aldrig slut, så det låter vi fara. Nå, jag kom emellertid till den ena sta'n efter den andra. Och till sist fick jag engagemang vid Södra teatern. Det var just i den vefvan, som direktörn där gick och hängde sig. Och där stod jag då utan pengar och utan engagemang och hade inte ett öre och visste inte, hvad jag skulle ta mig till. Jag hade alltid skrifvit litet i tidningar och så'nt där och brukat göra rolighetsvers och annat. Och då hittade jag på, att jag stängde mig inne i en hel vecka och skref ihop en bok *Kulissmysterier af Pelle Ekström*. Men jag ville inte gå till nå'n förläggare. För då visste jag, att jag skulle inte få något för det,

och inte ville jag ha den i bokhandeln heller, för då skulle de ta en tredjedel af förtjänsten. Utan jag viggade mig litet pengar och förlade boken själf. Det blef inte mer än ett litet häfte, snyggt, men enkelt utstyrdt, och det kostade bara femtio öre. Men jag hade kolportörer, som sålde boken på alla kaféer, och som fick bara ett par öre på hvart nummer. Och ett par dagar, innan boken kom ut, skaffade jag stora röda plakat på gathörnena, som jag var ute om natten och klistrade opp själf. 'Pikant boknyhet, Kulissmysterier o. s. v.' Och så kände jag förstås alla möjliga cigarrflickor i sta'n, som jag brukade handla cigarrer hos och stå och prata med vid disken, och de togo den gerna, när jag gaf dem ett par exemplar för egen räkning. Jag försäkrar, att det inte fans några svinaktigheter i den. Om folk trodde, att det skulle vara det, eller inte, det vet jag inte, men den gick ut, så att jag fick göra en ny upplaga inom tre da'r. Och på det sättet förtjänade jag fem hundra riksdaler på en vecka, som jag hade behöft att skrifva den. Det har kanske ni aldrig gjort?»

»Nej, det ska' gud veta.»

»När jag nu hade så mycket pengar, så tänkte jag, att nu skulle jag förverkliga en älsklingsdröm, som jag länge hade haft och resa till Paris. För när jag bara kommer dit, tänkte jag, så reder jag mig väl alltid på något sätt. Och så

ska' jag säga, jag vet inte hur det var, men jag var visst aldrig riktigt bra som skådespelare.»

»Inte det?»

»Nej, jag mins, när jag spelade på teatern i Falköping, att just som jag kom in på scen, var det någon i första radens loge, som hviskade, så att jag hörde det: 'Se där är han igen'. Och en tid fick jag inte uppträda, för att direktören påstod, att publiken inte kunde vänja sig vid mig. Och ser ni, det är inte så roligt alltid att vara konstnär. Gud, hvad jag svalt ibland, och så'na kläder jag hade, manchetter, som jag hade klippt fransarna af med en sax, vända skjortor, byxor med hål i och en rock, som jag hade smetat öfver i sömmarna med bläck. En gång när jag kom till en ny direktör och sökte engagemang, så frågade han mig, om jag hörde till dem, som ville äta både frukost, middag och kväll. — Ja, sa' jag, nog vore det det bästa alltid. — Men då sa' han, att jag dugde inte vid hans teater. — Men ser ni, får man slita ondt och svälta och gå i dåliga kläder och ta ovett i tidningarna, när man tror sig ha blottat sina heligaste känslor, då ska' jag säga er, att man ska' allt ha en djäfla kallelse, om man ändå går på i ullstrumporna. Tror ni inte det, hva?»

Jag erkände, att jag trodde han hade rätt.

»Jo, det kan ni bita er i tummen på, och har man kommit ur sadeln en gång, så är det inte så lätt att komma i den igen, när hästen tjufskalar uppför backarna. Nej, ser ni, det lärde

jag mig i Paris, och när jag hade varit där en månad, började jag på att tänka på att knalla mig hem igen. För där fans det ingen möjlighet att ta' sig fram, och så fick jag respengar af några hyggliga vänner, så jag trodde, jag skulle komma till Malmö.

»Det var då, jag kom hit till Köln — litet tyska hade jag lärt mig, medan jag var skådespelare — jag tänkte bara stanna här öfver natten för att få titta på domkyrkan. Och hur jag nu hade räknat, när jag for ifrån Paris, men när jag kom ner på morgonen och skulle köpa biljett, så räckte inte pengarne längre än jämt till Hamburg. Nå, tänkte jag, då lilla Ekström är det inte värdt, att du reser hem till Sverige, utan det är så godt, att du stannar här och hittar på något geschäft, som du kan slå dig fram med. Det är ingen skam att arbeta, bara man tjänar sitt bröd på hederligt sätt, och här känner dig ingen för resten.

»Jag tog mig en funderare, som räckte en hel dag, och så gick jag ut i sta'n och hyrde mig ett rum. Se'n skaffa jag mig arrack och socker och allt som behöfdes för att brygga punsch. En gammal kittel fick jag låna, och jag höll till i en bryggstuga ner på gården. Sedan annonserade jag om »Echt schwedischer Punsch» för fyra mark buteljen. Jag hade inte mer än 10, men de ströko åt samma dag och då kunde jag göra en större brygd.

»Ja, så gick det undan för undan. Men när jag hade kommit så långt, så det var mig möjligt, så skaffade jag mig en liten diversehandel, och på vintern gick det nog någorlunda. Jag hade skapligt med folk, och om någon kom och ville köpa ett större parti socker eller gryn, så kunde det nog hända, att jag inte hade något inne för tillfället, utan fick springa bakvägen öfver i en annan butik och köpa varan för att sedan sälja den utan att förtjäna ett enda öre, bara för att hålla opp bodens kredit. Men det var detsamma, bara det gick. Men så kom sommaren och folk började dra' sig ur sta'n, och jag såg, hur svårt det var för de gamla butikerna. Själf kunde jag stå hela dagen i boden och knappt få sälja ett skålpund kaffe. Och då förstod jag, att jag fick lof att hitta på något särskildt, om det inte skulle stå still för mig igen. Och då hyrde jag mig två pojkar, som jag lät göra röda mössor åt, där mitt namn stod graveradt på en plåt, och gaf dem hvar sin annotationsbok och blyertspenna, och åt dem köpte jag sommarbiljetter på småbåtarna, som gå opp och ned för floden utmed sommarställena. Och så annonserade jag i tidningarna, att man för en liten procent kunde få alla sina uppköp af kött och grönsaker och annat ombesörjda af firman Ekström & komp. om man lät anteckna sig hos de i röda mössor klädda pojkar, som anträffades på båtarna. Och det tog skruf ska' jag säga; jag fick så mycket att göra, så jag måste åka i droska hela för-

middagarna, medan bodbetjenterna hos de andra satt och sof bakom disken. Alltid blef det nå'n förtjänst, och så drog det folk till butiken.

»Jag kom i ropet, och jag låg som en rem efter backen för att kunna hänga i. Jag hittade på, att när det var nå'n piga, som jag kände igen, som riktigt länge hade gått och handlat hos mig, så köpte jag två biljetter på andra raden, när jag visste, hon skulle komma, och så sa' jag åt henne, när hon då kom:

'Tycker lilla jungfrun om och gå på teatern?' sa' jag.

'Ach Gott, det är bästa som fins,' sa' hon. 'Röfvare och herrar i trikot och så'nt där.'

»Här ska' lilla jungfrun få för gammal bekantskaps skull,» sa' jag. »Hon kan ju bjuda nå'n af sina bekanta med sig. Det fins väl alltid nå'n god vän. Hvasa? Ajö, lilla jungfrun, kom snart igen,» sa' jag.

»På det sättet gaf jag teaterbiljetter åt halfva sta'ns pigor, så att jag när jag gick på teatern ibland, kunde jag se dem sitta där radtals. Men jag gaf aldrig åt en, så att en annan såg det, och jag bad dem alltid att tiga med det, så att de andra inte skulle bli afundsjuka.

»Och följden var den, att alla pigor, som voro ute för att göra uppköp, kommo till mig, om de hade aldrig så lång väg att gå. Och jag var alltid glad och vänlig vid mina kunder, och så till sist blef den här lilla lokalen ledig, och så köpte jag den, och nu tjänar jag, oss

emellan sagdt, tjugutusen mark om året. Men det rör inte de här djäfla dumma tyska ölpumparna. För det är ett rackarslägte, det ska' jag säga er.»

Han tystnade och såg sig omkring i det eleganta rummet med de tunga gardinerna, den tjocka mattan och de fina möblerna. Därpå hälde han i glasen, vi klingade, och sedan vi en stund tittat på hvarandra, började vi skratta, räckte på en gång fram händerna och kommo öfverens om att kalla hvarandra för du.

»Tack ska' du ha, bror,» sade min nye vän, i det han tog upp näsduken och torkade sina läppar. »Tack ska' du ha, det är förbanna mig den första människa, jag har druckit brorskål med i Köln, fast jag nu har bott här i elfva år. — Ja, så har det gått med mig här i verlden, ser du. Men det ska' jag säga dig, att jag har aldrig glömt min kärlek till det, som är stort och skönt. Och om jag nu har hållit på med det här i så många år, så har det bara varit, för att jag en gång inte skulle behöfva tänka på utkomsten längre, utan kunna slå mig i ro och lefva för allt, som jag har längtat efter i hela mitt lif. För om jag inte kan göra något själf som konstnär, så kan jag åtminstone njuta af allt, hvad andra människor gjort, som är mycket förmer än jag, det vet jag nog. Men mitt hjärta är lika varmt nu, som det var, när jag stod på stranden och grät, för att jag inte kunde få följa med studenterna, när de foro bort för att sjunga

i Paris. Och jag vill bosätta mig i Sverige, för jag trifs inte här i Köln! Jag kommer ihåg, hvad min direktör vid Södra teatern, salig gubben, som gick och hängde sig, sa' åt mig, da'n innan han gick till en bättre verld: 'Pelle Ekström,' sa' han, 'du blir ta mig fan ingen konstnär, men konsten kan du ändå aldrig glömma,' sa' han. 'För den som har luktat på ramplamporna, han är fast för lifvet.' Och det hade han rätt i, fast han aldrig kunde veta, hur sant jag skulle tycka att det var här i Köln, där jag bara längtar till gamla Stockholm och Dramatiskan och Södra.»

Därmed satte han sig upp i soffan, och såg på klockan. Han hade åter fått samma besynnerliga veka uttryck i sitt jovialiska ansigte, som jag förut iakttagit.

»Min själ är hon inte åtta.»

Han sprang fram till dörren och ropade ut i skänkrummet:

»Gustaf. Ta' mig fan sitter inte den lymmeln och sofver.»

Och som en katt slank han ut genom dörr'n, och jag hörde från det yttre rummet ett par smällande ljud, som hade en förvånande likhet med örfilar.

Därpå kom han tillbaka igen och då var han fullständigt den glada värden igen.

»Är det inte förbaskadt, att man inte ska' få ha ett ögonblicks ro. Om vi skulle gå ut

ett slag? Och titta på sta'n? Hvasa? Det är café chantant i kväll?»

Därefter satte han hatten på hufvudet och hoppade två steg baklänges för att låta mig gå först ut genom dörr'n.

»Var så god! Var så god! Det är jag, som är hemma här.»

På gatan gjorde han ett par lifliga pas-de-grace, som skulle hafva beröfvat honom alla allvarsamma kunder, om de kunnat se det, tog mig sedan under armen och hviskade mig i örat, under det vi i broderlig endrägt trillade fram efter trottoaren.

»I dag är jag den gamle igen. Aktör, ser du, artist och vagabond. Åt helvete med värdshusvärden. Här ska' festas. Kommer du ihåg gubben Deland i 'Sodom och Gomorrha': Ja, vi ska' sudda, sudda, sudda. Ja, vi ska' sudda, sudda och sudda.» — — —

Vi tillbragte aftonen och mer än halfva natten tillsammans. Men dagen därpå fick jag mitt rekommenderade bref, och när jag då for, följde han mig ner till tåget. Han tryckte min hand till afsked, och när jag steg in i kupén, sade han:

»Nu ska' jag hem igen och spela värdshusvärd. Aktör är man ändå, hur man vänder sig.»

1884.

TURISTMINNEN.

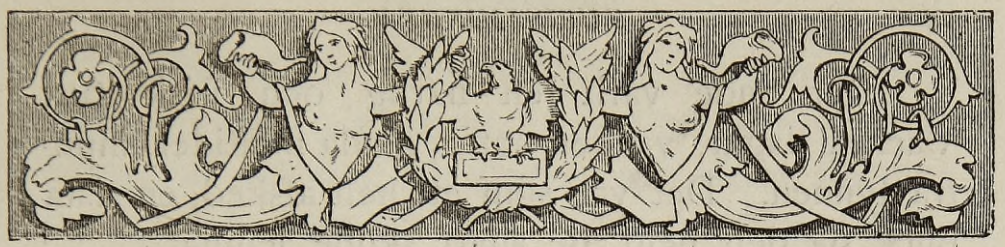

I.

Ett lätt dammoln sopades af vinden fram öfver landsvägen, som går förbi Mora kyrka genom byn och svänger uppför backen, bortom hvilken monumentet ligger. Dammet flög i en liten smal pelare rätt upp, spreds till höger och venster öfver dikesrenarna, blommorna, det gröna kornfältet, och genom dammet skymtade två hvita studentmössor och två ljusa fruntimmersparasoll. Det var ett litet sällskap turister, som gjort färden kring Siljan med dess vackra natur och dess mindre vackra befolkning, och som nu från en liten kulle, innan ångbåten förde dem tillbaka igen, tänkte kasta en sista blick på de trakter, de nyss genomvandrat, och de blåa bärg, som de aldrig hunnit fram till, men som lockande och hägrande mött deras ögon, så ofta de stannat för att låta blicken glida ut öfver det klara vattnet med de björk- och granbevuxna, solbadade stränderna.

Det hade varit en härlig och frisk tur. Vackra dagar, vacker natur, glada måltider, muntra lynnen. Det var som ett helt afsked, en sista blick på den nejd, de snart skulle lemna.

De gingo genom en grind och på en smal, gräsgrodd körväg fram till en liten by, hvars små gråa byggnader ängsligt kröpo tillsammans på backsluttningen. De veko förbi byggnaderna och stannade, där de hade utsigten fri öfver sjön. Utanför en af stugorna, ett stycke ifrån den glada gruppen, satt en gammal skrynklig gumma med händerna i skötet. De helsade på henne och slogo sig sedan ned i gräset för att i ro få se sig omkring.

I början sutto de tysta, herrarne utsträckta på det torra, korta gräset, damerna upprätta, sittande på huk med parasollerna hopvikna.

Det lyste af solljus kring den glittrande sjön, som lätt krusades af den svala middagsvinden; skuggorna föllo korta. Klar och blå hvälfde sig himmelen; högt, otroligt högt såg det ut, utan en enda sky, så långt ögat kunde nå, och de blåa bärgen med deras klara färg och skarpa konturer slöto sig i ring omkring den härliga trakten.

En af herrarne reste sig upp och gick ett par slag fram och tillbaka. Man började tala om, att det var vackert, om hur roligt det var att minnas allt detta, och hvad man vanligen brukar säga vid dylika tillfällen.

»Man skulle bestämdt blifva en bättre människa,» sade en af damerna, »af att bo i en sådan natur, af att dag för dag se allt detta för sina ögon. Åh, jag tycker, att man aldrig skulle känna sig gammal. Lifvet skulle blifva sundt, friskt och starkt . . .»

»Ja,» inföll den andra, »och man skulle aldrig blifva olycklig.»

De sittande hade rest sig upp, det var tid att gå. Men ännu stodo de stilla, dröjande för att få se ännu en stund. Den af herrarne, som hittills suttit stilla, kom att kasta en blick på den gamla gumman, hvilken ännu satt kvar på samma sätt, vaggande med hufvudet åt båda sidor, och utan att ändra en min stirrade ut öfver vattnet. Han lemnade det öfriga sällskapet och gick fram till henne.

»Ni bor vackert här?» sade han liksom för att inleda ett samtal.

Hon såg bara på honom, men svarade intet.

»Är det inte vackert, det här?» upprepade han och gjorde en rörelse med handen ut öfver landskapet.

Då ruskade hon sakta på hufvudet, och hennes kropp gjorde en rörelse, som om hon frös.

»Inte ha vi tid te tänka på sånt,» sade hon entonigt.

Den unge mannen skyggade tillbaka, och hans ansigte blef allvarsamt.

»Har ni aldrig tyckt, att det var vackert?» sade han med lägre röst.

Hon såg upp ett ögonblick, nickade betänksamt med hufvudet, och en matt glans bredde sig öfver hennes anlete.

»Åhjo, en gång,» sade hon. »Jag hade varit nere i Stockholm. Och när jag kom tillbaks, då mins jag, att jag tyckte det var grant, när solen sken öfver bärgena och vattnet, där vi rodde. — Men det är längesen, det,» tillade hon.

Och efter ännu en stunds tystnad fortfor hon:

»Men annars ha vi inte tid att tänka på sånt, när en hela sitt lif ska träla för bröd. För ett par dar se'n fick jag bref från Amerika också, att min dotter där är blifven död. En hinner inte mer än gå i grafven.»

De andra hade kommit fram och hört det sista. Ingen kunde säga ett ord. Man tog adjö och gick.

Men det var, som en skymmande slöja sakta bredt sig ut öfver skog och sjö, öfver de blåa bärgen och det glittrande, bländande solljuset.

* * *

2.

Det är i Paris. Hopklämd mellan två sexvåningshus ligger alldeles midt emot mina fönster en låg byggnad, och öfverst invid taklisten är det en liten våning med tre fönster, som vetta åt gatan. På listen utanför stodo några löfkojor

och gulnade pelargonier. Och i fönstret längs till venster tittade ett ljuslockigt flickhufvud ut. Hon såg ut att vara fem eller sex år, hade klara, blåa ögon och en liten allvarsam mun. Hon lekte icke med något, hon log icke, hon lutade båda armbågarna mot gallret utanför fönstret och såg utåt den smala, tysta gatan.

Strålande, het sommarsol föll öfver den, och i luften var det en doft af dam från bygget midt emot, där gruskärrorna stannade och oupphörligt aflassade mera af sitt innehåll. Det gjorde ondt i ögonen att se på de hvita, upphettade väggarna, på hvilkas yttersida morgonsolen redan länge kastat sina brännande strålar.

Från bygget midt emot den lilla våningen hördes hammarslag, rop, ljud af stenar, som vältades undan, rasslandet af grus, som stjälptes ur. Men eljest var det tyst på gatan, ensamt och tyst, och de blåa, fundersamma barnaögonen hade ingenting annat att se på än den tomma gatan och de hvita husen.

Plötsligt slogs ett annat af de tre fönstren upp, och en kvinna lutade sig ut och kastade en snabb och yrvaken blick, som om hon väntade någon, åt båda sidorna af gatan. Hon var nästan oklädd, linnet hade glidit ned och visade de fylliga skuldrorna och det fasta, hvita bröstet. Hyn var blek, ögonen mörka och smala, näsan hade en nästan judisk bugtning och hakan denna kraftigt framskjutna form, som är karakteristisk för fransyskorna.

När hon icke såg någon, stannade hon i fönstret för att speja vidare, i det hon draperade sig med gardinerna, så att endast ansigtet tittade fram. Hon gäspade ett par gånger, och ögonen hade något beslöjadt, som om hon vakat länge natten förut.

Då hördes hofslag på gatan. Den unga kvinnan böjde sig längre ut, och hennes ögon glänste. Ryttaren sprängde raskt fram. Han var klädd i en elegant riddrägt, bar hög, glänsande svart hatt och långa, blanka ridstöflar. Utanför hennes fönster höll han stilla och helsade henne med en nick, medan han klappade hästen på den rykande bringan och såg uppåt fönstret.

Hennes ögon strålade, hon såg icke sömnig ut nu längre. Hon nickade ned till honom och talade oupphörligt. Allt ibland drog hon som af en händelse gardinerna åt sidan och såg ned på honom med ett obekymradt, gladt, strålande leende.

Han drog åt sig tyglarna och lät hästen gå i »spanische tritt» utanför hennes fönster. Så red han i traf gatan i ända och vände tillbaka. Ett par gånger red han på detta sätt fram och tillbaka. Sista gången viftade han lätt med handen och sprängde därifrån.

Hela tiden stod hon kvar i fönstret och följde honom med ögonen. Hennes ansigte hade samma segerglada, sorglösa uttryck. När han försvann borta vid avenyen, kastade hon en hastig blick

omkring sig för att se, om hon varit observerad, drog sig in igen och stängde hastigt fönstret.

Men i det andra fönstret stod allt fortfarande den lilla flickan med det ljusa håret, som glänste i solskenet, och hennes ögon voro lika undrande, hennes mun lika allvarsam som förut. Hon visste så väl, att hon ej fick nicka ned åt gatan och ropa: »*Bonjour, papa!*»

1884.

OM TRULS.

Så godt först som sist vill jag omtala, hvem *Truls* är. Han är en hund, som fans i den andra pensionen i den skandinaviskt-amerikanskt ryktbara franska byn Grèz (där finnes nämligen två). Han är hvit på bringan med ett mörkt hufvud, hvars ögon hafva brun färg och ett melankoliskt uttryck. Han besitter dessutom en figur, hvilken är nästan för svällande, för att han skulle kunna tillfredsställa idealfordringarna på en hund, men det fins i hela hans uppträdande en blandning af vällefnad och sorgbundenhet, som ovilkorligen intresserar.

Jag hade aldrig sett Truls, när jag första gången gjorde ett besök i den L:ska pensionen därstädes. Jag gick för att söka en bekant, hvilken emellertid ej anträffades på sitt rum, hvarför jag tog en lof nedåt trädgården, i förhoppning att han skulle kunna hålla till någonstädes i en hängmatta eller vid vinbärsbuskarna. Det var där Truls första gången visade sig för mig.

När jag nämligen skulle gå utför den breda midtelgången, som leder ned till den lilla floden, vid hvilken hängmattorna hänga, fick jag helt plötsligt se en underlig figur, fyrbent, svällande och med vaggande rörelser, hvilken gravitetiskt nalkades mig, i det han tog en långsam, men säker och, som det föreföll mig, misstänksam öfverblick öfver hela min person. Som jag för tillfället var klädd efter nyaste Grèzmodet, d. v. s. i svarta strumpor och trasiga skor, kände jag en oöfvervinnelig motvilja vid tanken på att sparka en hund och gjorde därför några välmenta, men skäligen tafatta försök att tilltala honom på franska, hvilket språk jag ansåg honom bäst hemma i. Han tycktes emellertid icke lägga märke till mina försök till ett förtroligare närmande oss emellan. Han kom endast långsamt allt närmare, ständigt med hufvudet på sned och med samma sorgsna, nästan beklagande uttryck i blicken, som om han ville säga: »Stackars gosse, det gör mig ondt om dig. Men jag fruktar, att pligten tvingar mig att göra en närmare bekantskap med dina smalben.» Min förut otvungna uppsyn började därför att småningom öfvergå till en allt mera brydd och generad, när den välfödde gynnaren helt oväntadt gjorde några besynnerliga ormlika rörelser på sin tjocka öfverkropp och utan vidare förberedelser på ett ytterst uttrycksfullt sätt sträckte ut tungan och med bibehållande af samma melankoliska ansigtsuttryck makligt tog sig för att slicka min hand.

Hans vänlighet vid detta tillfälle i förening med något oförklarligt på en gång tankfullt och matfriskt i hans utseende gaf mig lust att närmare utforska hans lefnadsöden för att om möjligt söka komma underfund med nyckeln till denna märkliga karaktär.

Låt mig då först berätta, huru Truls af ödet kastades in i den L:ska pensionen.

Det var en otroligt varm dag för ett år sedan i juli månad. De amerikanska damerna lågo baklänges på trädgårdssofforna och garnerade utsigten med att lägga upp fötterna på enkom ditställda stolkarmar, i förhoppning att därigenom åstadkomma något slags svalka åt de ledamöter, som hvarje konfirmerad kvinna anser sig böra dölja för verldens blickar. Deras manliga beundrare voro som bortkomna i solröken, och de enda, som trifdes i hettan, voro dufvorna, som snurrade omkring hvarandra i solskenet, och kattorna, som passade på att stjäla i köket.

En svensk skriftställare hade dragit sig tillbaka på sitt rum, där han aftagit alla onödiga klädesplagg och i stället draperat sig med en hvit filt, som skulle föreställa grekisk kiton, medan en dito målare kastat sig ned på en stol framför honom och under envis tystnad ansträngde sig med att röka en fransk cigarett *(à cinquante jaunes)*.

Skriftställaren använde filten som solfjäder rundt omkring sin blomstrande lekamen. Målaren rökte och afbröt endast ett ögonblick tystnaden genom att filosofiskt anmärka:

»Det måtte vara jäkla trefligt att vara köksa en så'n här dag.»

Skriftställaren skrattade slött, och uppmuntrad häraf försökte målaren att fortsätta i samma anda genom att tala om maskinister som segade på Ostindien, hvilket dock var mindre kvickt!

I detsamma hördes ett allarmskrik nedifrån ån. En af damerna, som legat i en hängmatta alldeles öfver vattnet, hade fått se något, som kraflade där nere i det våta djupet, och med en våldsam ansträngning samlande sitt hjärtas alla ömma känslor till en snabb och förståndig idé, hade hon ögonblickligen vältrat sig ur hängmattan åt landsidan till, med beundransvärd själsnärvaro gripit fatt och dragit i land en liten kraflande varelse, hvilken vid närmare påseende befans vara en med ögon helt nyligen begåfvad hundvalp.

Det blef en uppståndelse. Målaren lunkade ögonblickligen utför trapporna, skriftställaren gjorde en lifsfarligt snabb toilett för att komma snart efter, och hela den städade trädgården såg inom ett ögonblick ut som en skog af springande fruntimmer, väl att märka svenskor. Amerikanskorna vände fortfarande skosulorna mot himmelen.

Den svenska kvinnan förnekar aldrig sin ädla natur, när det gäller nyfödda varelser, isynnerhet hundvalpar.

»Ett tånt tött lite käk,» sade en.

»Tatta liten,» sade en annan.

»Tänk te kasta en tån jaj liten vajelse i ån! Tå våt han ä,» sade en tredje.

Den lilla »jaja vajelsen» satt emellertid på sandgången och flåsade, medan man öfverlade om hans öde. Och hvad det blef, är icke svårt att förstå. Han antogs med acclamation som locataire i pensionen, han blet, hvad man kallar pensionshund, lydde alla, smektes af alla, var vänlig mot alla, matades af alla, och lystrade till alla namn. Amerikanarne kallade honom för Johnny, fransmännen för Jean, och bland svenskarne gick han under namnet Truls. Det enda, som en längre tid förblef en hemlighet, var hans börd. Men som hittebarn var han också så mycket intressantare. Man ansträngde sig på alla sätt för att för att få reda på den nykomnes slägtförhållanden och forna vistelseort, och en dag medförde en med detektiva anlag begåfvad landsman från en promenad de nödiga upplysningarna.

På en gård belägen strax ofvanom ett litet vattenfall, som uppfriskar samma flod, där L:ska pensionen är belägen, hade man för länge sedan trott sig finna, att hundkoloniens märkbara tillväxt till sist skulle kunna blifva farlig för gårdens barn. Någon urtima Farao af fransk bondras hade då fattat det för alla hundfamiljer ödesdigra beslutet, att alla nyfödda af hundslägtet utan åtskilnad för kön skulle kastas i floden, så fort de anträffades. Men Moses moder, som hade fått nys om förhållandet, födde sina barn under ett ladgolf, så att när Faraos utskickade träffade på kullen, så hade de ögon alla nio och voro fullt beslutna att i det allra längsta kämpa för tillvaron.

I Frankrike har man som bekant inga ömmare känslor för mindre djur, de må nu vara fyrbenta eller tvåfotade. Att bära hönor, tuppar, gäss eller ankor i benen, till dess att allt blodet rinner ner i hufvudet på dem, och de därför upphöra att sprattla emot och befinna sig illa, är där ganska *comme il faut*, och när man dränker hundvalpar, brukar man heller inte kosta på dem någon säck eller andra säkerhetsmedel, utan man suttar helt lugnt ut dem i vattnet och låter naturen hjälpa sig själf. Fins det då något vattenfall i närheten, är metoden i allmänhet lika ofelbar till sina verkningar som enkel till sin uppfinning.

Truls och hans åtta syskon befunno sig således midt i sin lefnads glada morgonstund sprattlande och simmande i en flod, som med allt starkare fart ryckte dem med sig. I början tyckte Truls, det var muntert. Det gick fort och trefligt, och han hade intet annat att göra än att hålla sig uppe. Och dessutom hade han en hel här i sällskap. Det kunde aldrig vara bättre. Gröna trän på stränderna, klart, rent vatten och vackert väder.

Hur Truls kom utför forsen med lifvet, har han aldrig kunnat begripa. Det är troligtvis från denna tidpunkt i sitt lif, som han bibehållit det grubblande ansigtsuttryck, som jag förut anmärkt. Och eget är, om han, som af en mild försyn vid ett dylikt tillfälle utsågs till den enda öfverlefvande af nio, om icke han, säger jag, skulle hafva något slags mission att uträtta i sinneverlden.

Men hvad meningen med hans besynnerliga räddning än må hafva varit, säkert är att han fick anställning vid den L:ska pensionen, föddes med sockerbitar, konjak och fågelben, användes till att springa kapp med, växte till i ålder och visdom samt lade på hullet.

Truls växte som sagdt till, och när tiden var fullbordad, började han en vacker dag förnimma kärlekens ljufva lockelser i sitt inre. Nu fans det vid pensionen en ädel ljusgul vindthund af feminint kön, tillhörande en medelålders amerikanska, och åt henne var det, som Truls egnade sitt unga hjärtas blyga, kerubins-artade hyllning. Hon å sin sida föraktade Truls, både på grund af hans ungdom och hans låga börd. Det var förgäfves, att Truls långa stunder, viftande på svansen, på afstånd tillsände henne melankoliska ögonkast. Förgäfves följde han henne i trädgårdens härligaste och mest förledande gångar. Förgäfves försökte han beveka henne genom att anslå en gladare ton och göra otvungna och muntra hopp framför henne på sandgångarna. Hon krossade hans hjärta genom att behandla honom som en valp och en bondhund, och en vacker dag försvann den sköna Bekra, utan att Truls visste hvart hon tagit vägen.

Truls sörjde. Han låg långa stunder stilla på sandgångarna och lät solen gassa på sin trista lekamen. I ensamheten måtte han hafva gråtit. Ty hans ena öga var inflammeradt och rödt, svullet och såg ondt ut.

Han repade sig långsamt, och det var under denna period han slog sig på att äta, så mycket han kunde komma öfver, isynnerhet sockerbitar med konjak på. Någon ny kärlek har ännu icke vaknat hos honom, beroende dels på krossade illusioner, dels därpå att pensionens gårdvar, som vaktar porten och bott på platsen, långt innan Truls kom dit, samt efter hvad man säger, lär vara typen för en lättsinnig gammal ungkarl, tagit till sin uppgift att vaka öfver Truls' ungdom, så att han icke inlåter sig på några förhastade förbindelser.

Truls har därför blifvit gammal i förtid. Han afskyr motion och undviker häftiga sinnesrörelser. Men när han någon gång inmundigat ett större antal än vanligt af »canarder», händer det, att han friskar upp sig med att ensam gå ut i trädgården och skälla på paddorna.

Och när han i sin spädaste barndom seglat utför ett vattenfall och sett åtta syskon drunkna vid sin sida, när han redan vid ett års ålder haft en olycklig kärleksförbindelse, och blifvit van vid konjak och chartreuse, kan väl ingen undra på, att det fins något grubblande i hans blick. Att han dessutom blifvit något matfrisk, beror troligen på, att han dagligen för att icke säga stundligen umgås med svenska artister.

Grèz 7 juli 1884.

EN EPISOD FRÅN SKÄREN.

Det var på senhösten en lördagsnatt. Inne i logen dansades och skämtades. Erikson hade ändtligen hållit sitt löfte och gifvit sitt tillstånd till skördedansen. Därinne ljöd nu handklavéret, blandadt med trampet af de dansandes steg, och gick man fram till dörren, såg man ett vimmel af hoppande, dansande och skrattande par, omgifna af ett grått, skimrande dammoln, genom hvilket svagt och flämtande trängde skenet från en dålig stall-lykta, som hängde i taket.

Det var vid fyratiden på morgonen. De dansandes krafter började småningom att slappas, en och annan af de äldre hade redan dragit sig undan för att i ro sofva af sig trötthetен eller ruset på en höskulle, och ute på backen sågs ett eller annat par med armarna om hvarandras lif smyga sig bort i nattens mörker. Slutligen tystnade handklavéret, de dansande stodo i grupper här och där, flämtande och röda af anstäng-

ningen, torkade svetten af sig eller sköljde ned dammet i halsen med en sup eller ett glas öl. Till sist började ett par af de äldre flickorna, sedan de en stund hade sett på hvarandra, ordnat hufvuddukarna och dragit på klänningsärmarna, att taga afsked. Exemplet följdes af andra, och snart tågade de främmande utför backen och nedåt sjön till, medan en annan del af ungdomen tog vägen öfver bärgen, där en svag rand af den uppgående solen redan började titta upp. Det blef tyst och ensamt på gården igen, stallyktan såg i morgondagern ut som en matt prick, och borta från bärgen hördes handklavéret. Endast gumman Erikson och en af pigorna gingo fram och tillbaka mellan logen och boningshuset för att bära upp glas och buteljer.

Då kom ett par ut ur skogen, som låg på andra sidan byggnaden, och gick långsamt ned öfver backen bortåt bärgen. När de kommit ned på botten af den lilla dalen, satte sig den ena ned.

»Jag orkar inte gå längre, Kalle. Det är rakt omöjligt.»

Han stod villrådig och såg sig omkring.

»Det är för eländigt, att du skall vara så klen.»

»Ja, jag vet inte, hur det är med mig i dag. Det käns så underligt i bröstet. Jag har visst dansat för mycket . . . jag tål inte det, vet du . . .»

»Ja, hvad ska vi ta oss te? Inte kan du sitta kvar här.»

Han satte sig ned på marken bredvid henne och började att smeka hennes gula hår, som glidit ner under det svarta hucklet. Därpå lade han ena handen mot hennes kind och kysste henne. Hon smålog lätt och lutade hufvudet mot hans axel med en rörelse af trötthet.

»Det går snart öfver,» sade hon. »Låt mig vara litet... Det går öfver... Om jag bara inte skulle börja arbeta, när jag kommer hem.»

Hon såg så blek ut, att ynglingen blef rädd och hastigt lutade sitt hufvud åt sidan för att bättre kunna betrakta hennes ansigte.

»Du är ju sjuk, vet jag,» sade han. »Du tål ju aldrig så mycket som de andra flickorna.»

Och ängslig att vara ensam med henne tillade han:

»Kom och försök att resa dig upp, skall jag bära dig öfver bärgena ner i båten. Det går inte an, att du sitter så här längre.»

Hon drog sig ifrån honom, men blef sittande med händerna i knät.

»Det orkar du aldrig,» sade hon skrattande.

»Orkar jag inte? Det var väl fan. Kom ska' du få se.»

Han böjde sig ned och grep henne om lifvet för att lyfta upp henne.

»Kom bara! Hvad i Jössu namn, tror du inte jag kan bära dig, som är så lätt. En half fjärdingsväg.»

Flickan såg sig omkring för att se, om någon gaf akt på dem. Solen hade nyss gått opp, dimman dref som hastiga moln mellan träden, och hela dalen var tyst och öde. Nej, det var ingen, som såg dem.

Då lade hon hastigt båda armarna om hans hals och lät honom lyfta upp sig.

»Gud hvad jag tycker om dig,» sade hon, i det hon säkert lutade sig emot honom.

Långsamt och försigtigt bar han henne vägen framåt, lät henne själf stiga äfver stättan, där rågåkern slutade, lyfte upp henne igen, och gick sedan vidare på den smala stigen fram öfver bärgen.

Men gumman Erikson hade genom fönstret sett, hur de begåfvo sig af. Hon sade ingenting åt någon, men hon skakade på hufvudet och tänkte för sig själf:

»Det slutas aldrig väl. Kalle har ju inte mer, än han knappt kan lefva själf.»

* * *

Kalle Jonson var född på fastlandet. Han var liten till växten, med blekt, skägglöst ansigte, omgifvet af ljust hår, och ett par ljusblå, lifliga ögon på båda sidorna om en rak näsa. Det var något fint och vekt öfver hans väsen, men på samma gång var han munter och uppsluppen som få, och han var alltid med, där det var dans och lustighet på färde. Hans fader

hade varit torpare hos samme baron, af hvilken Erikson arrenderade sin gård. När fadern dog, var Kalle sjutton år och kom i tjänst som dräng hos en bonde, som bodde på södra sidan af ön. Där stannade han i tre år, tills han kom till Erikson.

Det var på ganska egna vilkor, han först kom där i huset. Sista julen han ännu var kvar hos sin förre husbonde, hade drängarna på juldagens morgon farit i julottan. Det hade gått lustigt till kvällen förut, och på morgonen stoppades bränvinsflaskan i fickan, när de begåfvo sig på väg. Det var mörkt och kallt på vintermorgonen, och det knarrade bistert under medarna, medan de foro fram på den illa banade vägen. Långsamt gick det, deras kläder voro ej särdeles tjocka, och det var inte godt att springa bredvid häller för att värma sig. Ty snön var djup, och det var gropigt på vägen. Då kom flaskan i gång, och de togo allt mer än en sup hvar till lifs, innan de kommo fram. Och det var ett muntert följe, som kom in i kyrkan.

Kalle Jonson var den allra muntraste. Han var yngst och ovan vid drycken, åtminstone mer än de andra. Efteråt kom han ihåg, att han tyckte gången var full med folk, när han skulle gå in i kyrkbänken, och att han sjöng med full hals, därför att han tyckte, att ljusen brunno så muntert, och att mänskorna sågo så vänliga ut. Sedan mindes han bara, hur kyrkvaktaren midt under predikan kom och ledde

ut honom, och att alla mänskor i hela kyrkan vände sig om och tittade på honom.

I april månad blef han, såsom hafvande stört kyrkfriden, dömd till vatten och bröd, i fall han ej ville betala böter.

Emellertid hade han till flyttningen tagit tjänst hos Erikson, som bodde en mil därifrån. Ty han var ledsen på att höra alla mänskor tala om, hur han hade varit full i kyrkan. Vid tinget sade han, att han skulle betala plikten, och den tjugotjärde flyttade han till Erikson.

När han hade varit där ett par dagar, kom nämdeman dit en middag, när alla sutto i stugan omkring maten. Alla visste ju, hvarför han kom, men det var ingen, som hade frågat Kalle, i fall han redan hade betalt plikten, eller om han hade några pengar.

Hälsningar utbyttes, utan att någon reste sig opp. Till sist bad Erikson den nykomne taga plats. Nämdeman satte sig på en ledig stol bredvid spiseln och hostade.

»Jag kommer till dig, Kalle,» sade han efter en stund. »Har du skaffat pengarna än?»

»Nej,» svarade Kalle utan att se opp från strömmingstallriken.

»Ja, då får du väl fara bort då på några da'r,» tyckte nämdeman.

Kalle sköt stolen från bordet och gömde ansigtet i händerna en stund.

»Jag tänkte fråga, om farbror inte ville hjälpa mig,» sade han till Erikson.

Erikson svarade endast med ett par obegripliga ljud och såg med en snabb blick bort mot spiseln, där hustrun stod och hälde opp vällingen. Nämdeman såg sig omkring ett par gånger och satt därefter orörlig som förut.

»Det är femtie riksdaler,» mumlade Kalle, men han skalf på rösten.

»Det är svårt efter så mycket pengar i så'na här tider,» sade Erikson, fortfarande utan att se opp.

Hustrun, Tea, hade stått och hört på alltsammans, utan att säga ett ord. Men nu såg hon bort på mannen och sade dristigt:

»Det får du allt göra ändå, Erikson. Det är ju synd om pojken, att han ska' ha' det på sig, att han har setat inne för så litet. Han kan ju tjäna å det se'n, om han lofvar att stanna, tills det är betaldt. — Det kan du väl göra, Kalle?» tillade hon.

Kalle såg upp.

»Ja, det kan farbror lita på,» sade han.

Det blef tyst en lång stund igen. Men till sist sade Erikson, som om han kommit på det klara med ett trassligt räkneexempel:

»Ja-a, vill du tjäna af sedan här hos mig . . .»

Och på så sätt kom Kalle att stanna hos Erikson. — —

Det var en söndagskväll i oktober, och solen lyste klart och kallt öfver den lilla dalen, där åkertegarna voro nyplöjda och de fina stråna af höstsådden börjat växa upp. Byggnaden kastade

en mörk slagskugga öfver stenknallen framför förstugukvisten, och mot ekbacken på andra sidan dalen lekte solstrålarna sin lustiga höstlek mellan gula, röda björklöf, mörkgröna ekblad och det långa skogsgräsets fina, mattgula, vissnade strån. Allt ibland gick en vindstöt mellan träden, och bladen dansade ned och lade sig sakta till ro på den mjuka bädden af förut affallna blad under trädens krona.

Kalle hade nyss fått bref från Klara. Hon hade fått lof att flytta hem till modern, som var enka och bodde i Stockholm. Nu skref hon, att hon hade fått en liten flicka, som också var hans, att hon för resten var frisk och rask, och att hon var så glad ändå, fast det var svårt ibland, därför att hon visste, att han inte skulle öfverge henne, utan söka sig någon plats, så att de finge gifta sig till hösten.

Han hade stannat utanför ladväggen, tog fram brefvet och stod och stafvade på det en gång till. Sedan satte han sig ned på en gammal timmerstock, som låg där, och lutade hufvudet i händerna.

Han hade försökt på alla vis. Han hade sagt opp sin gamla plats för att få en ny, som han kunde gifta sig på. Han tänkte och tänkte. Det surrade i hjärnan på honom som ett urverk, hvilket är i olag. Han visste inte, hvad han skulle taga sig till, och ingen mänska kunde hjälpa honom, rakt ingen. Det var då ett elände, han kommit i också, han som aldrig hade ränt efter

flickorna, som de andra brukade. *Han* skulle komma ut på det här sättet, och de andra skulle gå fria. Verlden är bra besynnerlig. Han hade hört om en tändsticksfabrik på vägen in till Stockholm, där han kände en af arbetarna. Och den hade alltid stått för honom som en räddning. Där måtte han väl alltid kunna få plats, så många arbetare som de hade. Han kom därifrån just nu, han hade haft ledigt i två da'r för att få vara ute och höra sig för. Men det var fullt där också. Ingenstädes fans det plats för honom.

Om han ändå kunde få en plats! Han skulle arbeta som en häst, bara han kunde få sätta bo till hösten och inte gå på det här sättet längre. Och Klara kunde tvätta, hon hade ju lärt sig det. Då kunde de gifta sig och allt skulle bli godt och bra. Han smålog vid tanken därpå och såg sig omkring, i det han skakade på huf-vudet liksom i takt till någon inre melodi.

Men det var ju alldeles omöjligt. Han hade försökt öfverallt, och han visste intet annat ställe i hela verlden, dit han kunde vända sig. Det klack till i honom, och han satt en lång stund och stir-rade framför sig. Han hade varit öfver hos ba-ron, där fadern hade haft torp, och frågat, om det fans något torp ledigt. Nej, det fans ingen-ting. Om han behöfde någon statkarl. Nej, han ville inte ha mer gift folk. Och han hade hört sig för inne i staden genom andra. Öfverallt samma svar. Han tyckte, att det var märkvär-digt, att en mänska, som ville arbeta, inte skulle

kunna få, att en, som ville göra sin orätt rätt igen, inte skulle lyckas.

Och som han satt där, lutade han åter hufvudet allt tyngre i sina händer, och han kom att tänka på, att han gjort henne så olycklig, och att hon skulle få sitta där kanske hela sitt lif med skammen, och att han inte skulle kunna hjälpa henne. Han brast i gråt, och han kastade sig framstupa på marken och vred sig och grät och snyftade som ett barn.

Han visste ej, hur länge han legat så, när han kände en hand, som ruskade i hans axel. Han vände på hufvudet och såg madam Erikson, som ställt mjölkkrukan ifrån sig och med ett ängsligt uttryck i sitt ansigte böjde sig ned öfver honom.

»Jössus pojke, hvad i all verlden är det med dig?» sade madamen, i det hon ännu en gång gjorde ett fåfängt försök att få honom att resa sig.

Han kunde ej tala redigt, men mellan snyftningarna kunde dock madamen höra ord om, att han hade gjort flickan olycklig, att det aldrig i verlden kunde bli bra igen, att han aldrig kunde få någon plats, utan att han skulle gå som en fattig bonddräng i hela sitt lif och inte kunna hjälpa till med barnet en gång.

Men då blef hon alldeles utom sig.

»Res dig upp, vet jag,» sade hon, »och ligg inte och gråt på det där sättet! Hvad ska' det tjäna till? Stora, långa karlen. Det är ju, som om du rakt vore från vettet. Res dig upp, säger jag dig, så att jag kan få höra, hvad det är.»

Han reste sig långsamt och torkade sittansigte med båda händerna.

»Har du inte fått plats?» fortfor hon.

»Nej,» svarade han utan att se på henne. »Det går inte. Jag vet mig ingen råd längre.»

»Vet du dig ingen råd? Har inte Pehrson i Staby bjudit dig drängplats ute hos sig? Där får du det ju bra, vet jag.»

»Men jag kan inte låta bli att tänka på Klara . . .»

Han darrade på rösten och höll på att brista i gråt igen.

»Gråt inte, pojke, säger jag dig,» sade madamen och drog undan hans hand, som han höll på att lägga öfver ögonen, »gråt inte nu, utan hör på, hvad en säger dig. För du vet väl, att jag vill dig väl. Inte blir flickan olycklig för det och inte sämre häller för resten. Om det inte går nu, så kan det väl gå till ett annat år.»

»Ja, men . . .» Han stampade häftigt i marken. »Det är ett helvete, det här.»

»Nåå, hvarför ska du göra't värre, än det är? Har hon inte sin mor att vara hos? Och kan inte hon se efter barnungen, när flickan är ute och tvättar? Tror du inte Klara är en så'n flicka, så du inte behöfver vara rädd för att ha' henne i Stockholm ensam ett år? Och modern är ju snäll vid henne, så för den delen behöfver du aldrig vara rädd. Du skall väl vara karl, vet jag. Inte blir det bättre, om du gråter. Till ett annat år, blir det väl nå'n råd. Då kan ni alltid

gifta er, och hon är lika god för det. Och det behöfver ingen säga ett ord om henne. Inte kan en få't, som en vill, alltid inte.»

Och därmed nickade madam Erikson åt honom, tog mjölkspannen i sin starka näfve och gick stadigt uppför backen och in i stugan.

Men när madamen hade gått, stod Kalle kvar ute vid ladan och funderade en god stund till. Hans tankar hade fått en annan fart, och han kände sig inte orolig längre. Han var till mods, som när han första gången i sitt lif hade fått en riktigt svår leråkersteg att gräfva opp. Det såg ut som om han aldrig skulle orka till slut med den. Och ändå visste han, att om han höll på ordentligt och gräfde upp koka efter koka, så skulle det vara gjordt om en dag eller två. Bara han inte blef trött eller stod och funderade.

Han tog upp mössan, som fallit af honom i gräset, satte den på sig och spottade.

»En får väl försöka ändå,» sade han för sig själf.

Och borta bland trädens höstfärger glittrade aftonsolen, och luften var klar, kylig och bra att tänka och arbeta i.

1884.

ETT LEFNADSLOPP.

Herr Albert Sjöstedt kom en vår i ett något bedröfligt tillstånd hem från Upsala. Han hade från början ej varit, hvad man egentligen kallar lat. Men han hade läst planlöst, satt sig in i litet af hvarje, och när han skulle söka samla sitt förråd af vetande för att börja tentera, visade det sig, att hvad han inhemtat, ej passade för det ändamål, som han nu tänkte använda det till. Fyra långa år voro så godt som förspilda, och när han nu skulle tänka på det praktiska lifvets kraf, och taga examen, fick han börja på ny kula igen och börja som skolpojke.

Men det var något, som ej stämde med hvarken hans smak eller lefnadsvanor. Han lofvade sig visserligen själf att sluta upp med att läsa intressanta saker och hugga i med Livius för att efter gammal god sed börja med latinet. Och för så vidt det gälde absolut nykterhet i

fråga om inmundigandet af förbjuden andlig näring, höll han sitt ord redligt. Han undvek samvetsgrant till och med tidningar. Men den andra delen af löftet — att hugga i med Livius — var värre att hålla. Han läste två kapitel före frukosten. När han druckit sitt kaffe, gick han ut och gick. Promenaden utsträcktes gärna så länge det var möjligt att finna några förevändningar. Så gick han hem, aftog galoscherna, långsamt, nästan motsträfvigt, hängde med en suck öfverrocken på sin spik, påtog nattrocken och försökte läsa. Men det ville ej gå. Tankarna flögo på allt möjligt annat. Han gjorde förfärliga kraftansträngningar för att öfvervinna sig själf och rökte en häpnadsväckande mängd tobak. Men det hjälpte inte. När han kom till middagen, var han vid dåligt humör, försökte muntra sig med en half punsch vid kaffet, lyckades och tillbragte sedan eftermiddagen vid virabordet eller med dryckjom.

På så sätt kom han in i ett slags kretsgång, som hotade med att totalt ruinera honom. Han fick något af slusk i sitt yttre, och när det led framåt våren, for han hem till den lilla stiftstaden, där modern, som var enka, bodde, och när han kom hem, var han trött på att arbeta utan resultat, trött på att svirra utan att finna något nöje och medveten af, att han till ingen nytta uttömt sina sista källor till lån. Hemma var det dystert. Hans gamla mor förebrådde honom aldrig något, men misstämningen låg i luften.

Sjöstedt åt, sof, promenerade och badade. Hvad han skulle taga sig till, när hösten kom, var både honom och alla andra en gåta.

Vid denna tid hade den ena af platstidningarna öfvertagits af en ny redaktör, som genom hela sitt uppträdande genast gjorde furore i den goda staden. Det var en stor, fet karl med en vördnadsvärd mage, ett respektingifvande, skägglöst, fett, något mattfärgadt ansigte, en krokig, aktningsbjudande näsa och ett vänligt, godsint, stundom något nedlåtande leende. Han bar en stor modern kappa, som genom sina vida veck ytterligare framhäfde det respektabla i hela denna ytterst anslående apparition, och på hufvudet satt, ledigt och elegant, en liten rund yllehatt med uppvikna brätten. Han var kostymerad som publicist och kunde ej utdela ett handslag på gatan, utan att den förbigående måste förstå, att denna solida företeelse representerade pressen, den fria, liberala, upplysta, men sansade pressen.

För öfrigt hviskade man ett och annat om hans antecedentia, att han i Norrland varit hästköpare och vinkelpredikant, hvilken sista befattning utbytts mot bränvinskontrollör, att han gift sig med en rik flicka, och att han nu ville reparera sitt sociala anseende genom att inträda i den aktade pressen och slå sig ned så långt ned åt söder som möjligt. Men det var ingen, som visste detta säkert. Elaka människor finnas alltid, som förstå att nedsätta äfven den mest skinande dygd, och det kunde nog hända, att allt pratet

kom från konfratern i »X-bladet», som hade sitt intresse af att motarbeta redaktören för »X-posten».

Redaktör Adelberg visste emellertid, att det första en landsortsredaktör med kapital bör göra, är att skaffa sig en duglig expeditionssekreterare. Härmed menas en person, som har en viss fond af allmän bildning jämte någon vana vid tidningsskrifveri. Har han därjämte på något sätt lidit skeppsbrott i lifvet eller är nära en sådan kasus, då är han dels säkrare att fås att antaga platsen, dels blir han billigare, dels — och detta är ej det minst vigtiga — kommer han på detta sätt att stå till sin chef i en tacksamhetsförbindelse, som gör honom mera lättskött och undergifven, än eljest skulle vara fallet.

Med tillhjelp af landets alla tidningar och Brockhaus' konversationslexikon, hade redaktör Adelberg i ett par månader lyckats sköta »X-posten» utan att begå några mera anmärkningsvärda misstag. Men arbetet plågade honom, och han började se sig om efter någon, som kunde lyfta någon del af bördan från hans skuldror.

»Tja,» sade redaktören med en axelryckning, i det han vid frukostbordet slog hål på det andra ägget, »jag får ha någon, som hjelper mig med det rent yttre. Jag är öfveransträngd af det här lifvet, och får det fortsätta, kan det skada mig allvarsamt. Det blir dyrt förstås. Men hvad skall man göra?»

Drifven af penningebehof, hade Sjöstedt börjat gå på byrån ibland för att utföra, hvad arbete som kunde vara för handen, såsom göra utdrag ur andra tidningar, hvilket skulle passera som »ledare», skrifva polisreferat eller dylikt, ja, han hade till och med ett par gånger med en viss tvekan erbjudit ett par små kåserier, som väckt redaktör Adelbergs uppmärksamhet genom sin goda stil och lätta språkbehandling, egenskaper, hvilka redaktören skattade så mycket högre, som han själf aldrig lyckats komma längre än till referentstilen.

Det var emellertid en förmiddag, redaktör Adelberg satt ensam och välmående framför skrifbordet i det lilla rum, som han kallade för sitt kontor. Tidningen utkom tre gånger i veckan, den hade expedierats dagen förut, och denna dag var således en af de mindre ansträngande. Redaktören hade nyss ätit sin frukost, bestående af kaffe, smörgåsbord och skinka med förlorade ägg. Han tog ur ett rödt etui fram ett stort sjöskumsmunstycke, ovanligt väl inrökt, blåste i det, inpassade en 12 öres »la diosa», drog långsamt och vällustigt de första dragen samt satte sig sedan till att börja dagens arbete, d. v. s. röra i tidningshögen framför sig. Men arbetet skred ej framåt. Han kände sig mätt, glad och böjd att kåsera. Han längtade efter sällskap och såg då och då genom fönstret ut öfver den inbygda gården.

Då hördes raska steg på stenläggningen utanför och strax därefter en lätt knackning på dörren.

»Stig in», ljöd det inifrån.

Dörren öppnades, och in trädde studiosus Sjöstedt, som intagit en vida sämre frukost än mannen i länstolen, kvällen förut fått afslag på ett viggförsök och följaktligen befann sig i en helt annan sinnesstämning än hr Adelberg.

Den mäktiges jupiterspanna ljusnade. Han kände sig böjd att skämta, log ett välkomnande leende, slog ut med handen i stället för att resa sig från stolen, och sade muntert: »Diener, hr Sjöstedt. Diener, Diener. Var så god och sitt. Det är ett litet manuskript, kan jag se. Jaså, en historia från Upsala. Det var roligt. Det skall verkligen bli intressant att få läsa. Mycket intressant. Jaså, hr Sjöstedt skrifver noveller.»

»Bara obetydligheter,» insköt den unge mannen.

»Åh, det vet jag inte. Hr Sjöstedt skrifver en utmärkt ledig stil. Jag var mycket nöjd med kåseriet i onsdags, verkligen mycket nöjd. Borgmästaren kom till mig i går. 'Det var kvickt det där,' sa' han. 'Hvem har skrifvit det?' Hör nu, har aldrig hr Sjöstedt tänkt på, hvad herrn vill bli?»

Det hade hr Sjöstedt kanske tänkt på för ofta, för att han skulle kunna hoppas bli något alls. Men han stammade, brydd och förlägen,

som han alltid var: »jag vet inte, jag har inte bestämt mig än.»

»Tja,» sade hr Adelberg med en axelryckning, i det han samtidigt kastade högra handen åt sidan som om han för alltid tänkt göra sig af med den. »Tja. Hvad skall man göra? Det är svårt att taga sitt parti. Det vet jag bäst själf, som så att säga ej funnit mitt rätta verksamhetsfält förr än i våras. Skulle hr Sjöstedt ha något emot att bli tidningsman?»

»Jag har verkligen tänkt därpå,» blef svaret.

»Ja, det gör hr Sjöstedt rätt i,» sade redaktören och sköt en väldig rökpelare upp i luften. »Jag försäkrar hr Sjöstedt, att för en intelligent ung man fins det ingen sådan bana som pressen, den på en gång liberala och sansade pressen, som säger sitt ord med i dagens vigtiga frågor utan att förlöpa sig. Men det fordras takt för att sköta en sådan här tidning.»

Redaktören reste sig i sin ifver upp från stolen och började gå fram och åter, så mycket det trånga utrymmet tillät. »Det fordras takt och blick på sakerna, ser herrn. Herr Sjöstedt kan aldrig tro, hvad det är svårt att inte få lof att stöta sig med folk. Ty det går inte, det går absolut inte i ett litet samhälle som vårt, om man vill hålla affären uppe. En tidning är en affär, helt och hållet en affär. Det är det första, man får lära sig, och det käns litet svårt i början. Men det fins ljuspunkter i arbetet också. Tänk, hur man lefver med uppe i alla

tidens rörelser. Tankarna strömma inpå en, man får idéer, och man ger. Det är som en vexelverkan. Det är lif, och det är rörelse, och jag försäkrar herr Sjöstedt, att när jag står midt uppe i allt det här» — redaktören slog ut med handen och pekade på tidningsbundtarna, som lågo på bordet, — »då är det, som jag kände mänskligheten lif pulsera starkare. Tja.»

Vår man visste egentligen ej, hvad han skulle svara på allt detta. Han hade sinne för det komiska och kände en stark benägenhet att skratta. Men som det ej lät sig göra, nöjde han sig i stället med att säga: »Ja, pressen har en hög uppgift i vår tid».

Redaktören stannade midt framför honom och tog munstycket ur mun.

»Vill herrn ha plats i min tidning?» sade han.

Sjöstedt spetsade öronen och tänkte på sina dåliga affärer.

»Jaa,» sade han dröjande. »Jag vet bara inte, hvilken plats . . .»

»Min andre man,» sade den store mannen och började sin vandring igen. »Tolfhundra kronor om året, högst sex timmars arbetstid. Ibland kanske bara en eller två. Herrn kommer att gå långt på den här banan.»

Sjöstedt bad emellertid om ett par dagars betänketid, gick hem till sig, öfverlade med sin mor, och tredje dagen därefter satt han vid den store redaktörens sida på en rottingsstol, som

var ställd framför ett litet svart bord, placeradt så, att det bildade rät vinkel mot hufvudpulpeten.

För honom, som en längre tid vant sig att slå dank, tog det naturligtvis i början emot att taga itu med ett ordentligt arbete. Men efter hand började han känna ett slags behag vid detta arbete, som var så enformigt, så mekaniskt, så aflägset från allt, hvad han en gång drömt sig, när han tänkte på ett arbete i lifvet. Och ändå var det ej fritt, att han i början haft en liten tanke på, att han, åtminstone i någon mån skulle komma att bidraga till ortens upplysning och förädling äfven på denna post. Någon sund tanke borde han väl få kasta ut i verlden, någon fördom kunde väl också han få sätta dam för, någon oskyldigt förföljd taga i försvar. Men han fann snart, att han bedrog sig.

Det hade en tid i staden gått rykte om en strejk, och Sjöstedt hade för sig själf formulerat den för öfrigt ganska knapphändiga notisen på följande sätt:

Arbetsinställelse. Man har länge glunkat om, att vid stadens cigarrfabrik en arbetsinställelse, afsedd att öka arbetslönen, varit påtänkt. Till följd af bolagets åtgöranden har dock rörelsen afstannat, enär arbetarne blifvit skrämda genom arbetsgifvarnes hotelser, att följden endast skulle blifva arbetets inställande under den tid, som behöfdes för att skaffa nya arbetare. Vi beklaga så mycket mera denna sakernas utgång, som arbetarne hela tiden uppträdt hofsamt, och de anspråk som framställdes, endast voro dikterade af billighetens fordringar. Ett sådant sätt att nedtysta saken tjänar blott att ytterligare

vidga den klyfta, som för närvarande skiljer arbetsgifvare från arbetare. Det är att gjuta olja på elden.

Notisen skickades bland andra ut på tryckeriet, och en stund därefter, just som redaktören själf inkommit, lemnades korrektur.

Hr Adelberg läste stillatigande igenom det tryckta papperet, lade det framför sig på pulpeten och glättade på det med handen. Därpå vände han sig med ett uttryck af lugn värdighet till sin sous-chef.

»Det här är vackert tänkt,» sade han med en skakning på hufvudet. »Men man måste veta sådant mycket noga, innan man angriper aktade personer inom samhället. Är herr Sjöstedt säker på sina uppgifter? Hur stor är lönen?»

Sjöstedt nämde summan.

»Tja, det förstås. Det är inte mycket. Men med förnöjsamhet och sparsamhet så är det nog inte omöjligt. Man får vara mycket försigtig, innan man går åstad och väcker split mellan de olika samhällslagren. Och för resten, om jag tar in det här i min tidning, så prenumererar sedan ingen handlande i hela staden. Vi få lof att göra ett par små förändringar. Var försigtig, herr Sjöstedt, det får vi lof att komma öfverens om, ifall vi ska' arbeta tillsammans. Försigtighet och takt. Det är, hvad en tidningsman behöfver.»

Därmed tog han en pappersremsa och redigerade om notisen, så att den, när tidningen kom ut, hade följande lydelse:

Den strejk, som i vår goda stad lär hafva varit påtänkt, och som länge utgjort samtalsämnet i vidsträckta kretsar, lär nu genom bolagsmännens energiska uppträdande så att säga blifvit kväfd i sin linda. Det är med sann tillfredsställelse, vi meddela våra läsare detta, emedan vi alltid varmt intresserat oss för arbetsklassens väl, och det af erfarenheten är bekant, att en strejk i sista hand alltid visat sig drabba upphofsmännen själfva.

Detta var ej den enda erfarenhet af detta slag, som den unge debutanten inom tidningsverlden fick göra. Han visste, att han här hade en plats, där han kunde och skulle hålla sig kvar. Men han visste också, att det måste ske med vissa offer, och han hade för länge pröfvat tyngden och obehaget af att föra en osäker existens för att än en gång våga utsätta sig därför.

Och tiden tog på honom, som den tar på alla, och omständigheterna omformade hans karaktär. Han skulle gerna hafva velat opponera, han föraktade sig själf, som ej gick ifrån alltsammans, han fördömde den dagtingan med sitt samvete, som, ju klarare det blef honom, att en opposition vore detsamma som att taga brödet ur munnen på sig själf, allt mer blef honom en nödvändighet, och han teg därför, visade sig undfallande och inskränkte sig till att skrifva indifferenta notiser om dödsfall, självmord, förolyckade kor m. m., klippa ur tidningar samt göra alnslånga, torra, intetsägande referat.

Det kom småningom en förändring i hela hans väsen. Han lärde sig aldrig att själf tro på det offentliga hyckleriet och den lögn, som

till allmänt gagn frambäres genom tyst öfverenskommelse. Men han lärde sig att genomskåda de stora orden, som han själf eller andra för penningar befordrade till tryck, och han fick ett slags allmänt förakt för allting, som stod i innerligt samband med det förakt, som han hyste för sig själf. När han satt ensam på tryckeriet, eller när han arbetade, d. v. s. läste korrektur tillsammans med sin principal, tryckarpojkarne sprungo ut och in, och understundom det surrande ljudet af tryckpressen, som var i gång för annonssidorna, hördes dit in, då hände det någon gång, att andre redaktören var förströdd och lät ett korrekturfel gå obeaktadt förbi. Han fantiserade om något slags nytt perpetuum mobile, där tankar, grundsatser, människors intressen, rykte och heder, lifvets kraf och sanningen blandades ihop i en enda oredig röra, som gick omkring i en stor kretsgång utan hvila och utan mål. Vid sådana tillfällen satt han gärna och smålog för sig själf på ett sätt, som irriterade den store mannen vid pulpeten.

Efter några år blef han gift med en fattig flicka, och hans principal illustrerade högtiden genom att öka hans lön med den stora summan af 300 kronor.

»Jag har varit mycket nöjd med herrn,» sade herr Adelberg med sitt mest människovänliga leende, »verkligen mycket nöjd. Och det är mig ett nöje att göra herrn den här lilla tjänsten.

Tja, när barnkammarn kommer, så blir det godt att ha, det är säkert det.»

Saken var den, att Sjöstedt nu mera var alldeles oumbärlig. Han skötte så godt som hela tidningen, och redaktören kunde aldrig nog berömma hans takt och försigtighet. »Och så är han en begåfvad ung man,» brukade han säga, »verkligen ovanligt begåfvad. Jag litar på honom som på mig själf.»

Sjöstedt tackade emellertid ödmjukt för förhöjningen och tillbragte en glad och förhoppningsfull afton, dagen före bröllopet. Det var meningen, att frun å sin sida skulle gifva sitt bidrag till hushållet medelst sömnad, och 300 kronor voro som tillökning i inkomsterna en hel rikedom.

Men deras äktenskaps historia blef den samma, som så ofta är genomlefvad, så ofta berättad, och som ständigt upprepar sig. Barnkammaren blef allt mera befolkad, fruns tid allt mera knapp och hennes förmåga att draga till stacken allt mindre, utgifterna mångdubblades, och någon ny förhöjning af lönen hördes ej af.

Sjöstedt förföll också allt mera till sin yttre människa. Hans väst, som fordom hade tillhört en frackkostym, var mycket öppen och visade det ovårdade skjortbröstet, som uppe vid halsen begränsades af en halsduk, så fullsatt med fläckar, att den endast kunde jämföras med uppslagen på hans gamla lifrock, hvars knappar sutto för högt i korset. Benkläderna buro tydliga knän,

som ej utjämnades, utom när deras egare satt, och hans hatt hade varit vänd bakfram en gång och sattes nu i sitt ursprungliga läge på hans skalliga hjessa.

Själf hade han åldrats hastigt. De djupa vikarna vid tinningarna hade mötts uppe på hjässan och kvarlämnat en liten tofs stubbigt hår midt öfver pannan. Pannan hade fått två rynkor, linierna i ansigtet fördjupats, och näsan var röd med en svag skiftning i gredelint.

Han hörde emellertid ej till dem, som oupphörligt anlitade flaskan. Men när lördagskvällen kom, och arbetet för veckan var slut, då bar det gärna emot för Sjöstedt att gå till sitt sorgliga hem, och då vandrade han i stället ned på en källare, där några af stadens borgare, hvilka som man säger kommit en smula på sned, brukade råkas. Det var två musikanter, en försupen renskrifvare och en f. d. aktör, som varit i Stockholm och misslyckats. Där tog han sig då regelbundet ett ärligt rus, och där öste han också hela aftonen omkring sig all den galla, som han samlat på under den långa veckan.

Där passerade alla stadens skandalhistorier revy, där häcklades stadsfiskal, borgmästare och råd, presterskapet lämnades gladeligen åt gycklet, och man fick veta, på hvilka vägar de rika förskaffat sig sin förmögenhet, och hur de, som ingen hade, tänkte roffa åt sig. Man drack och talade, om det goda, som går under, och det onda, som segrar. Man drog fram allt elände,

som var gömdt och glömdt, och Sjöstedt var liflig och kvick. Han kastade raketer af gnistrande skämt omkring sig, ett dystert, sanfärdigt gyckel med lifvet, och allt hvad i lifvet fans. Han hämnades med tungan för sin egen årslånga tystnad, den vanliga slöheten var som bortblåst, han spottade åt närvarande som åt icke närvarande, och när han blef mycket drucken, kunde han hålla liktal öfver sig själf. Det var bara, när någon af stallbröderna fälde ett glåpord om redaktören och f. d. vinkelpredikanten, som han blef allvarsam. Midt i ruset fick hans ansigte då ett nästan förstenadt uttryck, han såg sig oroligt omkring, om någon misstänkt, som kunde bära fram saken, var närvarande, och han afböjde alltid sådana yttranden. Han var rädd för allt, som kunde göra hans begränsade inkomst till en osäker.

Endast en gång, när han var ovanligt drucken, hade det händt, att han vid ett sådant tillfälle brustit i gapskratt, tagit aktörn vid knapphålet, fört honom bort till andra ändan af rummet och hemlighetsfullt, med en af rörelse kväfd röst, hviskat i hans öra:

»Han är dum du, en riktig åsna. Ta' mig fan, är det inte sant. Det är jag, som sköter tidningen, skall jag säga dig, fastän det inte är jag, som blir fet på den. Men tala inte om 'et, hör du. För faen, tala inte om 'et.»

Hela söndagen gick han i bakrus och ångrade sin oförsigtighet. Tänk om någon skulle

bära fram det. Men på måndagen satt han stel och ogenomtränglig som vanligt vid sitt lilla bord och skref spalt för spalt, ledare och notiser, klippte ur tidningar, klistrade och läste korrektur mot redaktören. På hela dagen förändrade han knappast en min, och det hände bara en enda gång, att öfver hans ansigte flög en antydan till det leende, som alltid på ett obehagligt störande sätt inverkade på principalens nerver.

1883.

VÅRDAGSMINNEN.

En mylrande massa af människor strömmar ut till Djurgården, solskenet glimtar ljust och varmt fram genom den nyutspruckna grönskan på de stora träden, solstrålarna leka tittut mellan häckarnas kvistar och blad, och det dammar på vägarna. Det dammar, där vagnarna fara fram, i stora, virflande moln, som breda sig ut öfver fotvandrarna, det dammar under tunga stöflar och små fötter med kängor knäppta på sned eller läckra, genombrutna skor. Det är lätt, ljusgrått, solskimrande landsvägsdam, som man hoppar af glädje öfver att få se om våren, därför att man vet, att då ha vägarna torkat upp, då kan man komma ut ur staden igen, och då börjar sommaren snart, den korta, härliga, nordiska sommaren, hvilken som unga vagabonder lefver dubbelt så länge som andra. Ty han lefver också under de långa ljusa nätterna.

Bara för ett par veckor sedan såg det ut på annat sätt. Då var det lerigt och djupt att gå i på vägarna, gråa skyar kastade hånande flingor af snö ned ibland gullvifvor och blåsippor, och i deras kalkar, på trädens grenar, på de bruntorkade grässtråna hängde de hvita flingorna en kort stund, till dess de sakta smälte ihop och föllo från blommornas kalkar, från trädgrenarnas kvistar och blad, från de bruntorkade grässtråna ned i den uppmjukade, lösa jorden. Och där trängde de små dropparna in och blefvo till en lifgifvande saft, som sedan steg uppåt igen genom grenar, kvistar och stjälkar, in i blommornas kalkar och gröna blad, upp i bruntorkade grästufvor, som sköto nya, friska och gröna skott upp öfver de gamla och vissna.

Men när flingorna började falla, då sträckte ekarna på sina knotiga armar och sågo styft ut omkring:

»Ser ni där, småpojkar,» sade de. »Det blef ingenting af den här gången. Man ska inte gå och göra sig grön, bara det blir lite varmt i luften.»

Och det sade ekarna, därför att det var några unga videbuskar, som för länge sedan hade fått både han- och honblommor, och där stodo de nu och sågo riktigt ynkliga ut, när snön föll på de utblommade, vattendränkta hängenas tofsar af kort ull. Ty videbuskarna de hade inte försummat tiden. Bara solen stack fram

och makade undan snön, bara suset kom ifrån granarna med sin uppmuntrande befrielsens suck, liknande en enorm uppvaknandets andehemtning, då började det att safva och rinna i de mjuka, böjliga videkvistarna, barken sprack med små osynliga hål, och där sköto små gråa ulliga tappar fram, och när det gått ännu en liten tid, började de att grönska, men icke på ett mörkgrönt allvarligt sätt, utan med en gulglänsande, barnslig grönska, som retade de gamla ekarna.

Men det rådde videbuskarna inte för. De kunde icke hjälpa, att det spratt i dem, bara solen tittade fram, och de skylde på sin ungdom.

»Liksom man behöfver vara galen, för att man är ung,» menade ekarna. »Se på de små ekarna, de äro också unga, men de begå inga dumheter, som de bara skulle få ångra efteråt.»

Och de unga ekarna härmade de gamla ekarna och stodo kappraka midt i det lager af torkade blad, som lagt sig tätt invid deras fötter, sågo ned på videbuskarna och yfdes öfver att vara utan blad som de gamla.

Och så kommo snöns flingor, och då skämdes de blommande videbuskarna, därför att de buro vårens sinnebilder till tecken, att de hoppats för tidigt. Och för att något förbättra saken, uppsköto de längre än andra med att skaffa sig blad.

Men så sken en vacker dag solen fram, och det dammade på landsvägen, dammade på mjukt

rullande vagnar, tunga stöflar och lätt trippande skor med hvita strumpor ofvanför.

Och de gamla ekarna sågo på hvarandra.

»Hvad nu då?»

Och videbuskarna försökte att se morska ut.

»Ja, det här ha ju vi sagt länge.»

Men nu hade alla möjliga träd följt deras exempel, alla möjliga buskar buro ljusgröna blad på hela kvistarna, och ute på åkrarna sutto sädesärlorna, hackade i jorden efter mask, vippade med stjärten och kvittrade i solskenet. Nu var det inte märkvärdigt längre att stå med gula hängen. Det var simpelt och gammalt, och därför höllo videbuskarna mun.

Ty nu visste alla människor, att det var vår. Det var bara ekarna, som kommit på efterkälken, och som nu ville hålla på sina åsigter i det längsta.

* * *

Ut till Djurgården kom en mylrande massa af människor. Det var herrar i nya vårhabiter med kanelrör och låga hattar, sprättiga, dyra derbyhandskar och öfverklass-skodon med spetsiga tår. Det var eleganta damer med åtsittande svarta sammetslif, armband som hängde och rasslade på elegant nedsolkade *gants de Suède*. Det var små glada, smutsiga och oförskämda gatpojkar, som slogos med hvarandra och okvädade de förbigående.

»Höru, Janne, du! Jag tror du får smörj? Om du håller grabben, så ska' jag sparka'n åt dig på venstra benet, där han har såret.»

Det var vackra, rödkindade stockholmspigor med hatt, norska gardister med mössor aptitligt på sned, vida pantalonger och korta jackor. Där fans allt — polisbetjenter, sotare, syflickor, madamer, handelsbokhållare, kryddkrämare och andra ståndspersoner.

Ty det var söndag, och det var vår. Sommarpaletåerna hade kommit, och ljusa sommarhattar sutto lätt öfver solida flätor och flygande pannluggar. Och alla voro ute, och alla hade det gladt.

Ty det var söndag, och våren *hade* kommit. Det var intet tvifvel om den saken.

Våren hade kommit.

Midt ute på Djurgården stod den gamla Kasperlådan och rundt omkring en massa folk, gesäller, som knuffade hvarandra i sidorna och skrattade, stillsamt äldre folk, som hade invärtes roligt, och små oppnosiga grabbar, som gapskrattade i korus, när Kasper rakade fan, så att tvållöddret flög, och som sade kvickheter, så kvicka, så flödande, så många och framför allt så mustiga, att de vida öfverträffade allt, som sades bakom kulisserna till det lilla hål, som förestälde Kaspers verld.

Öfver allt hördes fioler, handklavér, gigor eller den pipiga rösten af en blind gumma, som med en rostig sparbössa i hand ensam och

oförtruten sjöng, sjöng, så att det skar genom känsliga öronhinnor:

»O, du min Valdemar.
Din blick som solen klar,
Och öfver allt så mild.
Din ljufva bild.»

Men midt på slätten, snedt emot Kasperteatern, och alldeles midt emot Alhambras flaggprydda fasad var det en stor ring af människor, som stodo hufvud vid hufvud tätt packade, och en hel del af dem hade pappersblad i händerna. Midt i ringen stod en blind karl med stor mun, lurfvigt hår och en oerhördt skrällande röst och vefvade på ett positiv, medan en liten flicka, som eljest brukade leda honom, stod bredvid och delade ut visbladen åt dem, som ville köpa.

Och han sjöng, sjöng af alla krafter, vers på vers en sentimental visa om Italien och dess sol och vår, om lifvets vexlingar och kärlekens lidanden. Medan de kringstående sjöngo med, där det kom en refräng, och positivet efter hvar vers föll in med sitt eviga: Tidelidelidelide là.

Och så sjöng han om fosterlandet och dess sol:

»Ja, där ville jag lefva, där ville jag dö,
Om inte Italien fans.»

Det låg en viss dugtig bredd i hans föredrag, som var af verkan, därför att det hördes på långt håll och trängde fram trots både åkaredroskor och fioler. Och slantarna regnade öfver den stackars mannen, som var blind, och som leddes af sin dotter.

Hon var för resten fjorton år och var ej det ringaste blyg, när hon betraktades.

Och öfver allt detta lif tittade solen ned genom de nyklädda grenarnes ljusgröna prydnader, och den lyste på glada människor, som logo och roade sig, som åto och drucko, smektes, slogos, pratade och skreko, allt för att våren var kommen, våren, som förde med sig den korta, härliga sommaren.

Och när de gamla ekarna, som ärevördiga och kala stodo uppe på backen, fingo se allt detta, så talade de om det längre in åt Djurgårdsparken. Och de gamla ekarna därinne började också att ruska på sig, så att de sista kvarhängande, vissnade fjorårsbladen föllo af, och därpå klädde de sig långsamt och högtidligt i grönt. Ty nu när de sett människorna och flaggorna och vagnarna och landsvägsdammet och hört stojet och fiolerna och Kasper och den gamla visan om Italien igen, då trodde de, att våren var kommen på allvar, och ansågo, att det kunde vara comme il faut att vara med om den tokiga yran. Och så klädde de sig i det vackraste grönt, som finnes i hela naturen, de väldiga ekarnas unga, saftiga grönska.

Och när ekarna stodo i sin prakt, då drogo vi bort alla, som kunde komma ur staden, och den som skrifver detta, kom ensam ut på en ö långt till hafs i Stockholms skärgård.

* * *

Där ute bodde han i en bondgård nära tre månaders tid, och från staden voro påminnelserna få och föga saknade.

Men en vacker dag, när jag en middag stod ute på trappan och hungrig väntade på att få matbud, fick jag se hvad jag minst af allt trodde, att jag skulle få se där. Jag fick se en gammal bekant.

Till en början kände jag inte igen honom. Han kom på gångstigen, som öfver de kala vägknallarne snodde sig utmed träsket, och gick framåt stugan, där jag bodde. Det var en likhet, som slog mig. Hvem i alla dar var det?

I det samma kom madamen ut på trappan.

»Maten är färdig.»

Då fick hon också syn på vandraren.

»Jag tror, herrn känner igen honom,» sade hon. »Ja, se på'n bara. Det kan allt hända det.»

Jag såg och såg. Det lurfviga håret, den stora, breda munnen.

»Nej, men hör nu, brukar han inte vara inne i sta'n ibland?»

»Jo, jo men san. Det kan allt hända det.»

Och min madam skrattade, så att hon måste sätta sig på farstubron.

»Men, då gör han sig blind, otäckingen, och går och vefvar på ett positiv och har flickslinkan, som går och le'r honom. För han kan inte si själf, förstås. Men pengar det tjänar han, fast han aldrig har orkat arbeta i hela sitt lif. Är han borta bara i fjorton dar, så kan han ha femtio riksdaler med sig, när han kommer hem.»

Hungern var starkare än mitt studiebegär, och jag gick in och satte mig att äta. Men när madamen kom in med fisken, talade hon om hela hans historia.

Han hade varit bonde och slarfvat bort sig, så att han fick sälja gården. Så tog han ett arrende, men det gick på samma sätt. Steg för steg sjönk han, arbeta ville han inte, och ingen ville heller gärna ha något med honom att göra. Ty han hade de mest underbara anlag, för osnygghet, allt af bara lättja.

Då försvinner han en tid från orten, och när han kom tillbaka, hade han pengar. Ingen kunde begripa, hvar han fått dem ifrån. Men till sist fick en af drängarna, som varit in till staden, se honom stå och spela positiv på Djurgården. Och då begrep man alltihop och föraktade karlen. Ty konsten har inte mer anseende på landsbygden än i staden.

En gång när han kom tillbaka, hade han en kvinna med sig, och när det gått en tid, blefvo de ordentligt gifta och fingo sig anvisade en jordlapp utmed sjön, där de bygde sig en

stuga. Och den skänktes åt dem med flit så långt borta, att man skulle få vara i fred för dem i socknen.

Och madamen talade om för mig, hur mycket besvär de haft i skolan af deras elaka ungar, och hur de själfva gingo omkring och tiggde. Det var inte fritt, att de inte snattade litet också.

»Men en gång, ska herrn se, var det rakt på tok. Käringen kom hit och talade om för mig, att de hade stulit pengar ifrån henne. Om herrn kan tro, hur det ser ut hemma hos dem. Stugan har di byggt upp själfva, så den ser ut som om den vore af bara spik, dörrn har di fått af oss, när vi bygde om en gång för längese'n och fönstret också. Usch ja, jag vill inte tala om'et en gång. Och då säger hon, att di hade stulit pengar från henne. Och tänk att hon hade knutit in penningarna i ett gammalt förkläde och lagt det under en granrot. 'Det är elaka människor förstås,' sa' hon. Men då sa' jag: 'Nej,' sa' jag, 'det är inte människor, som ha tagit byltet, utan det var nog räfven, som tog'et. För han kände, hur det luktade snusk. Just värdt att vara ledsen för pengar, när en bara behöfver ge sig in till sta'n och spela för att få mera'.»

Jag tyckte, det där lät litet ruskigt. Ty jag visste af erfarenhet, det är inte alltid så roligt att spela för pengar, vare sig på positiv eller på papper.

Och en vacker dag rodde jag dit bort för att se på, hur de hade det.

Ingen var hemma. Den rankiga dörren var stängd med ett rostigt hänglås, och utanför dörren stod en kagge med halfrutten strömming, som jag skulle velat gifva mycket för att få veta, om det var föda eller afskräde.

Man kunde ej kalla bostaden för en stuga. Det var ett skjul, ett krypin för djur, snarare än för människor, och genom det lilla fyrkantiga fönstret insläpptes för litet dager, för att man skulle kunna se, hur det såg ut där inne.

Rundt omkring stodo de höga tallarna glest, utmed sjön var ett helt fält af ditförd sand, och i sanden växte vissnade, gula potatisstånd, som hängde med de torra, blomlösa stjälkarna, och som aldrig skulle bära någon frukt. Jag har aldrig sett en människoboning, som så burit prägeln af slöhet och brist på omvårdnad.

Och ovilkorligen kom jag att tänka på det glada Djurgårdslifvet och musiken och flaggorna och glammet och visan om Italien och kärleken och fosterlandskänslan.

Dörren var ju stängd. Kanske var mannen rest in till staden och stod ute på slätten med det gamla positivet och sjöng: »Där ville jag lefva, där ville jag dö», etc.

Ja, man vet sällan, hvad man skrattar åt och lifvas af. Människorna veta det inte och inte de gamla ekarna heller för resten.

1885.

NÄR BARNEN SJUNGA MARSEILLÄSEN.

Det var på landsbygden i Frankrike en sommarafton, och solen sjönk sakta bakom popplar och ekbackar. En främling gick långsamt fram på den smala vägen, som krökte upp mellan hvetefälten, och liksom under inflytande af aftonens milda stillhet stannade han ibland och såg länge ut mot den vida horizonten, där träd och backar tonade bort i ett darrande blått.

Det var sång i luften af hundratals osynliga fåglar, surr af millioner insekter, och ner i dalen, där popplarna raka, spröda och blågröna sträckte sina toppar upp öfver de yppiga hagtornshäckarna och de mörka kastanierna, ljöd sakta och entonigt plasket af den lilla forsen. Men kvarnhjulet stod stilla. Ty det var söndagskväll och arbetet hvilade.

Han lade sig ned i gräset och lät blicken glida utefter marken, där dunkelröda vallmor och högblå blåklint stodo hufvud vid hufvud,

och han stirrade på färgerna, till dess de flöto samman för hans ögon, och det kändes som en hvila att se bort mot den aflägsna skogens eviga blått, den mjuka slöjan, som dämpande färgerna, lätt som en smekning smög sig omkring träd, backar och skog.

Det var en hvila att se på detta lätta flor, hvilket skimrade, liksom om det i hvarje minut kunnat splittras, men som ändå höll ihop så tätt.

Och en hvila var det också att se upp mot den djupblå himmelen, där reflexerna af solens sista strålar bröto sig mot kanten af de hvita, långsamt seglande molnen.

Hvad det var rikt, och hvad det var härligt. Icke ett spår af drömmeri, icke en känsla af längtan, ingen tanke på ett bortom.

Endast en full och frisk njutning, som genombäfvade honom med en naturmakts styrka, en mild känsla af tillvarons lycka.

När han såg ut öfver fälten. stodo de där välskötta, färdiga till skörd, och de tunga hveteaxen, de blågrå kålhufvudena, de frodiga sallatsstånden, ärterna, som hängde med sina skidor, vinet, som i en lång spalier klängde innanför en hvit mur — allt detta visste han betydde detsamma, som om han sett för sina ögon glada, välmående, lyckliga människor. Och med en känsla af välbehag reste vår man sig upp, stödd mot armbågen, och såg ut öfver fältens skiftande grönska, som när aftonsolen föll på den, fick en mjuk, sammetslen glans. Då hörde han

plötsligt från den lilla ån nedanför vattenfallet ett plaskande som af åror. Så afstannade detta, och genom luftens stillhet hördes klart och tydligt ljudet af en sång.

Han ryckte till och satte sig helt och hållet upp. Hvad var detta? Hörde han rätt? Han tyckte först, att tonerna bröto stämningen. Hvarför skulle de komma just nu, dessa den förtrampade förtviflans, det under åratal starkt vordna hatets gälla brandsignaler? Han såg som i en feberhet drömsyn det gamla franska hofvet, där hvarje dag var en lysande fest. Han såg dessa skaror af adliga eller oadliga overksamma lättingar, såg dem i prunkande drägter, med diskreta hofmanssmil säga en artighet till fursten, en komplimang till en dam eller en känslofull fras om sina lidande bröder. Trakten förvandlades för honom.

Han såg bort åt det håll, där den tegelröda gafveln af markisens slott stack fram ur en dunge af löfträd, och han såg äfven där samma skådespel, upprepadt i smått, en ständig karneval, där trinda, välmående, galanta abbéer skrefvo kärleksvers eller deklamerade om den gudomliga känslan af att göra godt, medan lysande jagtpartier under hornens smattrande och hundarnes skall redo i sträckt karrier öfver åkrar och marker. Han kom att tänka på hela skaror af tänkare, skalder och människovänner, som grubblat sin själ sjuk och sina ögon matta

på den stora tanken, *hvar* roten låg till all verldens onda.

Han såg Voltaires gäckande Mefistofeleslöje döma tidehvarfvet och ändå icke räcka till, när det gälde att skingra molnen och släppa in solljuset. Han såg Diderots allvarliga blick, som såg så skarpt, men ändå icke såg den dag, då ovädret skulle bryta löst. Han förstod Rousseaus vulkanlika rop efter naturens välgerningar och de naturliga rättigheterna, och han förstod, hvarför man tillbad detta hjärta, som var så rikt, men hvars rikedom ändå icke förslog till annat än att väcka ömma känslor för eländet och hatfulla tal i allmänna ordalag mot förtryck och förtryckare. Och genom allt detta skönjdes som genom en här och där glesnad dimma en massa ansigten, ansigten, förvridna af lidande, blickar, glödande af hat, råa och djuriskt känslolösa fysionomier, i hvilka till och med medvetandet af det egna eländet förslöats. Och bredvid dessa syntes andra, hvilkas hotande miner voro som ett accompagnement till det kända: »A la lanterne». Det var dessa, som fingo betala kalaset under 1700-talets stora öfverförfiningens fest, det dyrbara bränslet, af hvilket alla snillens lågor sögo näring, och som underhöll rumvärmen i de furstliga gemaken. Han lyssnade igen. Det var marseilläsen, han hörde, lyxens, rikedomens och bördens vilda, stormande dödsringning. Den främmande for med handen öfver pannan och såg ned mot ån,

af hvilken en smal strimma vatten glänste fram mellan kastanjernas mörka blad. Och han såg åter ut öfver landskapet. Solen hade gått ned, och öfver nejden hvilade kvällens entoniga, varma skymning.

Han kunde plötsligt ej låta bli att skratta åt sig själf. Hur hade han kunnat öfverlemna sig åt dessa fantasier?

Han lyssnade igen.

»Aux armes citoyens, formez vos bataillons.»

Hvilka voro då de sjungande? Det var späda, klara, friska kvinnoröster, och han hörde tydligt, att de voro blandade med barnstämmor.

»Aux armes citoyens.»

Hans första känsla var försvunnen, och han tyckte med ens, att melodien klang så oskyldigt friskt. Den blandade sig med det sakta kvittret, som lekte i buskarna, med aftonvindens prasslande, med forsens rassel. Den smälte ihop och blef ett med hela detta surr af obestämbara ljud, som fyller naturen, när den första, skymmande skuggan visar, att natten skall komma. Den bars af luftens osynliga vågor, och den syntes honom plötsligt stämma så förunderligt väl med det rika, människovänliga landskapet och med den dunkelblå himmelen, från hvilken de sista molnen seglat bort.

Den lät som en segerhymn öfver allt, hvad ett århundrade vunnit, en glad, frisk och stark

segerhymn. Det var ju vid dessa toner, som striden hade tändts, och hvart han såg, kunde han skönja frukterna af kampen. Och som ett ljust och strålande minne kände han, hur tonerna välde fram öfver trakten, medan skuggan föll allt mörkare, och grodorna i kärret började med sitt ängsliga, entoniga knarr.

Han slog med käppen efter ett par tistlar, som växte vid vägkanten, och gick ett stycke på hemvägen. När han kom fram till muren, som slöt sig omkring en stor kökträdgård, stannade han vid grinden och tittade dit in. Där stod en gammal kvinna och bröt med varsam hand några af de stora, saftiga salathufvudena.

Vår man hade ofta träffat henne på sina promenader, och de möttes aldrig utan att åtminstone utbyta en hälsning och några ord om vädret eller årsväxten.

»God dag, madame Morot.»

»Jaså, är det ni? Ni har gjort en promenad. Ja, det är ett härligt väder. Så det har varit varmt i dag, och sådan sallat vi har fått. Ser ni.»

Hon lyfte ett par stora ljusgröna tingestar upp i luften.

»Hör ni, hvad det är de sjunga?» afbröt han henne. Hon rättade med den ena handen på hucklet, som var knutet midt upp på hjässan och lyssnade.

Klart och tydligt ljöd det:

»S'ils tombent nos jeunes héros,
La terre en produit des nouveaux,
Contre vous tout prêts à se battre.»

Hon nickade, satte ned korgen och såg alvarsamt ut öfver fälten.

»Ja, det låter vackert nu, när det är barnen, som sjunga den. Men det var annat förr i tiden.»

»Inte var ni med då?»

Hon skakade på hufvudet och pressade med en energisk min de ännu fylliga läpparne mot hvarandra.

»Nej, men jag har hört min farmor berätta om det. Å, monsieur, det har inte alltid sett ut här, så som det gör nu.»

Hon tog upp korgen igen, medan hon ifrigt pratade, och började gå hemåt, följd af den unga mannen.

»Det har varit en ödemark allt det här.» Hon stannade och lät armen beskrifva en båge, i det hon pekade utåt.

»En ödemark, där det inte växte annat än ogräs. Ty det tjänade ingenting till att arbeta. Man skulle betala skatt för kvarnen, skatt vid smedjan, skatt för hvar sädeskärfve, man skördade, för grönsakerna, för potatisen, för allting. Och man rådde inte sig själf. Man måste gå till intendenten på slottet och fråga: ›Får jag skörda min blomkål i morgon? Eller får jag ta' upp min potatis?» Och då kunde han, om han

ville, svara nej. Så att när man ändtligen fick skörda, då kunde det vara för sent. Och grödan var förstörd.»

Hon gick vidare igen, i det hon såg rätt framför sig, det föll som en allvarlig skugga öfver hennes grofva, markerade drag. Och hon talade med denna förståndsmessiga klarhet i tankegången, som är egen för det franska landtfolket, och som förefaller oss nordbor på en gång så sund och så främmande.

»Förstår ni, att det där gör en modfäld. När man inte rår om sin egen mark, när man inte har något för sitt arbete, så slutar man upp med att arbeta. Det nedslår en, kan ni begripa. Man sätter litet sallat eller ärter, och när det kommer upp, får man inte skörda eller inte behålla skörden. Därför var här som en ödemark. Man sådde inte, man satte inte, stängseln fingo förfalla, och människorna själfva lefde som djur. Vet ni, att det fans trakter, där de bodde i jordhålor och åto rötter. Det var ingen, som arbetade, och det skulle häller icke ha tjänat något till.»

»Ser ni här?»

Hon stannade igen och pekade rundt omkring fälten.

»Ser ni, det ser ju ut som en trädgård. Det har blifvit så här, därför att man har arbetat, därför att nu rår hvarje landtman om den jord, han har. Han vet, att han får behålla sin skörd,

och att ingen kan befalla öfver honom. Markisen bor på slottet, det förstås, och han är vår mär, och vi tala med honom och hälsa höfligt på honom, när vi möta honom. Men han är inte vår herre, och han rår inte om vår jord. — Å, det arbetas mycket här i landet nu när man känner sig trygg.»

De hade kommit in i den lilla byn, till hvilken de omkringliggande fälten hörde, och de stannade båda inne på gumman Morots gård, från hvilken en smal, sluttande trädgård mellan höga, hvita, vinranksbehängda murar sträckte sig ned mot den lilla ån, där nu marseilläsen blifvit utbytt mot omkvädet på en glad chansonette.

»Det är underligt att tänka på,» fortfor den gamla, »allt det här. Men jag har själf hört det af min farmor. Och tänk er det, hon blef slagen af markisens lakejer. Förstår ni det, slagen.»

Det hade kommit ett märkvärdigt uttryck i hennes anletsdrag, som eljest voro så lugna. Hennes ögon, som vanligtvis hade ett praktiskt, förståndigt uttryck, blänkte och gnistrade, och alla muskler i ansigtet darrade, medan talet flöt fram med fransyskans liflighet, och hon oupphörligt gestikulerade och slog omkring sig med händerna.

»Hon blef slagen, kan ni tänka er det? På den tiden kunde de höga herrarne låta sin jagt draga fram, hvar de behagade, man fick till och med ej ingärda sin mark, utan att först erhålla

nådigt tillstånd, och äfven när man fick detta tillstånd, måste man lemna ett öppet stycke, så att jagten obehindradt skulle kunna komma fram. Då var min farfar borta en dag, och min farmor var ensam hemma.

»Samma kväll skulle hon plocka ett litet land med ärter. Å, gud ska' veta, att det inte var stort. Och då får hon höra jagthornen och trampet af hästarne och hundarnes skällande, och hon hör, hur de komma allt närmare just fram emot hennes egen täppa.

»Och hon visste, att om de sluppe in och finge husera fritt, så skulle hon och hennes barn och man få lida nöd under en hel månad. Ni vet, att när man blir förtviflad, då vet man inte, hvad man gör. Man tänker inte på någonting, man jagas af något, som är starkare än man är själf, man gråter, man vrider händerna.

»Det käns som tusen hemliga nålstygn, hvilka alla träffa i hjärtat, och i sådana ögonblick vet man inte, hvad man gör. Hon ryckte ner en gammal bössa, som hängde laddad på väggen, hon ilade ut och ställde sig midt i breschen, där hjorten skulle rusa fram med hela skaror af hästar och hundar och människor efter sig, och hon sköt honom midt i bringan, så att han stegrade sig och föll.

»När hon kom till sig själf igen, låg hon på den våta marken, två beridare hade gripit henne, markisen själf hade hoppat af sin häst och stod bredvid.»

»Vet du inte, att man ej har lof att skjuta på mina hjortar.»

»Hon låg på marken och kvidde, ty hon hade intet att säga. Hon mumlade om sin fattigdom och om sina barn, om att man skulle ha förstört deras sista lefvebröd, att hon blef så förtviflad, att hon inte visste, hvad hon gjorde, och hon bad Gud, att hon skulle få dö.

»Vet ni hvad han gjorde? Han steg upp på sin häst igen och gaf karlarne en vink, och de slogo min farmor med sina ridspön, slogo henne, förstår ni, till dess att hon dignade ned utan medvetande. Och när det var gjordt, red hela sällskapet sin väg tvärt öfver hennes täppa, så att när min farfar kom hem, fans där ingenting annat i behåll än söndertrasad ärthalm och uppsparkad jord.»

Hon drog djupt efter anden, och hennes ögon glödde af ett hat, som en enda våldshandling under ett århundrade låtit lefva genom generationer.

»Ser ni, sedan kom man på den idén att sjunga marseilläsen. Och nu är det förbi. Och nu har hvar och en sitt, och man är nöjd.»

»Hvar och en?» sade hennes åhörare med ett leende.

»Ja,» sade hon med en allvarsam nick, »det är mycket, som inte är bra nu också. Jag vet, att man talar en hop om det där nu för tiden. Och kanske skall man sjunga den en gång till. Men då är jag inte med, det är då säkert.»

Hon nickade åt honom till farväl och gick in till sig.

Från ån hördes årtagen igen, i skymningen gled en båt förbi, och från båten ljödo friska, glada, ungdomliga stämmors skratt.

1885.

EN UNGDOMSDAG.

Ett stycke skärgårdslyrik.

En ung lektor i Stockholm flyttade med sin familj långt ut i skärgården för att där tillbringa sommaren. Det var tredje sommaren han bodde där, och för hvar gång han kom ditut, upprepades för honom samma känslor, som han erfarit, när han för första gången såg sjön glittra blått omkring öar och skär, medan vattnet plaskade upp öfver stenar och vass, och måsarnas hvita vingar blänkte i solskenet.

Han tyckte, att här var hans hem; här i denna rena luft, långt bort från stadens förslappande nöjen, fadda sällskapslif, småaktiga, förtärande elakhet och feberaktiga avancementskamp — här var hans hem. På en liten ö, där ekar, alar, rönnar, askar och björkar trängt undan barrskogen, så att endast några ensamma mörka tallar stodo kvar, här och där inpassade bland den ljusare grönskan, där bodde han. Det var den tredje sommaren som gick, och ännu talade

den vänliga ön till honom och hans hustru samma språk, som när de unga, förväntansfulla och nygifta en solig junieftermiddag stigit uppför den lilla backen, som leder upp till det stora, gråa trähuset, som låg midt på ön.

På nedre botten låg en snickareverkstad, och i den öfre våningen logerade herrskapet. Där fans fyra rum, en stor sal med fönster och balkong, som vette ut mot segelleden, på båda sidor om denna ett rum, hvaraf det ena var sängkammare, det andra begagnades som gästrum, och med utsigt åt andra sidan af ön låg herrns rum, där det arbetades.

Från detta fönster såg man genom ett galler af löfverk, tvärt öfver ett ladtak ett stort skärgårdsparti. En lång vik, som längst bort slutade i en bred, trubbig spets, sträckte sig mellan grönskande holmar och gråa klippor en hel mil inåt landet. Det var åt vester, och när solen gick ned, målade hon den långa viken i sina evigt skiftande färger. Än lågo landena ljusa och klara, så att långt bort under ett blått flor ett rödt tegeltak syntes mellan den otydliga grönskan. Än gick solen ned bakom ett moln, som kastade skugga öfver hela det långa perspektivet, medan solstrålarna färgade himmelen med rödviolett glans, som darrande återglittrade från böljorna, hvilka i långa dåsiga småvågor höjde och sänkte sig på den hvitblå vattenytan. Och ibland kom vestanstormen med regn och

svepte obarmhertigt mörker och tjocka öfver utsigten mellan holmarnas grönska.

Men på andra sidan ön såg man segelleden. Det var en vidsträckt, bred fjärd, i hvars midt två små öar lågo som gröna, orörliga punkter. och på stenarna, som stodo upp ur vattnet, sutto fiskmåsarna stilla och lurade på småfisken, som brukade hoppa och slå öfver de långa grunden. Synkretsen begränsades af en lång ö, och dess branta klippor och mörka barrskog bildade ett bredt bälte ofvanför den vida ytan af saltsjöns vatten. Här gingo ångbåtar förbi med frustande dån och breda svallvågor, sugande ned vattnet omkring klippor och vass för att sedan släppa det tillbaka igen med dofva, starka smällar mot stranden. Här gingo de stora roslagsskutorna långsamt och gravitetiskt fram med sina gråa, bukiga segel, medan små finriggade segelbåtar elegant stucko upp i vinden och med hängande storsegel pilsnabbt döko ned och ilade fram för förlig vind. Solen sken gladt på gråblått skiftande vågor.

Men underbart lugn och vacker låg fjärden, när månen steg på fästet och med sin bedrägliga glans förvirrade deras sinnen, som sågo, hur den lätta dimman steg från hafvet, hur skyarna brusto omkring månen, medan rätt under dess strålar en skuta med slappa segel låg stilla och väntade på vind. I den osäkra belysningen såg den ut som ett stort underligt spöke med famnande mörka armar, och från ändan på bommen

lyste en lanterna med rödt osäkert sken. Då låg tystnaden öfver fjärden, fantasien släpptes loss, och drömmarna sväfvade lätta som dimman omkring öar och vatten. Och drog det en kåre öfver sjön, plaskade de mörka, månglittrande böljorna mot stenarna på stranden, då lade de ut segelbåten, i skymningen bredde de stora seglen öfver deras hufvuden ut sina hvita vingar, och lätt gledo de fram för nattbrisen, medan de små mörka, lifliga böljorna hemlighetsfullt och förtroligt hviskande plaskade emot båtens bog.

Och på öns södra udde låg »badbryggan», en lång, smal brygga af plankor, som var utlagd mellan den höga vassen ut i ett litet sund. som skiljer den lilla ön, där människor bo, från den stora, som står obebygd. Där leka id och mört i vassen, och på klippudden midt öfver nappa aborrarna, när luften är klar, och vinden står på sydlig.

Här kände sig dessa människor hemma, när de lemnat sitt hem i staden, och en längtan växte inom dem, en längtan, som klappar på och stiger in i så många af nutidens hjärtan, en längtan att få lefva ett stilla och lugnt lif på en liten fläck af jorden, hvilken de kunde kalla sin, där de fingo lefva igenom lifvets olika åldrar och en gång, när deras barn lemnat dem ensamma, som murkna träd sjunka tillbaka i den stora, döda, lifgifvande modern naturens famn. Och samtidigt kände de, sig själfva omedvetet, en ängslan öfver, att de kanske ej voro så beskaffade, att de kunde

lefva detta lif, som syntes dem så skönt och så sundt.

Det var isynnerhet ett, som han saknade, nämligen fysisk styrka. Hans sysslande med boken och pennan hade aldrig gifvit honom tid att på ett motsvarande sätt sköta och utveckla sin kropp. Han orkade icke med någonting, blef andfådd, när han gick för fort eller sprang, och lyfte han en tung börda, fick han en stickande känsla i bröstet, som erinrade honom om, hur han som pojke med afund betraktat de gymnastiska lekar, i hvilka han aldrig kunnat deltaga. Det lif, han fört, stängde honom fast och säkert inne, mellan fyra väggar, och hans kropp blef outvecklad, svag, muskelfattig som på ett barn.

Det var en följd af det lif han förde. Han var icke svagare än de flesta andra. Tvärtom. Men han kände bristen starkare.

När han som nu lefde på landet, afundades han bönderna, fiskrarna, drängarna, allesammans. Och han afundades dem icke deras lif, i trots af att detta var sundare än hans, utan han afundades dem denna härliga egenskap, som består i att helt och fullständigt kunna beherska och befalla öfver sin kropp, tåla strapatser, ansträngningar och arbete af alla slag. Han, som inte kunde lägga ut en långref eller ro en half mil, utan att känna sig genomtrött i armar och rygg. Och därför sökte han ansträngningar och nöjen, som kommo honom att glömma, att hans hand blifvit svag genom att föra pennan och hans rygg så

djupt böjd, när han i långa timmar lutat sig öfver boken. — —

Det var en vacker julidag med stark sydostlig blåst, då en utfärd var beramad inom familjen, och lektorn hade till den ändan skickat efter en gammal jakt, som fordom hade blifvit använd till att frakta sand på, en riktig rospiggskuta med svart bog och grönmåladt akterhus. Och på den skulle de segla till hafs, långt ut till fyren, som hög och ensam ligger längst ut, där Ålands haf kastar sina oroliga böljor öfver de låga, runda bärgknallarna, hvilka stå där som de sista och yttersta utposterna af land.

En gammal fiskare från trakten skulle medfölja som lots. Han hette Söderberg och bodde i närheten på ett litet ställe, som han hyrde ut åt sommargäster. Han var gammal nu, och reumatismen var svår mot hans styfnade ben. Det var endast med svårighet, han steg ned i en båt, men hade han en gång kommit dit, var han också herre på skutan, och i sin krafts dagar hade han varit en af de förnämsta sjömännen i trakten. Mer än en historia gick om, hur han bärgat både sig och andra hem under det värsta väder.

Han hade grått stubbskägg under hakan och långt, knollrigt hår, som ännu var svart. Ögonen voro skarpa och lifliga, och kring munnen lekte ett godsint drag. För resten var han läsare. D. v. s. han var strängt gudfruktig, arbetade inte på söndagen, smakade aldrig spirituosa och

svor aldrig. Han ståtade icke med sin gudaktighet, och läseriet hade aldrig fått förstörande inverka på hans natur. Godlynt och skämtsam i hvardagslag, kunde gubben, när han var uppsluppen, bli munter och skämtsam som en pojke.

Klockan åtta på morgonen gick lektorn ner till stenbryggan, som låg midt emot boningshuset. Där var skutan förankrad, och genom trädens grenar och löfverk varseblef han redan på afstånd gubben Söderbergs röda skjortärmar, som rörde sig upp och ner. När han kom fram, såg han, att gubben stod och pumpade af alla krafter. Mössan satt på nacken, och svetten stod honom i pannan.

»Det var då rakt ett vidunder te surdränka, som lektorn har hyrt sig! Hon läcker, så det är rakt märkvärdigt. När jag kom ner här, fick jag lof att ta undan alla skottena. För de stod under vatten.»

I detsamma började den lilla pumpen att hväsa, och gult skum kom upp öfver pumpstången och forsade ut i rännan. Söderberg ryckte upp ränna och pump samt lade dem med en suck åt ena sidan.

»Det här få vi jämt sjå med i dag, ska' jag säga.»

Därefter kom ordningen till segeln, som skulle hissas och vecklas ut. Söderberg gick långsamt och stapplande fram och tillbaka i båten, ordnade fallen, tog bort pressenningen, ryckte

i blockena för att se, om linorna löpte lätt, och så gaf han ett tåg åt lektorn och sade:

»Hugg i där!»

Lektorn högg i, medan gubben halade på ett annat tåg. Långsamt svälde det stora seglet ut.

»Hugg i värre! Hugg i!»

Och seglet spändes, det smälde i den stora duken, och masten knakade af tyngden, när vinden började dra. Lektorn kände sig glad och kry som en pojke och tänkte skrattande för sig själf på, hvad hans pojkar skulle säga, om de nu kunde se honom. Och han ropade muntert uppåt byggningen för att skynda på sin hustru.

Ett ofantligt bylte visade sig vid knuten af byggnaden och syntes långsamt röra sig utför backen. Det var tjänsteflickan, som kom bärande med allehanda sjalar och öfverplagg. Strax efter kom en liten hvit barnvagn med blå suflett fram bakom knuten. Det var hans hustru, som gick och sköt den, och i vagnen låg husets lilla afgud, prinsen, arftagaren, ynglingen, sonen, med ett ord en liten fem månaders pojke.

Det var inte fritt, att inte hela resan ursprungligen blifvit anordnad just för denna vigtiga personlighets skull. Ty som frun af naturliga skäl icke kunde lemna den lilla tyrannen ensam för en hel dag, och lektorn å sin sida gärna ville ha frun med, så hade han uppfunnit att hyra denna båt, som var så stor, att barnvagnen ledigt kunde stå under bommen, och där det

dessutom fans en diminutiv kajuta att krypa in i, i händelse af regnväder.

Och när vagnen kommit på sin plats, kläderna blifvit lagda i fören, matsäckskorgen jämte diverse buteljer blifvit instufvade, så hissades focken, lektorn satte sig vid rodret, frun på en toft bredvid vagnen, och Söderberg tog ett duktigt tag med båtshaken.

»Lägg af!» ljöd det, och långsamt vände den gamla, knarrande skutan stäfven utåt fjärden, seglen fyldes, skutan krängde till, reste sig som en häst, när han tar sats, och med vågorna plaskande mot bogen, rörde den sig med fylda segel och svajande vimpel fram öfver vattnet, som om den ung och ny för första gången glidit ut från varfvet och mottagits af de väntande böljorna. Ännu gick den långsamt och osäkert framåt. Vinden var svag och vexlande inne mellan holmarna, men vid slutet af sundet låg en ny fjärd, öppen för vindarna. Och när skutan, som drefs framåt af förlig vind, kom utanför den sista skyddande udden, kändes det plötsligt en stöt, två, tre, flere. Vågorna slogo mot hennes lovarts sida, ett sakta hvisslande ljud hördes, skutan lade sig lugnt och fast på sidan med relingen tryckt mot det hvitskummiga vattnet, och i stark fart sköt hon fram, gungad på sjöarna.

Som en länge anad, men aldrig hörd lifsmelodi ljöd det inom honom, som satt vid rodret. Han såg på sin hustru, som satt nedanför honom,

och på gossen, som sof bakom sin lätta slöja af tarlatan. Och han tyckte, att han aldrig förr sett dem med samma ögon, aldrig förr känt så djupt, hur fast naturen bundit honom till dessa människor och dem till honom, aldrig anat, hur innerligt oslitliga de trådar äro, hvilka förena dem, som gemensamt gifvit upphof åt ett nytt lif. Sjön spände sin kraft emot rodret och tvang honom att hålla hårdt i, för att vinden skulle fylla seglen. Han kände den friska blåsten och såg framför sig de ilande böljorna, som båten fångade upp och klöf. Borta i lovart kretsade en skrikande mås.

Och inom honom föddes en underligt skiftande tankegång som understundom tog de bizarraste former, sysslade än med de vigtigaste, än med de mest likgiltiga ämnen, men som blef lifligare, ju mera hans nerver spändes, ju mera båten sköt fart, och ju längre bort de kommo från välkända stränder.

Först såg han på fiskmåsen, som kretsade i lovart. Den var svart ofvanpå vingarna och ryggen, men hvar gång den fläktade med vingarna mot solen, lyste de hvita. Den sväfvade öfver mot lä. Han kunde tydligt se, hur den med ögonen sökte efter rof. Till sist dök den ner, och det plaskade till i vattnet. Men den fick höja sig igen med tomma klor. Och ännu en gång kretsade den högt upp, ifrigt spanande efter rof, och vingarna lyste hvita, när de fläktade mot solen. Till sist försvann den bakom

en udde, där den kanske hittade födan åt ungarna och sig själf.

Till höger om dem låg en ögrupp, en skärgård, som det kallas på platsen. Den ena af öarna var stor och den kallades för fasta landet. Lektorn hade varit där förr, och han kände till ön. Den var stor, hade god jord, skog, betesmarker och fiske omkring. Midt på ön var en liten sjö bildad af saltsjön, hvilken med ett smalt inlopp här format en rymlig vik, som i alla väder var lugn och därför erbjöd en utomordentlig naturlig hamn. Omkring denna naturliga hamn hade ett litet samhälle växt upp, alldeles som de stora städerna växa upp omkring stora flodmynningar. Principen var densamma, fastän skalan var mindre. Och detta lilla samhälle bestod af tre bönder, som ägde hela ön. En af dem ägde hälften, de båda andra en fjärdedel hvar. Utom dem bodde en karl där, som fått lof att bygga sig en stuga på ön. Han var egentligen allas dräng och tjänstgjorde hos hvar och en i tur, alltefter som de hade behof af honom. Det måtte vara trefligt att så där bli kommenderad af tre stycken herrar, tänkte lektorn och log.

Men så kom han att tänke på den äldste af dem, han, som ägde halfva ön. Det var en lång karl med ett par rakt utstående kraftiga axlar och ett litet hufvud, som satt käckt på en senig och lång hals. Han var mager och starkt bygd, näsan pekade rätt ut öfver en kolossalt bred mun, och ögonen voro lifliga, hyn nästan kopparfärgad,

håret svart. Lektorn tänkte på, hur självsäker och kraftig den mannen synts honom.

Ja, hvarför inte? Hvarför skulle han inte vara kraftig och självsäker? Han hade fått vara van att lita på sig själf, fått härda sin kropp i väder och vind, på åkern och sjön, han ägde sin jord och ingen hade något att befalla öfver honom. Hans enda beröring med samhället inskränkte sig till, att han betalade skatt och köpte och sålde, hvad han nödvändigt behöfde. Han var herre på egen grund, men han fick sköta den själf. Han hade aldrig blifvit förslappad af att andra gjorde det arbete, som han mycket väl kunde göra själf.

Ön låg bakom dem, en mörk skiftning i grönt betecknade den rika löfskogen, som betäckte hela ön. Och hela tiden sträckte skutan fram, fångade upp vågorna, klöf dem, sköt fart, och vinden susade häftigt i lä under bommen.

Lektorn såg på sin hustru och en varm känsla, som hon i detta ögonblick icke visste om, genomströmmade honom. Hon satt lutad mot hörnet af den lilla kajutan, han såg uppifrån hälften af hennes profil. Det svarta håret låg fram under den öppna hatten, de långa ögonhåren skuggade för blicken, och kring läpparna låg detta drag af tankfullhet, som är vanligt, när man drömmer ansigte mot ansigte med en stor natur. Och han erfor blott en enda känsla; de foro tillsammans bort öfver den blåa sjö, där

böljorna gingo med hvita toppar. Och den lille, som sof i vaggan, var med.

Han kom plötsligt att tänka den naturliga tanken, att de också måste fara tillbaka, och han erinrade sig ett pedagogiskt arbete, som han skulle genomgå under sommaren. Så kom han att tänka på skolan och de öfriga lärarne, hans kamrater och vänner. Han såg sig själf i frack och hvit halsduk stå bredvid katedern, när skolan på hösten skulle öppnas, midt ibland de andra. Och han undrade, om de också hade samma sommartankar som han.

Färden hade varat i öfver två timmar, och skärgården började småningom att ändra karaktär. De löfklädda stränderna och holmarna började att försvinna, och på de små skären syntes endast mossa och ljung samt små tallar, magra af brist på jord, knotiga och förvridna af den starka blåsten.

Och ännu längre bort försvunno äfven tallarna. Båten for in mellan skären. Söderberg stod i fören och spanade efter grund. Han hade aldrig seglat den leden förr, och här mellan skären visste han, att det måste finnas gryndor.

Farten hade ökats. Med full fart låg vinden på, och när skutan ilade förbi de nakna klipporna, som vände sina runda, af vågorna slättspolade bröst mot de seglande, hördes plötsligt ett plaskande ljud, efterföljdt af ett smällande med vingar, och rundt om stäfven på båten flög sjöfågeln upp. Ejder, änder, skrakar, måsar, tär-

nor och tordmular. Ibland flögo stora flockar rätt öfver båten, uppskrämda af detta stora vidunder, som for fram och störde naturens tystnad. Och i fören stod Söderberg säker på sin post. Han hade rätat upp sin gamla rygg, och hans ögon lyste, medan munnen fått ett befallande drag. Det långa håret fladdrade i nacken bakom mössan.

»Fall,» skrek han med dundrande röst genom blåsten. »Fall!»

Och lektorn skrattade för sig själf, när han märkte, huru gärna gubben velat förstärka kommandot med att svära. Men han lade ner rodret af alla krafter, och i nästa ögonblick svängde skutan förbi ett stort undervattensgrund, öfver hvilket vattnet fräste och bubblade brunt.

Det var en präktigt ödslig anblick. Vattnet var högblått med hvita, fräsande kammar, och så långt ögat kunde se framåt, låg detta blåa vatten, till dess att det blef ett med det vida, molnfria himlahvalfvet. Bakom sig, åt landet till såg ingen. Strödda omkring dem lågo de små gråa knallarna, liksom stenar, kastade ut på trots från skärgården, som här ute ej räckte till för att med starka armar kufva och tämja de fria böljorna, hvilka ilade förbi, som om de längtat ditut, där ingen stenbro bryter böljorna. Och midt framför dem, aftecknande sig mot den blå himmelen och det blå vattnet, reste sig på en grå, fullkomligt kal klippa, bredvid ett par

vänliga, rödmålade byggningar den hvita fyren med sin rödmålade stenhuf.

Hvad vattnet var klart, hvad luften var frisk, och hur fritt man andades. Det blef lifligt och muntert på båten. Lektorn tryckte hatten fastare på hufvudet och skrek högt. Ty det finnes icke ord för en sådan känsla. Men hans hustru såg på honom och log tyst.

I detta ögonblick tyckte han, att han ägde allt, hvad han eljest brukade tycka sig sakna. I detta ögonblick förstod han verkligen, hvad det är, som om vintrarna kunde fylla honom med en sådan allmän leda, klämma ihop hans lungor, trycka honom till jorden af ångest öfver tomheten, ledan, slappheten i hela vårt kulturlif. Och det plågade honom icke ens, att han ej kunde uttrycka detta »något» i klara ord, att denna formel, på hvilken alla nutidens tänkande människor förgäfves pröfvat sina tankar, blef obekant för honom liksom för alla andra. Det plågade honom inte.

Hvad behöfde han alla verldens tankar, böcker och kunskaper? Hvarför behöfde han så mycket för att vara lycklig? Hvarför skulle han grubbla, till dess hans hjärna blef så svag, att den arbetade på måfå och satte sina dumma griller i vägen för hans sundaste känslor? Han kände sig själf. När han var trött eller hade lidit någon motgång, då började hans hjärna att krångla. I stället för att arbeta gick han då och frågade sig själf, om han funnit sitt rätta arbete,

eller om han själf i allmänhet dög något till; i stället för att älska sin hustru gick han och grubblade öfver, om han verkligen älskade henne; i stället för att njuta och vara lycklig, frågade han sig själf, om han hade rätt därtill.

Och med en känsla af skam och blygsel, som på samma gång gjorde honom glad, såg han sig omkring. Tätt bredvid honom plaskade böljorna med starka klunk omkring en utskjutande bärgudde.

Där låg fyren, och från den fingo de se ut öfver trakten många mil till hafs. Lektorn hade egentligen icke något nöje af den visiten, ty han, som var så morsk på sjön, mådde illa på höga platser och var rädd, att han i ett anfall af yrsel skulle kasta sig ned. Därför höll han beskedligt sin hustru i kjolen och blundade, när han skulle gå utför trapporna. Och när han kom ned, tyckte han först, att han varit dum, som gått dit upp. Ty känslan af svindel hade förjagat alla andra intryck.

Emellertid skulle de gå in till fyrmästaren för att efter bruket teckna sina namn i den stora boken för resande. Men när de kommit in, stannade de ovilkorligen, betagna af det angenäma intryck, som rummet gjorde.

Det hade två fönster och tycktes vara alldeles onaturligt ljust. Stolarna och soffan voro hvitmålade och hade hvita öfverdrag. Bordet hade en ljus duk, gardinerna voro luftiga och nytvättade, tapeterna voro också ljusa, på bordet

lågo album och böcker, och i fönstret stod en fullt blommande nerium. Solen sken in, och glittret från sjön och klippan ökade den starka dagern.

Sängkammaren låg bredvid. Den såg lika glad ut med sin svällande, högt uppbäddade tvåmanssäng och de blommiga sängomhängena. Därinne satt fyrmästarens hustru och spann. Ovilkorligen grepos de båda af denna hemtrefnad, dessa glada rum, så långt bort från all civilisation, från all ära och redlighet, som det heter, och alla dagens skiftande intryck från den yttre skärgårdens hafsnatur samlade sig liksom kring denna punkt.

Tänk att bo så! Ensamma, lyckliga, fjärran från all stadens elakhet. Lefva här och dö här.

Fyrmästarens voro ett medelålders folk. Det låg en hjärtlighet och fryntlighet i deras sätt och ansigtsuttryck, som stämde med rummen. Hos båda såg man ett litet, litet drag, som skvallrade om en oskyldig benägenhet för god mat.

»Något skall man roa sig med här i ensamheten,» sade lektorn.

»Nå, än naturen då?» sade hustrun illmarigt.

Lektorn ryckte på axlarna och skrattade.

Blåsten höll i sig, och hemvägen gick raskt. När det led mot kvällen, satte de till klyfvaren. Skutan gick med lugn och stark fart, fyren försvann, och de löfklädda stränderna började skymta fram i skymningen. Lektorns fru hade flyttat

sig upp bredvid honom, där han satt vid rodret, och den lille låg bäddad inne i kajutan och sof.

När de kommo mot slutet af återfärden, gick månen upp, och den kastade sitt gula juliskimmer öfver fjärdens mörka vatten och den vida kretsen af holmar och skog. Framför dem syntes genom träden på ön ett litet ljus. Det var hemma hos dem, där tjänstflickan satt uppe och väntade.

1886.

Innehåll:

Bort . . . . . 3.
Moderskänslor . . . . . 67.
Huru tjugu man fångade två hvalfiskar . . . . . 81.
Upsalanihilism . . . . . 97.
En smålänning . . . . . 107.
Turistminnen . . . . . 137.
Om Truls . . . . . 147.
En episod från skären . . . . . 157.
Ett lefnadslopp . . . . . 171.
Vårdagsminnen . . . . . 189.
När barnen sjunga Marseillläsen . . . . . 203.
En ungdomsdag . . . . . 217.

På Albert Bonniers förlag har utkommit:

Historiegubbar på Dal

Deras Sagor och Sägner m. m.

Upptecknade och utgifna af

AUGUST BONDESON.

Med teckningar efter författarens utkast af SEVERIN NILSSON.

5 kr.; inb. i eleg. band 6: 50.

"— Vissa partier af boken äro helt enkelt *mönster för en osökt, konkret stil.* Det hela är *friskt och nytt* och skall bidraga till *kännedomen om folkets verkliga lif* lika mycket som till ett uppfriskadt skriftspråk." (Vårt Land.)

"*Herr Bondeson* har varit nog lycklig att träffa på icke mindre än fyra "historiegubbar", och gubbar med "godt målföre". Man kan dock icke undgå att märka, att dessa sagoförtäljare icke tillhöra den gamla stammen. Tiden har haft sitt omgestaltande inflytande äfven på dem. Det är ju heller icke underligt. De hafva sett och hört litet af hvarje, de hafva inhämtat en del af sina sagor i skillingstryck och de hafva efter sina förhållanden varit vida omkring samt derigenom vunnit helt andra vyer. Deras språk är äfven, hvad tre af dem beträffar, icke längre det enkla folkspråket, utan ett "modifieradt rikssprak". — —

Ännu bättre än sagorna, äro imellertid de inledningar i hvilka författaren presenterar "historiegubbarne" sjelfva. Dessa inledningar äro helt enkelt **mönstergilla.** Det är inga tomma skuggbilder han bjuder på, utan hans "gubbar" äro gripna på bar gerning, sådana de gått och stått, i hvardagsbestyr och i helgdagslynne. —"

(Nya Dagl. Alleh.)

"Bondeson förnekar sig aldrig i sina rätt *komiska, alltid träffande målningar.* — Hvad sagorna beträffar ega de flesta den *renaste originalitet.*" (Karlstads tidning.)

På Albert Bonniers förlag hafva utkommit följande arbeten af

Norska och danska författare:

Björnson, B., *Magnhild.* Öfvers. af *M. Langlet.* En berättelse. 1: 25.

Drachmann, Holger, *Valda noveller.* Öfvers. af *C. H—g.* 2: 50.

Innehåll: Najaden. — Två skott. — Skarp lut. — Paul och Virginie under nordlig breddgrad. — Derborta från gränsen.

Garborg, Arne, *Bondestudenter.* Berättelse. Bemynd. öfvers. från norskt bygdemål af *Georg Nordensvan.* 3 kr.

Gjellerup, Karl, *Romulus.* En berättelse från våra dagar. Auktor. öfvers. af *A. Rundberg.* 1: 50.

Kielland, Alex. L., *Arbetare.* Roman. 2: 50.

— *Garman & Worse.* Roman. 2: 50.

— *Gift.* Roman. 2: 50.

— *Novelletter.* 1: 25.

Innehåll: Ljusgrönt är hoppets färg. — Vissna blad. — Erotik och idyll. — Balstämning. — En middag. — Två vänner. — Slaget vid Waterloo.

— *Nya Novelletter.* 1 kr.

Innehåll: Torfmyr. — Siesta. — En skepparehistoria. — En folkfest. — En markatta. — Ett godt samvete. — Prestgården.

— *Skeppar Worse.* Roman. 2: 50.

Lie, Jonas, *Nya berättelser.* I. *Lifstidsfången.* 1: 25.

— — II. *Familjen på Gilje.* 1: 75.

Pontoppidan, H., *Från landsbygden.* Öfversättn. af *E. Lundqvist.* 1: 75.

Innehåll: En kärlekshistoria. — Ett fiskläge. — Bonde-idyll. Vinterbild. — Arf. — Ett lifsslut.

Schandorph, Sophus, *Småfolk.* Berättelse ur hvardagslifvet i Köpenhamn. 1: 50.

Scharling, H., *Min hustru och jag.* Öfversättn. af *M. Langlet.* 1: 50.

— *Vid Nyårstid i Nöddebo prestgård.* Berättelse. 2:a uppl. 1: 50.

På Albert Bonniers förlag hafva utkommit följande arbeten af

Nyare, Svenske författare:

ALDÉN, GUSTAF A., *I Getapulien.* Vandringar i Smålands bygder. 1: 50.

AMÉEN, ELIN, *Träldom* och andra berättelser. 1: 50.

BONDESON, AUG., *Historiegubbar på Dal.* Sagor och sägner. 5 kr.; inb. 6: 50. — Jon i Slätthult. 50 öre. — Marknadsgubbar på Sjönevad. 50 öre. — Visor på Åtradalens bygdemål. 25 öre.

BONGGREN, J., *Förstlingar.* Dikter. 1: 50; inb. 2: 50.

FAHLSTEDT, AMALIA, *Ax och Halm.* Noveller (under pressen).

GRANE, VALFRID, *Ströftåg bland hvardagsmenniskor.* Noveller. 1: 25.

GULLBERG, GUSTAF, *Romaner i västfickformat.* Efter berömda mönster. 75 öre.

HEDBERG, TOR, *Judas.* En passionshistoria. 2: 25. — *Högre uppgifter.* 1: 50. — *Johannes Karr.* 2: 50.

HEDIN, SVEN, *Genom Persien.* Reseminnen. Utkommer i cirka 9 häften à 85 öre.

LEVERTIN, O., *Konflikter* och andra noveller. 2: 75.

LINDHOLM, P. A., *Hos lappbönder.* Skildringar, sägner och sagor. 1: 75.

LINDSTRÖM, JOHAN (Saxon), *Under kampen för bröd.* Skisser. 1: 25.

LUNDBERG, EMELIE, *Förlåt mig!* Komedi. 60 öre.

LUNDQUIST, ERNST, *Sannsagor och fantasier.* Berättelser. 2 kr. — *Cornelius Nepos.* Proverb. 50 öre.

NATT och DAG, S. och R. MELANDER, *Jorden rundt under svensk örlogsflagg* (utkommer inom kort).

NORDENSVAN, GEORG, *Figge.* Berättelse. 1: 75. — *Guido.* Ur Bobs papper. 1: 50. — *Framtidsmän.* Ur lifvet. 2: 50. — *I kasern.* Från krigarlifvet. 1: 25. — *Skattsökarne.* Ur Gripsholms häfder. 2 kr. — *Lek.* Novelletter (under pressen).

ROOS, MATHILDA, *Hårdt mot hårdt.* Berättelse. 3: 50. — *Höststormar.* Berättelse. 3: 50.

SWAHN, CHRISTER, *Sanningskär.* 1 kr. — *Antikrist.* Skådespel. 1: 50.

STEN, DANIEL, *Bland ödebygder och skär.* Berättelser. 2 kr. — *»Sämre folk».* En berättelse. 2: 50.

TAVASTSTJERNA, KARL A., *Barndomsvänner.* Ett nutidsöde. 4 kr. — *För morgonbris.* Dikter. 2: 75; inb. 3: 75. — *Nya Vers.* 2: 50; inb. 3: 50.

TENOW, ELNA, *Brokigt.* Noveller och skisser. 1: 75.

WAHLENBERG, ANNA, *Små Själar.* En hvardagshistoria. 2: 50. — *Hos grannas.* Skisser. 1: 75.

WEILAND, PER, *Göingen.* Bygdemål från vestra Göinge härad. 1: 25.

WRANÉR, HENRIK, *Stuesnack och Stätteslams.* 75 öre. — *Gårafolk och Husmän.* 1: 25. — *I Skånska stugor.* 1: 50.

WRANGEL, C. G., *Från civilisationens utkanter.* Skizzer från Balkanhalfön. 2: 50.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND
15000 400875348